

ISSN 2217-2017
UDK 82

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

Година VIII Број 15

октобар – новембар – децембар 2017

Алма

ИЗДАВАЧ

Алма

Молерова 62-А, Београд

011/2437-204

www.alma.co.rs

www.alma.rs

УРЕДНИШТВО

Ђорђе Оташевић

(главни уредник)

Миљурко Вукадиновић

Милутин Ђуричковић

Милица Јефтимијевић

Лилић

КОРИЦЕ

Дејана Јовановић

ФОТОГРАФИЈА

Гордан Ћосић

ШТАМПА

„Пресинг“, Младеновац

Рукописи се не враћају

Данко Стојнић: „Боље би било да је плакар
остао затворен“

Књижевни преглед излази четири пута годишње, у два издања – штампаном и електронском.

Имејл адреса: knjizevnipregled@yahoo.com

Претплата за 2018. годину (за штампано издање): 3.200 динара. Текући рачун: 205-39745-66 код Комерцијалне банке, Београд. Код претплате ставити назнаку „За Књижевни преглед“.

САДРЖАЈ

О КЊИГАМА

Милутин Ђуричковић: ЛИТЕРАРНИ СПОМЕНИК СРБИЈИ (<i>Грумен српске земље, Бабкен Симоњан</i>)	7
Радомир Андрић: У ПРОЦЕПУ СНЕВАНОГ И СТВАРНОГ (<i>Фирентински шал, Весна Радовић</i>)	12
Димитрије Дисо Јаничић: ЕПСКА САГА ДАНИЛА МАРИЋА (<i>Чемерика : Том I-III, Данило Марић</i>)	15
Милица Јефтимијевић Лилић: ИСПОВЕДАЊЕ КОЛЕКТИВНЕ ТРАГИКЕ (<i>Зановијет, Олга Бикар</i>)	19
Милица Јефтимијевић Лилић: ВИСОКИ АРТИЗАМ И ПРОНИЦАЊЕ У БЕЗДАН ЉУДСКЕ ДУШЕ (<i>Свештеник, Ангелина Петровић</i>)	23
Милутин Ђуричковић: ПЕСМЕ И ПОЕМЕ (<i>Опроштај, Весна Убавчић</i>)	28
Сенахид Незировић: ФИКТИВНИ ПРЕОБРАЖАЈ ИЗЛАСКА (<i>Друга земља : Изабране пјесме, Шон О'Брајен</i>)	31
Сенахид Незировић: ЛИРА С БРДА (<i>Колхил : Поезија, Фиона Симпсон</i>) ...	33
Душан Стојковић: МИЉУРКО ВУКАДИНОВИЋ ВИШЊИЋЕМ (<i>Гуслар по сећању, Миљурко Вукадиновић</i>)	35
Јово Николић: РАСКРИНКАВАЊЕ ПОСТУЛАТА ОПШТЕ ХИПОКРИЗИЈЕ (<i>Зидови на хоризонту, Александар Баљак</i>)	42

ИЗ НОВИХ КЊИГА

Милена Кулић: <i>Лет Минервине сове</i>	46
Бранка Зековић: <i>Лаки дарлинг</i>	48
Миодраг Јанковић: <i>Боје љубави</i>	50
Миодраг Лазаревић: <i>Бања</i>	52

Петар Марић: <i>Уочи рата</i>	54
Надежда Михајловић: <i>Камено огледало</i>	56
Бранка Селаковић: <i>Глинени краљ</i>	58
Весна Денчић: <i>Идентитет</i>	60
Сања Миленковић: <i>Обилићев венац</i>	62
Слободан Мартиновић: <i>Записи о ВВ</i>	64
Данијел Пиксијадес: <i>Првијенци и остаци</i>	66
Нада Караџић: <i>Доказано недоказана</i>	68
Душан Лончар: <i>Сер – БИА друга – чија</i>	70

ИЗ РУКОПИСА

Данко Стојнић: <i>Извештај</i>	73
Снежана Алексић: <i>Линија</i>	74
Ненад Глишић: <i>Слике</i>	75
Маја Ковачевић Савић: <i>Ребро</i>	79
Андреј Михаљчишин: <i>Андроиди</i>	81
Радослав С. Недић: <i>Колатерална штета</i>	82
Гроздана Петковић: <i>Кажњена</i>	84
Љерка Петковић: <i>Постеља</i>	87
Санда Ристић Стојановић: <i>Симболизам ватре</i>	88
Зоран М. Мандић: <i>Мали велики послови</i>	90

НОВИ ГЛАСОВИ

Јелисавета Антонијевић: <i>Дневник</i>	93
Милан Петровић: <i>Мушица</i>	96
Небојша Јанковић: <i>Долине белих шатора</i>	98

ПРЕВЕДЕНА КЊИЖЕВНОСТ

Аљес Бачила: <i>Далека станица</i> (Превела Дајана Лазаревић)	101
Максим Богданович: <i>Венац</i> (Превела Дајана Лазаревић)	103
Елигијуш Димовски: <i>Путовања</i> (Превела Олга Лалић-Кровицка)	105
Серхиј Жадан: <i>Авиахем</i> (Превео Јарослав Комбиљ)	107

Вамалва Антипа Еуђин: <i>Амбосели</i> (Превела Јелена Радуловић)	109
Људмила Рубљевска: <i>Балада о дрвеном Христу</i> (Превела Д. Лазаревић) ..	111
Петар Чухов: <i>Улаз/Излаз</i> (Превео Милан С. Димитријевић)	113
Игор Сичовик: <i>Разбарушене мисли</i> (Превео Јарослав Комбиљ)	115
Турхан Расијев: <i>Сатира је сеизмограф...</i> (Превео А. Чотрић).....	117

РАЗГОВОРИ

Филип Исток: <i>Чемерика – роман кроз вијекове</i> (Разговор с Данилом Марићем)	120
Бранка Селаковић: <i>На Булевару светлости</i> (Разговор с Илијом Шаулом)	127

О КЊИГАМА

Никола Оташ

Милутин Ђуричковић

ЛИТЕРАРНИ СПОМЕНИК СРБИЈИ

(Бабкен Симоњац, *Грумен земље српске*, Београд: Catena mundi, 2017)

Учинак и достигнућа нама већ одавно познатог јерменског песника Бабкена Симоњана (1952, Јереван) у савременој српској књижевности, а нарочито у афирмисању јерменско-српских културних, историјских и научно-истраживачких спона је више него познат и признат међу пажљивијим пратиоцима ових области. Овај вредни литерарни и друштвени посленик, аутор бројних књига, превода, антологија и других жанрова, умногоме нам је приближио древну јерменску књижевност, традиције, духовно наслеђе и водеће јерменске ствараоце, чиме је знатно допринео зближавању два блиска народа и две сродне културе.

Више од четири деценије Симоњац активно и свестрано ради на унапређивању српско-јерменских књижевних веза, што је резултирало бројним издањима, преводима, самосталним и заједничким књигама, признањима (*Златна значка КПЗ Србије*, плакета *Илија Милосављевић Коларац*, најпрестижнија јерменска награда *Кандило*, награде *Свети Сава*, *Златна медаља Министарства културе Јерменије*, *Бранко Радичевић*, *Свистак*, *Златна медаља Републике Србије*), те учешћима на књижевним фестивалима у земљи и свету. Очигледно је, дакле, да се ради о веома богатој и плодној стваралачкој личности, која ужива велики углед не само у својој већ и у нашој земљи.

Грумен земље српске (стр. 252) обухвата 24 есеја и 7 путописа, а на крају књиге дат је Речник мање познатих јерменских имена и појмова, као и Белешка о аутору. На почетку се налази изузетан предговор „Јерменско Слово љубве Србији“ проф. др Дарка Танасковића, који зналачки и надахнуто пише о овом драгоценом издању:

„Пишући о Србији, он пише о Јерменији, а сведочећи о Јерменији, он сведочи о Србији. Јерменија и Србија стопиле су се, а Јермени и Срби нераздруживо загрлили у визијама јерменског Србина и српског

Јерменина Бабкена Симоњана. Мало је, ако их уопште има, примера оваквог дубоког доживљајног прожимања и разбокореног стваралачког близанаштва у припадању двема просторно и језички удаљеним традицијама и културама“ (стр. 7).

Сваки есеј и путопис имају ознаку године када су настали, иако нису хронолошки распоређени већ по идејно-тематској сродности и другим методолошким параметрима. Симоњанови есеји су, заправо, особене опсервације, својеврсни погледи на свет и минуциозна разматрања са разних аспеката (историјски, језички, социолошки, етички, политички, уметнички), а тичу се, наравно, свега онога што је српско и јерменско или бар заједничко. Овде се аутор не представља само као аналитичар или хроничар, већ као истраживач, ходочасник, проучавалац прошлости и садашњости, у чему тражи и налази заједничке тачке (Арарат, Косово).

Често писани у првом лицу, ови есеји по природи ствари носе субјективну рецепцију и доживљај света, који није пристрасан и необјективан. Напротив, ауторова запажања су реална и документована, односно поткрепљена непобитним историјским фактима и другим мање познатим детаљима, који указују на његову ерудицију, свестрано образовање и обавештеност.

Описујући лепоту и митске појединости везане за црногорску реку Лим, аутор је не без разлога упоређује са јерменском реком Аракс, „која историјску Јерменију дели на Источну и Западну“. Дакле, лирски описи и доживљаји реке Лим инспирисали су аутора да напише предивне поетске детаље, па се због тога поједини есеји уместо закључка завршавају стиховима. Са друге стране, то говори о међусобном прожимању песничког, публицистичког и есејистичког у прилозима Бабкена Симоњана, који су у жанровско-типолошком смислу врло хибридни и слојевити.

Скоро у сваком есеју може се приметити са каквом љубављу, пажњом и истраживачком знатижељом аутор приступа темама које обрађује, показујући при том велику упућеност и познавање друштвено-политичких, историјских и литерарних околности такорећи од средњег века па до данашњих дана. Врло суздрано, непосредно и на моменте дирљиво, Симоњан саопштава личну психолошку и етичку рецепцију свега онога што је видео и записао („За трен ми се овлажише очи, а у души осетих топлину“).

Есеј „Три јерменске светиње“ говори о првим досељавањима Јермена у Србију у 17. и почетком 18. века, мада има неких наговештаја да су они пристизали „и раније, од 12. до 16. века“. Позивајући се на одређене изворе, а понајвише на топониме и имена људи, Симоњан је сакупио „редак и драгоцен материјал, који може послужити као основа да се напише посебна монографија о јерменској колонији не само у Београду него у читавој Србији“ (стр. 27). У том смислу, веома је драгоцен откриће и сазнање да су у Београду у другој половини 17. века постојали јерменска црква и гробље, што недвосмислено показују надгробни записи написани старојерменским језиком тзв. „грабаром“.

У прилозима се неретко наглашава историјска коинциденција и судбина српског и јерменског народа, који су у последња два века доживели велике прогоне, страдања и освајања од стране Турака и других страних завојевача. Отуда и упоређивање косовског боја са Аварајрском битком из 451. године, која и поред пораза није успела да угаси борбени и слободарски дух народа.

Својом тематиком и проблематиком поједини есеји се односе на Црну Гору, Хрватску, Републику Српску и друге духовне просторе, у којима живи и ради српски народ. Тиме се повећава ангажованост и геополитичка мисија Бабкена Симоњана, великог родољуба, хуманисте и праведника, који упркос свим силама и неправдама учињеним према његовој земљи и народу не показује мржњу и осветољубивост према другима.

Веома занимљиви су сусрети са Десанком, М. Блечићем, М. Алечковић, Д. Пилковић, С. Павићевићем, В. Јагличићем, Н. Грујичићем, В. Вукашиновићем и другим српским писцима, које је Бабкен лично упознао, друговао са њима и преводио им дела на јерменски језик у разним часописима, изборима и антологијама. Путовао је по многим крајевима Србије, како би се конкретно упознао са члановима јерменске заједнице, чији чланови и данас живе у Београду, Новом Саду, Панчеву, Ваљеву, Врњачкој Бањи, Трстенику, Врању и другим местима.

Пратећи миграције и живот Јермена ван матице, Симоњан је осветљавао животни и радни пут својих сународника не само у Србији већ и у другим земљама широм света (Европа, Сједињене Америчке Државе). Тако говори и о својој посети Бечу (2002), где је трагао за првим издањем романа аустријског писца Франца Верфела *Четрдесет дана Муса Дага* (1935), који је преведен на српски и својевремено промовисан у

Београду у присуству бројних гостију, писаца, новинара и чланова јерменске заједнице у Србији. Симоњан, дакле, интензивно трага за индивидуалним и колективним судбинама, које се међусобно прожимају услед разних сплетова и животних околности (ратови, страдања, прогони).

Овом књигом Симоњан потврђује исправност мисли Милоша Црњанског, који је рекао да је писац увек у служби свога народа. На овај начин он је истовремено одужио дуг свом народу и литератури, а са друге стране – умногоме задужио наш народ и литературу, потврђујући се по ко зна који пут да нам је велики пријатељ и онда кад нам је било најтеже (НАТО бомбардовање). Без икакве идеологије или политиканства, без зазора и лажне скромности, аутор износи своје ставове, духовне и етичке, које непосредно изражава на понос и „ползу“ српског и јерменског народа. Не без разлога проф. Танасковић у предговору назива Симоњана својеврсним српским Јерменином, односно јерменским Србином!

Писани почетком деведесетих година, па скоро до данас, Симоњанови есеји уопште нису изгубили на својој актуелности и занимљивости, а са ове временске дистанце посматрано није тешко уочити колико је био у праву и колико су његове речи биле истините и готово пророчке („Нисам могао да напустим Србију“). Захваљујући њему, слика и истина о Србији у свету изгледа много лепше и повољније, а нарочито у Јерменији и другим републикама бившег Совјетског Савеза. Колико писца „све ране свога рода боле“ можда најбоље илуструје веома дирљив и потресан прилог „Јерменија, пилоти, захвалност“, који приказује лично доживљавање вести о катастрофалном земљотресу у Јерменији 7. децембра 1988. године, када се аутор задесио у Београду и пропратио солидарност, односно помоћ нашег народа.

Симоњанови путописи доносе, поред осталог, прилоге са Косова и Метохије, Републике Српске, Хрватске... Прожимајући се са репортажама и новинским текстовима, поједини путописи су право оличење жанровског меланжа, у којем доминира лична исповест, дијалог, опис, импресија. Врло је интересантан и пријемчив сусрет са патријархом Павлом у Пећкој патријаршији („У српском Ечмиадзину“), а нарочито је индикативна ауторова изјава:

„Србија је за мене престала да буде иностранство“ (стр. 200).

И када говори о српским местима и градовима које обилази, црквама и манастирима (Пећ, Љубостиња, Манасија), Симоњан истовремено описује и јерменске градове, њихову историју и прошлост, коју наизменично упоређује са нашом и тако прилоге додатно обогаћује новим сазнањима.

Пуна националног, родољубивог и хуманистичког осећаја, књига *Грумен земље српске* Бабкена Симоњана је истовремено и по много чему *Грумен земље јерменске*. То је жанровски необично и врло значајно остварење, својеврстан литерарни споменик и драгоценост сведочанство о нераскидивој повезаности два народа, њихове књижевности, културе и историје.

Просто је незамисливо колико је аутор пронашао додирних и заједничких тачака из разних области између Срба и Јермена у различитим временским размацима и друштвено-политичким околностима. Показао се не само као врстан есејиста и путописац, већ и као истраживач, публициста, хроничар и културни посленик, чије дело има трајну и несумњиву документарну вредност, како у српској тако и у јерменској књижевности и култури уопште.

Радомир Андрић

У ПРОЦЕПУ СНЕВАНОГ И СТВАРНОГ

(Весна Радовић, *Фирентински шал*, Београд: Просвета, 2016)

Мало је књига, посебно романескних, у којима се осећа мирис једног града, какав је Херцег Нови, у својеврсној евокативној саги Весне Радовић. Заправо, тај мирис није само ароматичан, више се намеће у медитеранском реминисцентном самогласу, у некој врсти душевног разлистивања на страницама својеврсног дневника, у чијем затајном простору назиремо самотну исповедаоницу, колико саграђену преслишавањем доминантног лирског субјекта, толико и осталих сапутника и сапатника у часу када се једно време показује у различитим судбинским одређењима. Све те исповести сливене су у заједнички наративни ток, испресецан неком врстом песничких исказа, који појачавају сензибилитет људи аутохтоног поднебља и одређују идентитет поузданог сведока о крају протеклог двадесетог века и почетку новог...

На извештан начин, ауторка романа „Фирентински шал“, спаја неспојиво, стварно и метафизичко на лицима откривеним у интимном огледалу, надасве бококторском, „у амбијенту светлости, камена и мора, густог зеленила, столетних стабала маслина, макије и јединствене флоре...“ Ту, у том завичајном тајнопису, Весна Радовић нам каже: „за свагда удахнућете столетње мирисе Медитерана“. И онај маштолет, када се дете преображава у одраслу особу суочену са самом собом, са свим животним изазовима, са светом који нема милости за разнежене и романтичне, са сенкама из кошмарних сневања.

Роман „Фирентински шал“ поседује истовремено растреситу структуру, и повремене наративне сажетке, онога што је било и онога наметнутог необјашњивим исходистем, који произилази из егзистенцијалне тескобе лирског субјекта у свету подређеном контроверзама. Аутобиографизми се растапају у медитативне пасаже и мешавину реалности препознате и разоткривене изван основног наративног тока, у сликама без знаних психолошких, социолошких, философских и оста-

лих метафоричких рамова – једноставно, језик је у непредвидљивим уобличењима, без жанровског ограничења: прича се разграђава у поетске стилизоване исказе, постаје у трену *песма у прози*, опсервација блиска интимном писму, документарном исечку једног времена и средине у којој се јунакиња тренутно налази. Отуда, животопис залази колико у оно минуло толико и актуелизује своје пречице, судбинске магистрале и затајна балканска уточишта по Босни и Србији. Књига је обележена путоказима до љубави и зазивања хуманијег света од постојећег. Истина, много тога није имало срећна разрешења и неким својим удесним замајцем остављало је видне ожиљке на личностима захваћеним драматичним догађајима недавних националних и верских раскола. Живљење задобија у одређеним ситуацијама значење трагичности: породице су раздвојене, сеобни путеви осенчени неизвесношћу, општа људска комуникација покидана у неразумним датостима. Ту су: Срби, Муслимани, Хрвати, Јевреји и сви они који распопућени ненадним растанцима и тражењем мира лековитог у непознатим пределима, одлазе за утехом тешко достигну, у близини главне јунакиње, самосвесне интелектуалке, која у душевној тмини има зажарену сијалицу која опчињава лептире заслепљене ирационалним светлом. Једни сагоревају, други се оплођавају илузијом да шире љубав и увећавају трептаје по мери сненог видела и загледаности носталгичне, тамо где непорецива озареност за тренутак оживљава минуло време у контексту привидне стварности. Мисао обасјава реминисцентне слике и открива значења неповрата затомљена у душевним скривницама. Та мисао, у основи неутешна, условљава спознају: „Када све ставим на тас ваге, мало се зањише улево, мало удесно, помало додам, мало одуздем и рачуница ми изађе на чисто. Нигде ми није било лепше, него тада у Сарајеву“. Каже у преиспитивању свога живота млада апсолвенткиња медицине и констатује да све то сабрано намеће нову запитаност, у којој недоумица могућу тачност испочетка мери: „Да ли због младости или Сарајева?“

Ова романеска прича има неколико делова, привидно засебних и повремено раздвојених у назначавању одређених наративних притока. Такође, том утиску доприноси истицање одређених карактеристика у портретисању ликова јунака, некад приближених судбински, а некад датих на историјској равни погледом искоса, више фрагментарно, у односу на позицију Ленке Јанковић, запитане: „Заправо, ко сам ја?“ и одмах затим препознате у припадници „експерименталне генерације

1962/63. године“, која је одрасла „у време Друге Југославије“ и распада старих идеала под утицајем међунационалних раскола. Један од јунака, (Јаков Барух) у свом писму, говорећи о јеврејском сеобном усуду и вековном страдању, даје слику Сарајева раних деведесетих: „Дани барикада и снајпериста. На улицама свакодневне сцене мржње и смрти. Вријеме зла, распуштених авети, настајања и умирања. Све што је у пријератном периоду било мултиетичко, убрзо је подијељено етичком ћизом. Почео је да цвијета најстарији занат на свијету, *ратовање*“.

Ту су и слике Београда, ухваћене емотивним оком докторке Ленке Јанковић, која примећује да је надасве, после свега суморног и егзистенцијално недефинисаног, „жељна сна и љубави“. Неминовни су часови преиспитивања догађаја и доживљаја. Садашњост се преплиће са сенкама прошлости. Ту су слике породице, илузорне представе изнад неумољиве стварности: удаја, развод, сапутници свакидашњи и они задржани у романтичном раму. Заправо, причање је условљено продубљеним психолошким исказима и асоцијативним чињеницама, без којих би читалац тешко могао да појми структурална померања у више праваца одједном, трагом мисли скривених и недоречених... Уосталом, почетак романа никада није унапред означен, а још мање припада препознатом крају, посебно када језик крене за речима раније гласно изговореним – углавном молитвеним.

Весна Радовић је, у сваком случају, заслужила нашу читалачку пажњу и поштовање, за труд и настојање да нас својим несумњиво значајним књижевним остварењем дарује. У њеном роману, који захтева аналитичније тумачење, свакако да ћемо пронаћи многа својства времена и остатке трагова за многим нерешивим судбинским загонеткама.

Димитрије Дисо Јаничић

ЕПСКА САГА ДАНИЛА МАРИЋА

(Danilo Marić: *Џемерика : Том I –III*, Beograd: Alma, 2017)

Недавно је београдска „Алма“ издала тротомни роман Данила Марића под необичним насловом „Чемерика“. То је само један у низу Марићевих романа, али јединствен по много чему. Не само што га чини 1.400 страна текста, већ и тиме што обухвата пет векова, пет вера (православни, католици, муслимани, протестанти, а и марксистичка идеологија била је нека врста религије), више народа са четири континента и уз то бројне државе. У време СМС порука, брзе хране, интернета, у овом веку брзог живљења, епска распричаност тешко може да нађе поклонике. Па ипак, ако случајно залутате у необични свет Данила Марића, заплете које је правио живот компликованије од телевизијских серија, у историју Срба од три вере на нашим просторима, историју стварања Калифорније и Мексика, ухватиће вас ова опширна сторија да вас не пусти до краја. Можда ћете на крају бити збуњени обиљем личности, историјске грађе, људске патње, обиљем љубави и мржње која тече са тих страница, можда ће вам сметати неколико историја, збунити вас ауторов приступ променама друштвених система од феудалног до савременог глобалног села, али, сигуран сам, неће вас оставити равнодушним.

Чемерика је роман-сага. Не у смислу херојске приповетке староскандинавске литературе о подвизима богова, већ прича о историји једне породице временски растегнута на неколико векова, а просторно на неколико континената и на неколико језичка подручја. Створити овакав роман само по себи је подвиг. Тај подвиг добија на вредности када вас књига освоји, па вам не дозвољава да је оставите. Писац је изучио обимну грађу на неколико језика, историјска збивања у Европи, у Шпанији, а онда у Северној Америци, посебно у Калифорнији. Успешно је сачувао објективност пратећи своје јунаке кроз неколико конфесија, у веома раз-

личитим условима, са становишта освајача и са становишта окупираног, са положаја господара и положаја роба.

Оваква књига захтева да аутор износи историјске чињенице јер су оне друштвени оквир у коме постоји и делује породица која је тема књиге. Аутор је, хтео не хтео, приморан да се бави историјом Турске, односно Отоманске царевине, Херцеговине, Србије, Нове Шпаније, Новог света, Аустроугарске, историјом комунистичке Југославије, прошлости фрањеваца, историјом српске православне цркве (у расејању и домовини, у комунизму и под турском окупацијом), а онда и историјом индијанских племена, периодом настанка независних држава Калифорније и Мексика... Остајући у области чињеница у изјављенима, Марић је ипак успео да сувопарне податке исприча сочним језиком, да историјске чињенице претвори у интересантну приповедачку прозу.

Марић је врстан приповедач. Он је истовремено и епски приповедач. Прича му тече лако, природно, без застоја и муцања. Језик му је богат, прожет често неким готово заборављеним изразима. Понекад га прича „понесе“ па се заборави заплотивши океанским епским ширинама приповедачким. Рекао бих, отме му се понекад прича, понесе га и за кратко почне да живи за себе, слободна и лако памтљива, истраживачки занимљива и изазивачки податна. А онда налети на област коју слабије познаје, па се претвори у једнолично изношење чињеница, све док не стигне до неког од својих јунака, да би га он поново пренео у његову осведочено јаку и бистру приповедачку матицу. Ипак, он уме са речима, речи су његов основни алат.

Са херцеговачког крша Петар (Педро) носи здравље формирано у тешким условима сиромаштва, носи наивност и поштење примитивног херцеговачког сељака, породично васпитање на темељима православне вере да се не учини злочин, јер злочин је противан чојству, а чојство је основна врлина ових горштака. Истовремено он носи и жељу да успе, јер је свестан да се нема где вратити чак и ако разлог његовог бекства нестане. Та супротност између патријархалног породичног васпитања и захтева немилосрдне шпанске окупаторске државе коју потпомажу и организују фрањевци, све у славу Христа и хришћанства, иако не баш хришћанским методама, представља стални унутрашњи сукоб код Петра. То је онај исконски сукоб добра и зла, који ће наследити и неки од његових потомака које прича прати.

Село Плана, изнад Билеће, полазна је основа романа. Прича почиње турским освајањима у другој половини XIV века, а траје и данас. Прича прати православну, исламску и католичку српску породицу Солдо. Девет је генерација те породице прошло кроз роман. Све почиње од поносног дечака Петра који не прихвата ислам, промену вере, долази у сукоб са турском влашћу и бежи. Његов пут преко пријатеља, Дубровника, бродског малог на шпанском броду, заштитника Мортонa, Петрова жеђ за учењем, завршетак војне школе, те укрцавање на шпанске лађе и долазак на нови свет, где почиње живот Педра Солера, чине само почетни део романа.

Као војник, пратилац и телохранитељ фрањеваца, увек у центру збивања, Педро стиче нова искуства као шпански војник. Много је суровости, убистава, силовања, несреће. Но, има и лепих тренутака. Педро се жени више пута, добија десетине деце од жена којима даје име своје прве неостварене љубави из Херцеговине (Боса), чак постаје припадник племена Тонгва, после злочина суровог колеге војника кога он убије. Ипак, поново се враћа у војску и активно учествује у стварању држава Новог света.

Паралелно се прати и живот преостале породице у Платој код Билеће. Тај део породице раздваја се: једни постају потурице, мењају веру, а други селе у Мрки до, где се сматрало да нема услова за живот. Но тамо, уз помоћ Доброг Калуђера из Добрићева ипак успевају да створе услове за живот, унапреде производњу и створе солидне животне услове. Породица у Мрком долу се грана, сарађују са хајдуцима, настају смутна ратна времена, Невесињска пушка и истеривање муслимана са раније узетих имања. Учествују у борбама устаника у Србији. После анексије Босне Солде из Мрког дола враћају се на имање са кога су истерани и истерују потомке некадашњих рођака, сада муслимане. Но то се дешава у другим условима, после анексије Босне и Херцеговине. Велика Отоманска империја почиње да пропада.

Истовремено Педро почиње да окупља породицу, пошто од 12 сугрупа (све их је звао Боса) има око 70 деце. Неке синове шаље у војне школе, други воде његова имања, коначно напушта војну службу, али ипак бива убијен. Но, његови потомци настављају његов посао. Долази до формирања државе Калифорнија и до осамостаљења Мексика,

Аутор се нашао на тешком задатку. Он је испричао причу све три вере: и католичке, и православне и муслиманске. Дубље је зашао у неке

елементе муслиманске вере, чак је објаснио и све врсте молитви и начин понашања припадника ислама. За то му је послужило преверавање које је извршавано над православним живљем и потреба да се научи начин понашања исламских верника. Није прескочена ни неслога око формирања српске православне цркве у Америци. Обрађен је и однос комуниста према вери, као и однос нових генерација према прошлости и прецима.

Давно је речено да писац не може измислити онако како то живот може да удеси. Данашња генерација често ће рећи како је неки заплет сличан латиноамеричким серијама. Марићева књига, која слови као животна прича девет генерација породице Солдо (Солер или много сличних) много је богатија тим заплетима. Потомци Петрови наћи ће се у неколико војски, учествовати у руској револуцији, градити прву српску цркву у Џексону, пропадати и богатити се у златној грозници, имати руднике и отуђивати се, интересовати се за претке, посетити стари крај, чудити се мржњи између муслимана и Срба, мењати име када сазнају за прошлост, тражити кантар из времена преверавања као доказ и поново успостављати изгубљене везе.

Марић је у роман увео неколико десетина ликова. Он је истраживао изворе података из разних вера. Желео је да покаже да је овај свет ипак глобално село у коме се стално нешто мења. У тим променама се људи губе и налазе, то је вечита дијалектика, јер нити је развој породица праволинијски, нити вера значи ограду од свих осталих, а да о државама и не говоримо.

Ако се одлучите да прочитате овај роман, верујте ми, нећете се покајати. Јер три књиге овог романа пружиће вам много и помоћи вам да и сами себе разумете боље, да боље разумете овај свет у коме сте, па и онај далеки који вам се чини бољи и интересантнији. Иако ће вам можда остати горак укус због наше судбине на балканској ветрометини, без обзира којој конфесији или којој држави од садашњих припадате. Јер роман има неке одговоре (али и нека нова питања) за све њих.

Милица Јефтимијевић Лиљић

ИСПОВЕДАЊЕ КОЛЕКТИВНЕ ТРАГИКЕ

(Олга Бикар, *Зановијет*, Мостар, 2016)

Српска књижевност обogaћена је новим делом још једног летописца Мостара и херцеговачког поднебља које је у свом изванредном прозном опусу овековечио Радослав Братић, а песнички подигао на пиједестал непролазног, рођени Мостарац, Алекса Шантић уз Дучића и друге.

Олга (Јањић) Бикар (рођена у Рашкој Гори код Мостара а живела и у Сарајеву и Мостару) доласком у Београд доноси и своја прозна остварења од којих најновије, збирка прича *Зановијет*, непретенциозног наслова, оживљава не само неопходни сентимент спрема завичаја, већ попуњава и извесне историографске празнине показујући да је литература много више од ауторске имагинативне стваралачке авантуре. Наиме, животна емпирија која углавном буде окосница фикције, ономе ко свесно живи и уме да препозна сопствени задатак у времену, да могућност да повремено учини оно што институције иначе нису. Занимљиво је да неки крупни трагични догађаји, чудним сплетом околности остану прећутани те да се осветљавањем личних и породичних истина (ради се о сродницима Олге (Јањић) Бикар), литератури која се ствара може дати улога националног чина, а у овом случају, и нужни омаж прећутаним жртвама усташког злочиначког терора које су верски острашћени мештани извели над српским живљем у Другом светском рату.

Мото у виду цитата који претходи приповедним целинама: „Ако истину дубоко закопамо у земљу, истина ће сопственом снагом избити напоље“ (Емил Зола) прави је увод за приче из „Породичног албума“, посвећене болним успоменама на прећутану историју погрома једног дела херцеговачких Срба из племена Јањић, али и за истину друге врсте уткану у странице друге приповедне целине под насловом „Са сунчане стране пријатељства“, која такође доноси истину о блиским односима и

заједничком животу људи из различитих националних и верских заједница.

Олга Бикар је за наслов књиге врло озбиљног садржаја узела назив саморасте жилаве биљке, аутохтоне, која опстаје ту где је никла упркос свему. То је порука која након читања књиге остаје у свести читалаца јер посведочује извештај ред који влада у космосу, да оно што је рођено на одређеном тлу ту и опстаје. Његош је то изрекао у стиховима: „Ђе је зрно клицу заметнуло, онђе нека и гробом почине!“

Српска историја пуна је испражњених места, односно оних која живе само у сећањима, а све их је мање тамо где су српски житељи вековали, били старинци, и ова проза Олге (Јањић) Бикар је сведочанство те врсте.

Ауторка, дакле, у већем делу књиге говори у име истине о тешким и драгоценим тренуцима живота у мешовитој средини каква је Мостар одувек био. Приче су груписане у две целине „Из породичног споменика“ и „Са сунчане стране пријатељства“, у којима се реалистично слика прошлост и савремено доба, породичне и друштвене прилике, чувају сећања на породичну историју те се до неких сазнања долази накнадно а слика прошлости за коју се нема објашњење, комплетира се уз нужне увиде у метафизичко, онај след збивања који надилази опажајно.

Иако је ауторка врло опрезно писала о свим етницима који живе у Мостару, не помињући никога посебно, у свом новом делу метафоричног наслова *Зановијет*, заправо је првенствено одала почаст својим саплеменицима, масовно страдалим у Другом светском рату и чије место погибије никад није обележено нити је о смрти њих шездесет шесторо икад игде проговорено, што звучи готово невероватно. Не можемо а да се не запитамо, како је могло да се деси да се до ове књиге нико није огласио и обелоданио ту страшну истину, да нико није смогао храбрости да у њихово име затражи правду или бар именовање и жртава и криваца. Колико је оних који су жртвовани у име мира и нове идеологије, колико је морало бити болно ближњима страдалих да живе у том муку, свакако свесни и свог удела у томе. Књига Олге (Јањић) Бикар је у знаку побуне човека хуманисте против прећуткивања истине, игнорисања истине да су њих шездесет шесторо живели своје животе не угрожавајући никога и да су зверски погубљени само стога што су били Срби. Ова књига је, пре свега, како ауторка наглашава, истина о томе да су постојали!

Не знамо да ли треба посебно захваљивати ауторки на храбрости да о овоме проговори, али не сумњамо у то да је тим намученим душама донето мало светлости у виду памћења, а сигурни смо да је ауторка овим гестом скинула терет са многих савести које су неправедно затајиле.

Сам наслов прве приповести „Крик“, довољно говори јер крик је нагло ослобађање бола, пригушених осећаја. А метафора сата, дединог сата, такође, о времену које протиче и о накнадним сагледавањима живота и задатака који се морају обавити. Снагом сугестивног приповедања у првом лицу што тексту даје тон исповести, ауторка износи карактеристичне тренутке из живота свог племена и породице, преко којих се прелама српска историја са свим трагичним последицама по народ и појединце.

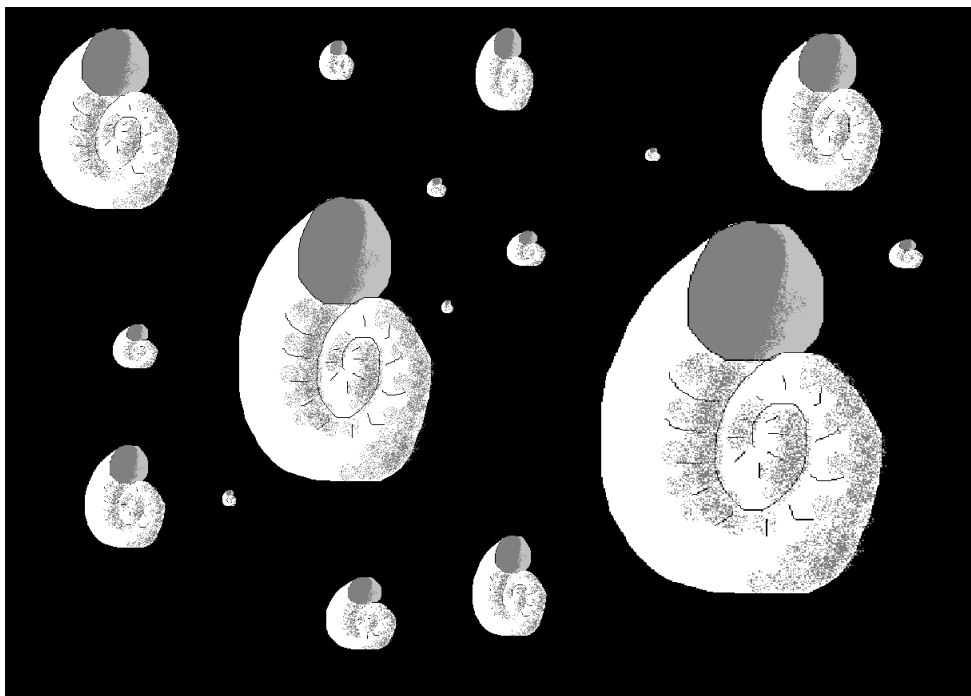
Из велике привржености према ближњима креирани су ликови деде и родитеља, али је успут врло јасно извајан и ауторски портрет, лик нараторке који се одликује одрешитошћу, мудрошћу и људском топлином којом такође присно обгрљује своје пријатеље, људе из других нација и вера.

Као и у претходним књигама, Олга (Јањић) Бикар пише хронику Мостара, лепоте и трагике живљења у том некад мултиетничком граду чију су културну историју највећим делом исписали многи знаменити Срби. Они који су држали до културе и образовања, а они о којима пише, њени родитељи и родбина спадали су у ту категорију. Култура је и даље оно што се породично следи и кроз коју се ишчитава контекст: „Изложба у градском Културном центру у поводу стогодишњице Великог рата: Потпуно пацифистички концепт, само што је урађено у славу мира. Опор ми укус пацифизма, ниједне фотографије оне слободарске ђеце мученика а ни ретка њиховом страдању. Ништа се није промијенило за стотину година. А два ђедова брата мобилисана у аустријску војску; један се није вратио, пребјегао из аустријске војске и погинуо на руском фронту као добровољац. Смјешкам се, а стисло ми се! Мучно ми је већ неко вријеме од „нове историје и Принципова тероризма!“. Очигледно је да накнадно декларисање утврђених историјских чињеница води новим тумачењима и новим сукобима или бар преиспитивањима која могу користити успостављању бољих односа међу људима.

Шта књижевнику онда преостаје него да пише о ономе што поуздано зна из породичног „споменара“ јер ма како се трудио да забо-

рави и потисне неправде које трпи, истина се наметљиво враћа док не оживи у написаном. Али, било би много часније да су о томе нешто написали сутрађани других нација и вера, да се неко бар људски понео према тако великом броју невино убијених људи ма које вере били. Тај мук наратору одзвања страшније од самог њиховог смакнућа јер у рату су деловале сурове крволочне страсти, а у миру ништа мање страшна равнодушност према жртвама ко год то био. И то је врхунски мотив да се пише, да се укаже прстом на хипокризију и двоструке стандарде.

Разлог више да се ова књига с пажњом прочита, а она оживљава и ону специфичну арому Мостара, града испреплетених људских судбина и различитости које се сливају у богату лепезу живих боја аутентичног живота тог поднебља натопљених дубоким емоцијама ауторке Олге Јањић Бикар.

Данко Стојнић: „Пужеве љуштуре“ (2017)

Милица Јефтимијевић Лилић

ВИСОКИ АРТИЗАМ И ПРОНИЦАЊЕ У БЕЗДАН ЉУДСКЕ ДУШЕ

(Ангелина Петровић, *Свештеник*, Београд: Цепелин, 2016)

Теме из домена психологије блиске су списатељици Ангелини Петровић, а приповедањем, које је надамне заводљиво, заодева добро организовану фабулу и детаљно уобличене актере своје прозе. Роман *Свештеник*, не баш привлачног али довољно загонетног наслова, скрива врло сложену причу о психолошки подвојеној личности и импликацијама које то има у односу са дугим, пажљиво грађеним ликовима, који битишу у тридесет осам поглавља ове узнемирујуће књиге.

Роман почиње причом о клоуну и децјој представи у једној децјој установи негде на Атлантику, (Санта Моника, Лос Анђелес, 2013) да би се потом у развоју сижеа све вратило на место почетка радње, у Праг, из којег ће на крају романа, након многих трагичних збивања побећи главни јунаци, глумица Мартина Дребан, Дарио и Урош... алиас Матија Фелт... Увођењем читаоца у децји свет, свет снова, уметности и потребе за бекством из реалности, ауторка добро трасира увод у илузорни свет главног јунака који је идући за сновима, доспео у безизлаз.

Уводни део књиге је на изванстан начин и омаж лепоти уметности, духовности из које настаје уметност која даје илузију пуноће живота и ненадокнадиве лепоте, али показује како у њему може и озбиљно да се залута.

Пада у очи да су речи из уводног слова ауторке, која цитира једног немачког писца: "Знам зашто презирем људе. Зато што сам коначно упознао себе.." прилично опомињуће. Потом следи појашњење идеје за настанак романа, признање да је прича за роман „позајмљена“ од ауторкиног сина Давида. С обзиром на то да се и оно што се чује или доживи уноси у стваралачку свест а затим боји сопственим бојама, овај део исповести је занимљив за реконструкцију текста уназад од готове књиге до идеје, те се ауторки мора признати велика уметничка снага

којом је један туђ сиже тако дубоко проживела, дала му душу те се доима као да је аутобиографски. Заправо, у апелу за разумевање, Ангелина Петровић сугерише непрозирност људске душе, непознанице које је чине, а што у конкретним околностима може резултирати чудовишним исходима, као у случају једног од главних ликова. Исказ који претходи првом поглављу: „Свака прича која из душе пређе на папир, само је преписана истина“, то и потенцира, а при том и отвара тему: Ко је писац заправо, колики део себе даје тексту, одакле му сав тај садржај који излије у дело, да ли је он све оно што су и његови ликови... Уметност као тема у овом роману је прилично детаљно обрађена као и скицирање портрета уметника, његове недокучиве природе која може донети врло необичне догађаје и ликове, једном речју да се манифестује у безброј креација које можда ниједним делом нису истоветне са његовом правом суштином, иако остаје дилема да ли је уметник једнако човек уопште. Не можемо а да се не запитамо, може ли човек који даје животе фиктивним ликовима бити исто што и они, и велики заводник, велики патник, велики мрачњак, убица и сл.

Заправо, несумњиво је, чини се да је ауторка баш то хтела да подвуче, све је то човек, његово бескрајно сложено биће које се манифестује кроз поступке, креативност, добра или зла дела. Тајна над тајнама коју уметност донекле открива и обелодањује, и по тим аспектима роман *Свештеник* би се једним делом могао сврстати у романе о уметницима иако је већим делом прави крими роман, што заправо говори о његовој слојевитости и могућности да публика са разноврсним читалачким укусима може подједнако уживати у њему. Вера у моћ уметности и носивост идеје исказана је у следећим речима: „Живот мора да личи на роман, уверавао ме је и тада ћеш схватити да у мени живи један свет који нико никада неће разумети...“

Ангелина Петровић је у роману *Свештеник* креирала лик антијунака, што ће читалац открити тек на крају док следи судбину професора режије Уроша, алијас Матије Фелта. У основи сижеа је потрага за починиоцем убиства у покушају за шта је оптужен у Прагу, где је радио, а часни државни тужилац Томаш Дребан га сумњичи. Маштовитом конструкцијом збивања, са увођењем нових ликова и ситуација у врло динамичном и напетом развоју радње, ствари ће се опасно искомпликовати и дешаваће се кобни укрштаји судбина појединих ликова што ће све водити трагичним разрешењима напетости. У игри ће се наћи не са-

мо читава породица уваженог државног тужиоца, тиха супруга Софија, кћерка Мартина која узалудно трага за послом и љубављу након разочарења, син који је мало ометен у развоју и поводљив, као и љубавница из младости Мери Американка и њен син Дарио, патуљастог раста. Све ове аномалије као да успутно и дискретно указују на неку дубоку патологију која се неприметно сугерише и која ће довести до једва појмљивих обриса злочина. Но, у свим тим збивањима, готово пресудна је и улога текста, унутар романа, тј. Сценарија будућих догађаја, које ће двоструко конципирани главни јунак, реализовати несвестан да живи два живота, да има две психологије, две непомирљиве личности у себи које су у амбивалентном односу: пријатељство и ривалство. Ту драму унутар свести Уроша који се прерушава у свештеника (вероватно у несвесној тежњи за чистотом и светошћу), који повремено игра улогу једног а повремено другог лика, Матије Фелта, ауторка дочарава врло спретно дајући успут назнаке које наговештавају јасну неконзистентност личности. Применом стваралачког поступка монтаже Ангелина Петровић роман почиње од краја, а потом следи радња која временски у интервалу од седам година претходи свему томе.

Сиромаштво у детињству и трауме које је то доносило, тињаће дуго у Урошу који живи два живота, стварни и умишљени, фикцијски. Његова вера у уметност је апсолутна и зато ће сценарио за филм на крају бити изведен у стварности на најкрвавији начин! Главни лик Урош (уз нешто мање продубљен лик глумице Мартине као друге главне личности) је у уметничком смислу једна врло сложена личност која носи два лика, позитиван и негативан, њихова борба унутар самог лика је маестрално дочарана и читалац дуго не може да проникне у суштину њиховог односа за који дуго верује да постоје у стварности, док се не приближи крају књиге, када постаје јасно да је реч о истом човеку у којем се боре умишљен и стварни идентитет а то се све врло снажно преплиће са уметношћу и изводи га из сфере реалног: „Заволео сам је снажно јер није била обична жена, већ она коју је уметношћу стварао. Да је стварна уверио сам се врло брзо јер показала све одлике које све жене носе у себи. Изневерила је уметност и то јој никада нисам опростио...” а потом долазе овакве речи : „Она је та друга девојка коју ствара уметност, мисао је навалила свом силином на ум човек инспирисаног лепотом голе девојке...” Тај снажан укрштај стварног и уметничког, измаштаног, најефикасније је реализован у роману, отелотворењем крвавог сценарија, одно-

сно приче „Фазани“, који је и окосница романа. Читав план да се од сценарија направи филм, заправо се испоставио као идеја водиља за стварну реализацију те идеје у најнеочекиванијим тренуцима, када се реална опасност од раскринкавања злочина приближила описаној тачки. Једна уништена породица ће коперниканским обртом на крају књиге постати путоказ ка породици преображеног главног лика (Уроша) који ће се у непрекидној тежњи ка Богу, слободи (опсесија птицама), вратити себи и наћи пут до избављења преко љубави и пробуђеног осећаја за родитељство.

Актери у роману *Свештеник* су, иначе, разноврсни, мудри, лукави, амбициозни, исфрустрирани, похлепни или окренути породици, али сукоби и додире међу њима чине их опаким, жртвама или заточеницима страсти које резултирају чак и гнусним злочинима. Осим умећа да продуби главне актере свог романа, Ангелина уме мајсторски да искреира и епизодне ликове који су нетипични а непоновљиви у оригиналности животних циљева и реализације своје судбине. Таква је Мери Американка, иако жена са друштвеног дна, она плени луцидношћу и неком необичном врстом поштења у односу на људе са којима долази у додир, као и њен син Дарио, Кристина, Тоња...

Велика љубав је импресиван мотив који може да понесе конструктор великих ломова и да буде стожер романескне структуре која иде ка крими роману по трагању за убицом и перипетији око откривања мотива, а да опет на један непорецив начин, остане у средишту дела и да га чак окарактерише и као љубавни роман, јер у коначном, злочини о којима се приповеда чињени су из љубави и љубоморе. Страст је такође оно у чему Ангелина Петровић има пуну изражајну снагу и поједини њени ликови су носиоци великих страсти које их наводе на неочекиване поступке. Да је љубав врло сложено осећање, феномен који се може осветљавати са више аспеката потврђују и следеће ауторске речи: „...схватила је да прељуба није само спајање два тела у страсном загрљају, већ и духовна љубав која је настављена између Томаша и Мери. Било је срамота да покаже љубомору и тиме другу жену подигне на престо, те је прихватила (супруга Софија) сазнање да је муж коме је родила децу, остао веран и другој жени...”.

У оваквом увиду назире се поимање љубави као свеукупног односа између мушкарца и жене који их везује и чини извесну симбиозу њихових природа при чему тај однос даје сигурност таквим људима која

никада није сасвим присутна без те подршке. А оваквим приступом се већ залази у дубље поимање човека уопште о чему Ангелина Петровић са великом сигурношћу пише у својим романима.

„Не постоји апсолутна истина нити Правда. Постоји само уверење да свако од нас греши не у животу, већ у дану, тренутку...”

Оно што роман *Свештеник* чини магичним јесте мешавина суптилне мисаоности и сугестивног приповедања, синтеза еротике и духовности, тривијалних животних, чак и бизарних садржаја са узвишеним тежњама појединих ликова и ауторске поетике. Једном речју, Ангелина Петровић, креира непоновљиве књижевне структуре пуне суштог преног живота и стилски их заодева у најблиставије рухо подобно драгуљару који има јасну естетску визију којој тежи и коју уношењем „вајарске” енергије потом монументално заобљује и предаје на вечно трајање.

Данко Стојнић: „The Bust” (2017)

Милутин Ђуричковић

ПЕСМЕ И ПОЕМЕ

(Vesna Ubavčić, *Oproštaj*, Novo Miloševo: Banatski kulturni centar, 2016)

Наша поезија у дијаспори и матици онедавно је богатија за још једну успелу књигу песама Весне Убавчић, рођене 1962. године у селу Башенову у Србији. Основну школу завршила је у родном селу, а средњу економску у Сремској Митровици. Године 2008. сели се у Бризбејн (Аустралија), где ради и бави се писањем.

Поезија Весне Убавчић има неколико поетичко-стилских карактеристика, које је чине особеном и специфичном. Наиме, она је, углавном, исписана у првом лицу једине, што довољно говори о поетесином односу према спољашњем (физичком) и унутрашњем (психолошком) свету, а са друге стране одликује је наративност, односно епско казивање сједињено са лирским и на моменте са драмским. Тај жанровски и типолошки меланж доприноси да њена поезија буде знатно богатија, разноврснија и комплекснија, а уједно омогућава суптилнију комуникацију са читаоцима и љубитељима такозваног „женског писма“.

Она осветљава своју животну причу и личну драму, без икаквог улешшавања или артистичке надоградње. Због тога стихови делују врло непретенциозно, једноставно и пријемчиво, као да је реч о некаквом свакодневном обраћању и међусобној конверзацији са неким или нечим. Такође, поједини делови и строфе подсећају на публицистичко-репортерско казивање, које је, иначе, својствено овом облику епско-наративног исказа, што је донекле и разумљиво.

Весна Убавчић пише онако како и живи, што значи да поезију изједначава са животом. Писање је, дакле, животни императив и стваралачки чин, који није успутан и занемарљив, већ врло озбиљан и одговоран. Са таквим етичким и естетичким претпоставкама поетеса исписује своје стихове, са пуно љубави, емоција и пажње.

Упркос свим болима, животним потешкоћама и губицима, она се позитивно и хришћански односи према свему, па отуда ни наслов књиге „Опроштај“ није нимало случајан.

*Многе муке
тим трајањем трних. Знала сам
за нетрпељивост
са обе стране,
па нисам желела
да мржња већа буде
и да по други пут догоди се...*

Стихови су понекад употпуњени појединим фолклорним образцима, клетвама, изрекама, веровањима и обичајима, што у укупној модерној фактури делује врло упечатљиво и надахнуто.

Прва књига Весне Убавчић „Опроштај“ је врло комплексна и слојевита поетска грађевина, која је настајала у дужем временском размаку и која на изванредан начин говори о њеним стваралачким преображајима, утицајима и напослетку – развоју. Њене песме и поеме су уметнички успеле и занимљиве по многим аспектима, а нарочито ако се узму у обзир властити животни искази, исповести и интими, које читаоци имају прилику да упознају без икаквог зазора и забране.

У Предговору Слободана Тодоровића Бода наводи се да је „свијет који описује ова поетеса својом првом књигом поезије, јако јасан и са стварањем ситуација злих збивања, те и оних оданих душевној доброти. Најзад, све има свој ред и своје мјесто: временска и просторна организација, социјална хијерархија и функције њоме дефиниране, поредак моралних вриједности, узуси понашања и категоризација спознајних функција“ (стр. 8).

У поговору „Химна љубави Весне Убавчић“ Томислав Дретар истиче да ауторка нуди „текст који је писан као поезија слободног стиха. У први мах читатељ има дојам да чита један реквијем умрлој љубави у стилу наивне поезије. На концу схватит ће да је то била једна химна Љубави, Лијепом, Добром и истинитом, али на примјеру истинитих људи који проживљавају трагичну љубав, од непознатих сила осуђену на смрт. Међутим, химничко је скривено у трагедијском, што од читатеља

захтијева пажњу и један мултидисциплинарни читалачки приступ тексту“ (стр. 279).

Док у другом поговору „Наративна поезија Весне Убавчић“ Никола Китановић наглашава да се поетеса „определила за наративну поезију и то ону која је букнула у српској поезији осамдесетих година и живи веома актуелно и данас. Несумњиво успева, поетеса Убавчићева, спожити стилски миље модерне поезије са перцепцијом модерне метафоре, симболиком савременог стиха, свдећи свој исказ на казивање (нарацију), без ублажавања или појачавања реалности. Реалност је пред нама онаква каква јесте, без патетике, без претеривања, без украса. њен израз је експлицитан, једноставан, лако разумљив и по томе јесте постмодеран“ (стр. 291).

Укупну вредност књиге употпуњују аналитички предговор Слободана Тодоровића Бода, те врсни поговори Томислава Дретара и Николе Китановића, као и изванредне илустрације Сенке Влаховић.

Данко Стојнић: „Портрет“ (2017)

Сенахид Незировић

ФИКТИВНИ ПРЕОБРАЖАЈ ИЗЛАСКА

(Шон О'Брајен: *Друга земља : Изабране пјесме*, Бања Лука: Кућа поезије, 2015)

Одличан превод Јунгић Зорана омогућио је нашим читаоцима да уживају и сладе се још једним „острвским“ песником, с енглескога говорног подручја – Шон О' Брајеном. Књига *Друга земља*, садржи изабране песме стваране од 1983 до 2015. Налазимо уврштене поетске наслове из збирки: „Унутрашњи парк“ (1983), „Страшила“, (1987), „Брод Стакленик“, (1991), „Воз духова“, (1995), „Низводно“, (2001), „Потопљена књига“ (2007), „Новембар“ (2011.) и „Дивне библиотекарке“, (2015).

Два, основна, утиска се намећу пажљивом читаоцу: награђиваност и начитаност (песника). Разлог овој тврдњи је огроман број фуснота, што служе као навигација да, случајно, неки слабији читалац не скрене са курса. Поетски опус овог песника се доима као меандрични спој и(ли) порука о обећаној – „другој земљи“, те преиспитивању исте кроз последњи покушај оличен у референдуму о брегзиту („brexit“, енгл.). Поезија Шона О'Брајена (р. 1952, Лондон, Енглеска), обједињује све елементе који су јој неопходни за знатно боље разумевање и комуникацију са конзументима. Песнику није страно чак ни пабирчење, иако му се може оправдано приговорити одсуство емоције. Лишеност емоционалног, дакле, „фарба“ његову лирику неуобичајеном хладноћом. Отуда код њега наилазимо више пута на лајтмотив снега и белине (с енглеске заставе!), него било чега другог. Он је понекад, у стању и да се „размахне“ са темама што нам сутерише да га је на његовим путештвијима, као облак док му је правио хладовину и заклањао од Сунца као Пророка (којег су Британци жељни!), „пратио“ стих нашег „Принца свих песника“ Б. Миљковића: „Путуј, певај и пркоси...“ Међутим, у његовој поезији проналазимо, инкорпориране, драгуље из древне (X)Еладе и њене литературе и културе (коју прихватамо као колевку европског наслеђа и цивилизације), а корелати града су доминантни и код нобеловца Константина Кавафија, из савремене грчке књижевности и језика.

Чини се сасвим природним код Шона О'Брајена, угледног проф. Универзитета Њукасл те сарадника Краљевскога књижевног друштва, свеprisутност социо-политичких димензија у његовом „певању и мишљењу“. Баш као што наш велики песник Јован Дучић беше на служби у Великој Британији, као амбасадор краљевине Југославије, на идентичан је начин могао и Шон О' Брајен радити као књижевни амбасадор јер префињену ангажованост лако разазнајемо у његовој поеми „Европљани“ (стр. 107):

*Сад кад смо у Европи ми бисмо могли
Продавати гљиве поред друма,
Тањире пуне широких обода и истоветних главица,
Убраних пре зоре у брезовој шуми,
Мемљиво, укусно, једноножно тело које
Допире из гробљанских јама, великих и дубоких
Као и саме шуме, јер не треба дуго времена да прође
Па да подизање суда или кошаре гљива
Постане обичај,
Заједно са разговором о нечему што је увек ту присутно,
И слегањем рамена, које потврђује да су наше знање и незнање
Истоветни, половични, сасвим
Далеко од историје и закона,
А пошто смо увек били овде
На нашим расклопним столицама близу раскршћа,
Згурени у дугим, црним капутима, бледи као наша роба,
Трагајући и продајући месо земље
На шаке или киле, у папирним браон кесама,
Ми не можемо бити ништа друго осим стварности.*

Очевидно је долазак ове синтагме инспирисао сан о обећаној земљи, још од прогонства првог народа из Египта. Поред чежње за пр(а)вом Отацбином, у другој је огорчење... или фикционални излазак из једне заједнице да би се у њој о(п)стало на начин достојанственог пропадања, потезањем утопљеника и спасиоца на дно!

Сенахид Незировић

ЛИРА С БРДА

(Фиона Симпсон: *Колсхил : поезија*, Бања Лука: Кућа поезије, 2016)

Благодарећи књижевнику Здравку Кеџману, уреднику бањалучке „Куће поезије“, светло дана угледаше и стихови (у преводу Миње Голубовић), сјајне енглеске песникиње Фионе Симпсон. Она је позната по томе што ради као актуелни уредник часописа „Поет“, бивши главни уредник часописа „Поетри ривју“ (2005–2012), а шефица је катедре за поезију и предавач на факултету у Рухемптону (Енглеска).

Њене *Одабране песме* објављене су у САД (2013), Кини (2014), Румунији (2015) и Украјини (2015). И поново, захваљујући есеју – поговору из пера нашег песника Здравка Кеџмана, јер песник најбоље разуме песника, сазнајемо драгоцену информацију да је Ф. Симпсон „завршила музичку школу највишега ранга – Краљевску музичку академију!“ (стр. 73). „Могло би се рећи да је музика проговорила језиком поезије, као универзумом људске свијести, читајући њену поезију, у подтексту, потихо чујемо и музику“...

55 поетских наслова раскриљује, отвара прва, уводна песма „Прелудијум“. Сигурно, то није безразложно. Оваквим компоновањем стихозбирке, наглашена је мелодиозност коју слушамо у речима. У књизи је уврштено и 14 сонета (без Магистрала!), чиме, додатно, ауторка сугерише да се уврстила међу ретке мајсторе ове најзахтевније форме! Премда, руку на срце, чак ни једна половина (1/2), гледајући строго, не поседује по 2 катрена и 2 терцине? Сонет Ф. Симпсон је крњи, тако да она уме и воли експериментисати како би дошла до задовољавајућег резултата. Поетски је исход узорно коректан и ефектан у *СОНЕТ(У) XIII – ЉУБАВНА ПЈЕСМА* (стр. 67):

*Врба умаче своје сребрне гране
као да жели да сиђе у ову –
најстарију колијевку на свијету
сачињену од двије свијести*

*које, протежући се на вјетру,
грле и љуљају једна другу,
али ко љуља кога
је нејасно... Све што осјећам*

*нагињући се према стаблу
је зелени мирис земље
док се мијења. А касније*

*Чујем твоје срце како лупаи
и знам да си ганут што си ме гануо –
Како се то лако деси.*

И, на крају, подвучимо чињеницу да осетно пораста број књига које у наслову носе топоним из роднога краја, завичаја, као што је случај са топонимом *КОЛСХИЛ* (*Coleshill*), где нас песникиња оставља у недоумици: да ли је реч о стварном или фикционалном, односно, није ли срећни спој обоје... Било како било, у овој сложеници на енглеском, откривамо постојање брда = „hill“! Е, када то знамо, постаје нам пуно јасније да се песникиња Ф. Симпсон попела на неко брдо, у свом завичају, са циљем што бољег сагледавања и (о)певања, са једне стране, и приближавања св(ак)ом читаоцу са друге стране. Баш таква поезија – чаролија, представља својеврсни магнет за љубитеље стихова. Таква Лира с брда заувек ће привлачити својом отвореношћу и музиком сфера...

Душан Стојковић

МИЉУРКО ВУКАДИНОВИЋ ВИШЊИЋЕМ

(Миљурко Вукадиновић, *Гуслар по сећању*, Београд: Просвета, 2017)

У Француској је већ дуго присутна едисија *Écrivains de toujours* у којој је писац представљен *сам собом*. У њој познати критичари пишу о значајним писцима, француским и светским, служећи се издашно оним што су сами писци о себи и о свом делу прибележили. Добијено штиво тако постаје својеврстан преплет критичке студије и полуаутобиографије коју су писци о којима је реч, вођени туђом руком, написали. Миљурко Вукадиновић је – никакве сумње нема – био најпозванији да себе самог (пред)одреди да нешто, у исти мах, и слично и различито (заборавити се никако не сме: Миљурку је слично увек, макар делимице, и различито, а – сасвим очекивано када је он у питању – претпоставити се *dâ*, важи и обрнуто) учини. Ако се то могло очекивати, мало теже је било претпоставити да би се избор на Филипџу Вишњићу могао зауставити. Типовали бисмо много пре на неког модернијег, авангарднијег писца. Али, варка је посебна варка када је наш савремени песник у питању. Он је, убеђени смо, убеђен сасвим како је међу нашим усменим песницима – када се све сабере и одузме – Филип Вишњић најавангарднији. Ма колико то парадоксално звучало, Филип Вишњић то одистински и јесте. Посебно ако поглед на нашу усмену епику бацимо из перспективе доба у којем јесмо и стварамо. Сваки други поглед, уосталом, био би сасвим изанђао, до крајњих граница бајат. „Преписивачки“.

Постоји велика тројка наших усмених епичара. Чине је, уз Филипа Вишњића, и Тешан Подруговић и старац Милија. Осталим нашим усменим певачима усмених песама „отела“ се по нека антологијска пема. Ова тројица имају читаве песничке опусе. Уз то, њихове песме препознатљиве су од прве. И најважније, и највише, они нису само певачи, већ су и творци певаног. И други наши знаменити усмени песници прерађивали су, некад и значајно и суштински, оно што им се, по Вуковом

казивању, до колена добацило. Ова тројка је, међутим, када је певала, веома често чинила то као да од самог епског почела креће. У њиховим песмама, посебно код Вишњића и Милије, било је пуно и њих самих, онога што су доживели, па их је то што су доживели водило да (о)певано опевају као да је тек доживљено: у њиховим песмама је јуче, и давно јуче, постајало данас, управо данас. Тако се то данас сјурило и ка будућем, оном што ће накнадно доћи и што стално, сваким новим данас, непрекидно долази. Ако су други наши усмени певачи „заробили“ време о којем су писали, ова тројица су, и буквално, кроз сва времена јурили, али не да пројуре већ да у сваком од њих и остану. Притом, свако је био свој до краја. Нико се у другом није огледао. Нико се на неког није надозивао. Никога од њих, због начина на који су певали, због срца и душе које су штедро у своје песме унели, нико није могао да следи. Они су песници који се и у свакој антологији српскога песништва која није само антологија наше усмене епике неизоставно морају наћи. Уочио је то до данас само понеки антологичар, на пример Милутин Лујо Данојлић и Миодраг Павловић који је, у измењено и допуњено – коначно издање своје чувене *Антологије српског песништва* унео почетак „Почетка буне против дахија“ Филипа Вишњића.¹ Притом је он Филипа Вишњића сматрао песником равноправним свим осталим песницима који су се у његовој антологији нашли и његову песму је потписао његовим именом а није је, као што је то са другим унетим епским усменим песмама био случај, само као народну песму сматрао.

Иако се и велика усмена тројка *епским формулама* служила, оне су у њиховим рукама престајале да буду, колико се то у оквиру поетике усмене књижевности уопште могло, конвенционалне, једнако важеће за све усмене певаче и добијале су особену арому. С разлогом је Војислав Ђурић написао како је Марко Краљевић „једина довршена фигура наше епике“. Да би се то збило, био је потребан Тешан Подруговић који је потпуно уобличио лик најзнаменитијег јунака српске епике. Подруговић му је придодао хуморну ноту, али је, пре свега, имао на уму како је он јунак који је највише пута *дотерао цара до дувара* и као такав био подједнако и заштитник сиротиње, заштитник читавог народа и сушто оли-

¹ У њој су се обреле још неколике наше епске усмене песме: „Пропаст царства српскога“, „Обретеније главе кнеза Лазара“ и „Марко Краљевић и соко“. Ту су и бугарштице „Молитва девојчина“ и „Попијевка Радића Вукојевића“.

чење витешког, и људског наравно, морала. Старац Милија, који је испевао само четири (само толико успео је од њега Вук Караџић да прибележи) – све су антологијске, а „Бановић Страхиња“, по нама и најзначајнија коју је наша епика, и не само она, дала – има песму „Сестра Леке капетана“ у којој је овај наш јунак приказан у сасвим неповољном светлу (то максимално шири дијапазон његова лика). Милија јесте, уз то, усмени певач најдуже велике песме коју српска усмена епика има – „Женидба Максима Црнојевића“, онај ко је највише, ако не и једино, у психологију својих јунака залазио, усмени певач који је ванредно психолошки портретисао, учинивши их трагичним, женске ликове, најхерметичнији међу нашим творцима усмених епских песама.

Филип Вишњић, творац шеснаест песама, разликује се од споменуте двојице по томе што је певао о биткама Првог српског устанка у тренуцима када су се оне дешавале, поставши тако творац прве праве наше ангажоване поезије, испитујући својим делом колико поезија може да „прати“ историју и колико историја може да се у поезију, а да ова не престане поезија да буде – „улива“. Својим песмама он је показао, и доказао, како се не треба слепо и упорно историје клонити и како и она може, ако је се подухвати истински песник, поезија, само уз мале, али праве, дораде, да буде. Да би о великим јунацима својим савременицима могао да испева песме које би показале како то они одистински јесу, било му је потребно да уклони велику препреку. Он је то учинио, испевавши песму „Смрт Марка Краљевића“. Марко Краљевић је морао да буде покопан (пошто он све што је имао и што га је у бојевима пратило и помагало му, уништава, и сабљу на четири дела ломи, те је нико, као онај чудесни мач, у причи о краљу Артуру, припасати не може – онај ко жели да постане нови Марко мора то учинити властитом снагом и умећем, са својим оружјем у рукама) да би нови јунаци могли да се боре против Турака е да би његови достојни и прави јуначки заменици били.

Шта је било потребно да би Миљурко Вукадиновић нови Филип Вишњић у временима овим, нашим, постао? Вукадиновић је знао, оно што су многи пре њега, посебно, најупорније и најтемељније Станислав Винавер, писали како је време епског десетерца давно прошло и како ново време нове ритмове песничке и нове технике песничке иште. Он је технику имао, ритам својих песама изнашао одавно и песнички обнашао упорно и потребно је само било да својим, и нашим очима, сагле-

да, и душом испева, оно што би старински, али актуелан песнички увек, Филип Вишњић учинио на свој начин, *својски*. Миљуркове песме су песме Вишњићем певане, али Вишњићем који је компјутеру пришао и његовим диркама се позабавио. Компјутеризовани, клокотристички, вулкадinizирани Вишњић. Једино могућ у времену које његове песме заборавило није, иако јесте, сасвим сигурно јесте, његове лирске „по(д)уке“ о чојству и јунаштву.

Ако не живимо у времену буне и не витлају битке крај нас, одвијају се оне у нама и Миљурко их песнички „снима“. На све стране фијучу меци а они су у Вукадиновићевој верзији неологизми које он брзометно твори: *гледац; љубоболан; људоглед; народосилазно* (време); *небесновина; несмир; ништина; ноћнина; оштропер; претеклина; развеј; родоуздизни; самчевић; самштина; свенадвисни; семберисати; слепомрљни; снопричан; србиште; стопричан; филиповање; цутеби; шумоглед*.² Друштво им прави понеки архаизам, позајмљен од Бранка Радичевића попут *листја*, или извучен из језичког заборава и одевен у рухо које га готово неологизмом, назовимо га васкрслим, чини, као што су: *гледити; љуцки; љуцковина*, на пример. Језичење песничково се ту не смирује. Песник на свој начин, језичком димискијом, језик ломи, одсецајући речима главе или репове, али они – гуштерски – изнова ничу. Преломљена реч нипошто није више она која непреломљена остаје. Навешћемо само три примера: *родо/слов* („Тројеручица са две...“); *спа-рушен друм* („Гуслар по сећању, опет“); *по – крову* („Не прекрајајући босе границе“; немамо у последњем примеру само покров, већ и по крову ходање, а – признаћете – то је нешто сасвим друго). Особени је то лирски *кубизам*. Песма Миљурка Вукадиновића, свака обавезно, подноси извештај о историји језика на којем је испевана. Загледана је у његову прошлост, осликава тренутак у којем се пева, јурца ка будућности. Не држи је место. Речи је, када је овај песник у питању, тесно. Једнако је тесно и стиху. Али, и песми. Иако стално има пред очима Кодера, он не кодерише. Његова херметичност херметичност је која се разумева. Није случајно био, и остао, ситуационист. Свака му је песма ситуација. Шамар друштвеном укусу / неукусу.

² Требало би саставити речник Вукадиновићевих неологизма попут оног који је Владета Јанковић сачинио када је о онима које Лаза Костић створио била реч. В. Владета Јанковић, *Поетска функција кованица Лазе Костића у Зборнику историје књижевности, Одељење литературе и језика, књига 7, Српска академија наука и уметности, Београд, 1969, стр. 1–81.*

Пљуска поезији која је умислила да влада. Сваку своју песму он експлозивно дрма, готово черечи, али да би раздробљено удробио у нову хармонију, расхао, из себе истресао, смехотресно. Певање песама по Миљурку Вукадиновићу налик је на песмолитпање. Његова песма се не грана, она експлодира. Вукадиновић је – није то нипошто случајно – песник воде. Језик његова песништва *водјездик* је. Уз језик се у њему приблија, из језика избија језа, двојеза: и битисања и ништавила. Ништавило је, нашем песнику, *ништавило*. Битак се чита као *би так(о)*. Пева се у главу. Игра се песнички рулет. Опште лирско правило од којег одступања нема: такнуто макнуто.

У дво-књизи која је пред нама, у њеном Вукадиновићевом делу, наводи се, такође, двокњижје: *Ухођење Вишњића Филипа*³ и *Гуслар по сећању*. *Уходити* је нашем песнику ходити барабар са... Но, то ходање има две димензије: песник се песнички стрмоглављује у Вишњићев вакат (отуда: ноћ, гаврани, крила, гусле, тепсија, небо, трпеза...). Ту је и *непочин-поље*, оно на којем смо све мегдане заподели, присутно и у нашој усменој поезији и у Попиним поетским сновиђењима.

Вукадиновић зна да се не може без *сећања* гуслати. Он зна и за *гусле подземне* („Одзив Филипу Вишњићу“), за којима, да би се утолила *жеђ епска* („Не прекрајајући босе границе“), наш *прекорачени народ* („Одзив Филипу Вишњићу“) *босих граница* („Гуслар по сећању, опет“), хоће, и мора, да посеже да се никад заборавило не би да је било и да ће бити да *умиру јунаци / под крвавим копитама времена* („Коњ је Филипу и род и помоз бог“). Над свим „дежурају“ *миришљаве очи* („Гледање у небо, да нас“).

Реч-тема, уз *гусле* централна, у овој збирци (али и у Вукадиновићеву песништву уопште) је *душа*. Песник природе, он не може без дрвећа: јасен, храст, вишња, јавор... „Кључни“ придев је *слатки*.

На први поглед, Филип Вишњић је све наше путеве, и читаво нам беспутје, одгуслао. Да ли је модерни Филип Вишњић налик на ђавола који се Ивану Карамазову у роману *Браћа Карамазови* Фјодора Михајловича Достојевског указује?⁴ У компјутерско доба усменом певачу остало је само да ђаволи.

³ Ова књига била је штампана 2008. године.

⁴ Ево како тај ђаво изгледа: „То беше некакав господин, или боље рећи, руски центламен извесне врсте, већ у поодмаклим годинама, „qui frisait la cinqui-

У усмену песму улази само онај кога песма ХОЋЕ. У усменој култури, и историји, заборављен је сасвим, још тачније – није ни постојао, ни био, онај кога песма није хтела. Миљурко Вукадиновић, као и усмени певач, као и Филип Вишњић, не пева, већ стихом у национални стећак уклесује. Над чим лепетне крило његова стиха то живи. Једино оно живи. Његове песме, као и песме његовог великог усменог песничког претходника, наша су историја. Раније, када нисмо имали праве историјске списе и када нам се историја тек рађала, наша историја била је искључиво наша епика. То се време заборавило, а Миљурко Вукадиновић покушава, богме и успева, наново да га оживи. И одживи.

У уводу за прву књигу свог двокњижја у књизи о којој пишемо песник нам разоткрива своју поетику. Задржаћемо се само на два-три става (остале нека читаоци ове књиге сами потраже): писање је за нашег песника *молитвени чин*; песме су му душеказ; творац је новог, апокалиптичног жанра; његово *писано* писано је које хоће *и усмено* да буде. Нимало случајно, Миљурко Вукадиновић је *песник усмењак*, највећи којег је српска поезија икада имала. Он говори своје стихове и гестовима, читавим телом, гласом, вином на папиру око којег / по којем стихове, спољашњим монологом, из дијалога са оним/оном кога/коју стиховима дарује, том иницијалном капислом за певано... Овај песник стихоживи. Писање песама за њега је устанак / буна. Када их читамо, увек се питамо где су дахије – пуштахије, оне које су претходиле, а видимо богме, и надживеле их, или се с њима заамалгамисале, Винаверовим злим волшебницима?

antaine“, како кажу Французи, с мало прогрушаном тамном, доста дугом и још густом косом, и брадицом која беше клинасто подшишана. Он беше обучен у некакав кратак капут боје цимета – очевидно од врло доброг кројача, али већ изношен, сашивен отприлике још преклане и већ потпуно изашао из моде, тако да од великосветских имућних људи такав капут већ две године нико не носи. Рубље, дугачка машна налик на ешарпу, све беше као и у свих центлмена-помодара; али кошуља, кад би се човек изближе загледао, беше прилично прљава, а широка ешарпа око врата врло изношена. Коцкасте панталоне гостове стајаху дивно, али оне опет беху сувише отворене боје и некако исувише узане, какве се сад више не носе; баш као и мека бела крзнена капа, коју гост донесе са собом и ако јој више не беше време.“ (Фјодор М. Достојевски, *Браћа Карамазови*, превод Јован Максимовић, Просвета, Београд, 1965, стр. 713)

Вукадиновић, истакнути хаиђин⁵, другу књигу свог одазива на Вишњићев пев пуни танкама и хаибунима. Много више је прве јапанске поетске форме. Она и јесте нека врста јапанског сонета. Сажетог / скраћеног. Као и када је о хаику песмама била реч, и овде присутне јапанске форме наш песник прилагођава себи, не следи их слепо.

Постоји бриткост певаног. На делу је нестишана авангардност. Миљурко Вукадиновић, иако је био клокотриста, био је и футуриста јер је био, и остао, *будућњак*. Све што (ис)пева (ис)певао је из будућег времена. Футур је његов једини презент. Многи други наши песници – и многи међу њима које незаслужено најзаслужнијим нашим песницима сматрају – упореде ли се са њим, постају давнопрошли. Отишли су у песничку архиву а да тога нису свесни, а наша књижевна критика не жели, или не сме (могуће не зна како) да их извести како се то збило.

Песнику који хода, њему је готово, о да, свака песма ода. Песник ноћи, радује се сваком дану и сваку ноћ, и најцрњу, задани. Он, који је у песми „Српска дуга као дуга“ написао како је Вишњић *наш Хомер*, никакве сумње нема, наш је модерни Вишњић. *Боже мили, чуда великога: клокотристички Вишњић!*

⁵ Довољно је погледати збирку хаику песама *Јесењи монах* (2015). Многе друге су у рукопису или у припреми.

Јово Николић

РАСКРИНКАВАЊЕ ПОСТУЛАТА ОПШТЕ ХИПОКРИЗИЈЕ

(Aleksandar Baĳak, *Zidovi na horizontu*, Beograd:
Arhipelag, 2016)

У продукцији издавачке куће „Архипелаг“ из Београда појавила се књига афоризама врсног српског сатиричара Александра Баљка под називом „Зидови на хоризонту“. На 250 страница штампане су минијатуре које је аутор стварао од 2007. године, дакле, након књиге „Рат је први почео“.

Баљак, по старом добром обичају, пише сажето, проницљиво, храбро, духовито и без предрасуда настојећи да свака ријеч има свој смисао. Он се бави историјским, савременим и темама будућности успијевајући да их предочи јавности на саркастичан, сатиричан, духовит и изнад свега мисаон начин. Он износи тезу да су Срби и Хрвати два најсличнија народа на свијету, али да се само разликују по томе што једна зло долази са запада, а другима са истока. Он сматра да се Велика Србија и Велика Хрватска не граниче, већ да се преклапају, додајући да постојање сусједних земља није у складу са нашим просторним планом. Снисходљиво поручује „Ако вам ми дођемо тамо, опет ћемо живјети заједно“.

Баљкови афоризми су врхунски продукт једног мисаоног сензибилитета, еклатантног уочавања ствари које се догађају у нама и око нас, они су одраз свега што нас је снашло и имају, неријетко, ироничан и црнохуморни призивак каква је уосталом и стварност која доминира овим просторима. Нема области у којој се писац није обрео износећи своја есенцијална запажања на оригиналан и духовит начин. Афоризми у књизи су поредани тематски и спонтано се надовезују једни на друге чинећи компактну и језгровиту цјелину која читаоца на посредан или непосредан начин наводи на оно што је писац хтио да каже, али и што је прећутао.

Он се поиграва ријечима – са самим собом и са свима нама, лансирајући теме које су искрсле као сублимација доживљеног и преживљеног времена, пророчки гледа на неке појаве које би се могле догодити и имати нежељене посљедице. Он у њих уноси печат сатиричара који се противи свему што је наметнуто, изопачено, несврсисходно и уперено против малог човјека нашег доба. Он се вајка откривајући да има дана када не зна шта да ради јер му никакве инструкције не долазе из Вашингтона и Брисела, питајући – колико Србија треба да се смањи да би могла цела да уђе у Европску унију, уз констатацију да је скраћена Србија згоднија за ношење у срцу. Мисли да стару Србију нисмо испратили како доликује јер није сахрањена по православним обичајима.

Баљкове опсервације нису пуке констатације, оне су често мудро-сти, пароле, пословице, шале, монолози, дијалози, максиме и аксиоми који представљају ствари онаквима какве јесу. Кад говори у своје име, писац је на страни малог човјека – бранећи њега, брани и себе. Он поручује да га ништа не питате и све ће вам бити јасно, односно, да му је драго што сте му поставили то питање, али да ће му бити још драже да на њега не одговори, да из главе у коју ништа не може да уђе, свашта може да изађе, каже да је у странку ушао из идеала и да му је идеал био да се обогати. У тоталитарној држави закони ступају на снагу стројевим кораком и да рупе у закону траже територијално проширење. Саркастично брани великог вођу тврдећи да није имао намјеру да јаше народ, него га је понијела маса, односно да владар који зна шта хоће то и узме, да је први међу једнакима онај чија је увијек посљедња, да је он звијезда што сија у тами коју ствара, и напokon, да је важно да се владар слаже са својом женом у кревету јер од тих односа много штошта зависи.

Александар Баљак је писац о којем се прича и чији се афоризми цитирају на сваком кораку, исписују на зидовима као графити и који се користе у свакодневном општењу као референтне сентенце и мудре изреке.

Писац је одговоран према себи и читаоцима, прозивајући оне који се за све питају а никоме не одговарају, увјерен је да правда има повез преко очију да не би гледала шта се у њено име ради. Професионални очевидац свој посао може да ради и жмурећи. Бог нас је коначно погледао и рекао: Овима нема спаса, додајући да се Бога не бојимо јер нас он чува. Дакле, сатиричар се бави свеопштом хипокризијом у намјери да раскринка неке основне табуе који не би требали да буду то што јесу.

Тражи да га сликају испред полице са Андрићевим књигама како би се видјело да је писац иза којег стоји релевантно књижевно дјело. Неке књиге не могу да читам без наочара, каже Баљак, а неке ни с наочарима, па додаје: Вашу књигу не само да бих понио на пусто острво, него бих је тамо и оставио. Мисли да од доброг афоризма није тешко направити лошу причу и да треба само покварити афоризам. Односно, кад на вријеме стави тачку на причу, испадне афоризам, а кад закасни – настане роман. Писац открива да за неке афоризме жали што их није он написао, уз наду да никад није касно. Поставља питање како да вјерујемо писцу који ништа не измишља тврдећи да се за широку публику пишу танки романи, открива да је на сајму књига потписивао читаоцима свој нови роман и да су само двојица успјели да му умакну, али да им је запамтио лица.

О односима мушкараца и жена износи своја запажања:

– Има жена које лудују за мушкарцима док се не удају, а онда се праве луде.

– Иако је свака жена могла да се уда боље, ниједна није то урадила.

– Ожењен мушкарац је заробљен у телу жене.

– Жена нагло остари кад уђе у године које је крила.

И да не дужимо, „Зидови на хоризонту“ су књига која завређује сваку пажњу и која има јаке мисаоне секвенце. Она је огледало наших нарави, сачињена, не да моралише, него да укаже на оно што сви знају, али безобзирно заборављају све постулате моралистичког, социјалног, политичког и сваког другог опхођења према савременој збиљи. Баљак је, по ко зна који пут, показао да је писац који спада у најбоље европске сатиричаре чије се дјело респектује и има кредибилитет у књижевним круговима савременог стваралаштва. Он је аутор који наступа без пардона и никоме се не извињава, зато констатује: „Хоћете извињење? Е па извините!“

ИЗ НОВИХ КЊИГА

Никола Оташ

Милена Кулић

ЛЕТ МИНЕРВИНЕ СОВЕ

(„Студентски културни центар“, Крагујевац, 2017)

ПРОЛЕГОМЕНА ЗА ЧИТАЊЕ ТЕАТРА

Све дилеме у историјској театрологији које су постављене о суштини и смислу театра и позоришне уметности, постављене су, као што је већ познато, око односа позоришта и драмске књижевности, око узајамног односа текста и представе, међусобних веза и снага, естетске и садржајне узајамности и искључивости. Пишући о томе, Роман Ингарден, како ми се чини, с потпуним правом говори о позоришту као о *новој уметности*, с правом тврди да на сцени „имамо посла са другачијим типом дела него код чисто књижевног текста“, каква је позоришна представа у односу на драмски претекст. Отуда потиче и моје уверење да, уколико је одиста *свет глумиште* (Totus Mundus Agit Histrionem), а театарски инстинкт *модел свеколиког живљења*, истиче се као веома важно, ако не и најважније, стећи добар преглед о позоришној уметности. Истиче се као неопходно умеће читања позоришта! Оно умеће које је присутно код Ан Иберсфелд, и које је, такође, назив јед(и)не квалитетне телевизијске емисије о позоришту. Бајаровски речено, образован човек треба да трага за спознајом изразитих књижевно-позоришних веза, као што је библиотекар из Музиловог *Човека без особина* увидео да прави читалац мора да покуша да схвати управо *књижевно-уметничке везе и спојеве*, да би се једном делимично (или у потпуности) попунила *интелектуална библиотека*. Стога би књига *Лет Минервине сове* представљала почетак истинског усвајања чврстих спона између књижевног и позоришног израза, између две *пролегомене* – једне песничке и једне театролошке, њихово преплитање, укрштање, допуњавање и заједничко читање. За проучавање позоришне уметности користи се наука заснована на театролошком приступу, али се театрологија, у овом случају, схвата као на-

учна област која се непрекидно прожима са књижевношћу, филозофијом, историјом, естетиком и историјом уметности.

Тражећи суштину позоришне уметности између историјске театрологије (*Нови органон*) и практичне позоришне манифестације (*Крунски сведоци*), ова књига је настала из потребе за уједињеном и поетички јасном целовитошћу и прегледношћу до сада написаних огледа о позоришној уметности, а готово сви су настали у току основних студија књижевности. Минервина сова, коју сам наслов књиге дозива, свој митолошки лет започиње тек у сутон; мисао, филозофска или песничка, може се објаснити тек ретроградно, након што је довршена и у потпуности завршена. Позоришна критика и театрологија, са друге стране, своје постојање оправдавају, пре свега, непрестаном потребом за архивирањем и оживљавањем онога што је *завршено*, да не би неповратно нестало оно што се једне вечери збило у позоришту и истог трена припало прошлости. Театролошки текстови, дакле, представљају својеврсни „медијум“ који нам помаже да успоставимо *дијалог* са оним прошлим, бившим и мртвим. До нас, често, после неког времена допире само одблесак позоришне пролазности „као што од сна остаје само песак очију“, како је говорио Милорад Павић. Отуда се постепено наметнула потреба да поново испишем и допишем неке странице у функцији оживљавања *позоришне прошлости*. Таква тема се непрестано понавља и тиме је осигурана дубока смисаона повезаност овог скупа есеја, без обзира на разноликост тумачених области и проблема. Попут *лета Минервине сове*, како је Хегел описивао последњу тачку неког започетог посла, овај скуп есеја би представљао својеврсни увид у трогодишње бављење позоришним темама, чврстим спонама између књижевности и позоришта, без изневеравања једног или другог.

Branka Zeković

LAKI DARLING

(„Alma“, Beograd, 2017)

Lili se hitro kretala uz stepenice koje su vodile u kuću. Najradije bi ih preskakala po dve kao što je to činila ranijih godina, ali bol u kolenu je sprečavao. Nevoljno je priznavala sebi te prve vesnike starosti. Uz to velika putna tašna bila je dodatno opterećenje. Danas joj ipak ništa nije izgledalo tako teško, samo osećanje da će videti Minku i njene potomke, davalo joj je snagu i poslednje stepenike skoro da je preletela. Utrčala je u dnevnu sobu, bacila kaput na fotelju, tašnu na pod, i pohitala prema uglu sobe.

Nadvila se nad korpu, sa suzama u očima. To joj se u zadnje vreme sve češće dešavalo i bez nekog određenog povoda, bilo da je u pitanju neki film, događaj iz prošlosti ili slučajni susret na ulici sa zaboravljenom rođakom.

– Lepotani moji! Jedan, dva, tri...

Uzimala je pažljivo jedno po jedno mače, stavljala na svoj dlan, golicala po stomaku i potom vraćala pažljivo nazad. U ovakvim trenucima predavala se osećaju blaženstva. Ta divna mala stvorenja učinila su je neizmerno srećnom svojim dolaskom na svet.

Minka je na pristojnoj udaljenosti u bašti među ružama, naizgled neinteresovano, gledala u dve sive gugutke koje su sedele na grani starog hrasta u susednoj bašti.

Lili je dalje pažljivo prekopavala po korpi.

– Ma gde se sakrilo to poslednje... mora da je tu negde...

Lili je najzad sklonila pokrivač iz korpe, i odjednom pred njom se ukazao neobičan prizor: u uglu, šćućureno i kao da ne želi da bude otkriveno i uznemiravano, spavalo je poslednje mače.

– Šta je ovo?

Kako je to uopšte moguće? Zar je njena *Persian white longhaired* mačka Minka – dobitnica 4 x Ex1 (odlična prva), 1 x Best Jungtier 4 x CAC, 2 x RS (prvak rase), 2 x CACIB, majka ove kreature?

Ovo ružno, žgoljavo, kratkodlako riđe i krajnje neugledno stvorenje,

sigurno nije potomak krvnih linija *Deaborn, Mystichill, Lullaby*, proverenog oca EC CFA Grand Champion!

Više nego očigledno, pred njom je bio plod nasilja i prevare!

Spustila se na stolicu, noge su joj podrhtavale, obuzeo je osećaj bespomoćnosti i velike zbunjenosti. Kako je bilo moguće da se ovo desilo? Drhtavom rukom uzela je tabletu za smirenje koju je uvek držala u tašni za slučaj hitne potrebe, a to je zadnji put bilo kada joj je veterinar saopštio da Minka ima buve.

Postavljala je sebi pitanja na koja nije imala odgovor: da li je Minka samo još jedna žrtva nesrećnog spleta okolnosti? Možda je nije dovoljno obezbedila od mogućih napada mačora skitnica koji su uporno kružili krajem?

Do sada se sa puno poverenja oslanjala na svoju mezimicu koja je bila uvek izbirljiva i svesna svog ranga. Njeni udvarači bili su poznati i proverenog rodovnika. Dakle, u njen izbor nije trebala da sumnja.

Potpuno skrhana, sa osećanjem slabosti u nogama, grickajući nervozno nokte što joj se mahom dešavalo kada je bila zatečena ili uplašena, provela je jedno vreme šetajući gore-dole po sobi. Nije volela sebe da stavlja u poziciju bespomoćnog posmatrača. Morala je da nađe odgovor.

Na vratima se najzad pojavila *ona*.

Hodala je gipko, u svoj lepoti svog prvobitnog izgleda, blistavog krzna, umivena i čista.

Pogledale su se ćuteći. Bilo je tu obostranog dugog prećutkivanog i neizrečenog dijaloga, potisnute ljutnje i pomalo gorčine. Lili se učinilo na trenutak da je u Minkinim očima ugledala neki čudan sjaj, ili je to bilo samo prelamanje zimske svetlosti, možda nešto drugo. Kako god, to je sprečilo da joj bilo šta kaže ili prebaci. Uostalom, zar bi to imalo nekog smisla? Ionako ne bi ništa *razumela*.

Posmatrala je dalje bez reči kako se smešta pažljivo u korpu pored svoje dece, kako ih zaštitnički grli, i opet joj se učinilo da na Minkinom licu vidi nešto neobično.

Okrenula se demonstrativno i otišla iz sobe. Morala je da popije kafu i da se smiri.

Miodrag Janković

BOJE LJUBAVI

(„Alma“, Beograd, 2017)

Hladan Stokholm i hladan zimski dan. Ovdje na sjeveru ove kape nebeske i zima je drukčija. Zima je i sve puca od hladnoće, a sunce sija kao o Svetom Iliji. Mislim ja – kad sunce sija na Ušću, izgorješe oba oka i samo žabe krekeću i mora da je toplo, da ti oba oka izgore.

Ovdje nije. Evo sad je minus osamnaest stepeni, a sunce sija, pa ti sad skontaj. Pa, što onda sunce sija kad je hladno, nikako mi ne ide u glavu. Da je samo to što mi ne ide u glavu, bilo bi dobro.

Onda mislim da je i sunce ovdje hladno, tako se to meni čini.

Tako ti je ovdje, pa ti duraj. Što si dolazio ako ti ne valja? Niko te nije ni zvao da dođeš ovdje. Ako ti ne valja, a ti put pod noge, pa nazad. Ljudi će ti platit kartu, dati otpremninu, ispratiti, pa idi odakle si i došao. Ne zanovijetaj, već trpi i duraj.

Sve mi se ovdje obrlatilo, pa ne mogu razabrati je li to naopako ili naoposlo. Kod nas bi to bilo naopako, ovdje naoposlo.

Šta hoćeš, tako je. Žali se ako imaš kome. Ako ti se ne sviđa, idi! Ko te je zvao da dođeš?! Nisu oni mogli bez tebe, jadan, pa će zaplakati za tobom. Neće niko zaplakati za tobom što si otišao. Kô da si ti važan, pa ne mogu bez tebe. Sa velikim zadovoljstvom će da te isprate. Idi odakle si i došao i sretan ti put.

Kô da je to sad važno kako je. Ovdje je tako, pa ti to skontaj kako hoćeš – kažem ja sebi.

Polarna zona i sunce sija, a hladno. Hladno, kosti da ti se slede. Zaledilo se jezero, pa po njemu ljudi šetaju. Djeca se kližu i skijaju. Uživaju u ljepoti bogom date prirode. Mnogo je ljudi na ledu. Svi su u toplim zimskim odijelima, pa im ova zima zaista prija. To malo liči kao modna revija zimske tople polarne odjeće.

Preko puta se vidi Gradska kuća. Kuća koja je važna za ove ljude ovdje, kako kažu, a za mene kuća kô kuća. Baš me briga što je nekome važna.

Meni, eto, i nije. Što bi mi bila važna?!

Vani je zima, a meni oko srca hladno, sve mi se nešto stendžerilo oko srca, pa mi zima. Ma nije mi zima što je zima, nego što mi je oko srca hladno. Čitav mi se život okrenuo naopako, te ne mogu ništa da povežem i neki red uspostavim.

Ja idem sa one druge strane Gradske kuće i posmatram zaleđeni dio jezera i grada. U centru grada je Slusen, brana što odvaja jezero od slanog mora, ali se i more zaledilo. I tamo se ljudi i djeca kližu. Pošao sam nekud da nešto uradim, ali sam potpuno otupio i izgubio se, pa sad ne znam tačno ni kud idem – ali idem. Kad nekud ideš bez volje, bolje je da ne ideš – ali opet idem. Nemaš mnogo izlaza, pa idi kud moraš. Možda mi se od ove zime i ovo malo pameti, a fala bogu i nema je puno ili je nije ostalo puno – ko bi to više znao, zamaglilo i ne razabire dobro.

Pitao me juče Johan, moj saradnik na poslu, vrlo ozbiljno: „Miša“, kaže on meni, „jesi li se ti oporavio i da li možeš da rasuđuješ normalno? Vidim“, kaže on, „ti radiš odlično. Najbrži si u konstruisanju i imaš najbolja rješenja. Svi kažu da ti imaš izvanredna i neuobičajena rješenja i ide ti dobro. Nego, jesi li ti došao k sebi i da li se možeš uklopiti u ovaj naš ambijent?“

Gledam ga ja i ne znam šta da mu kažem. Da sam u Sarajevu, znao bih mu ja odgovoriti iz cuga, jednu preko zuba i ništa više, pa bi se on uklopio. Ovdje moraš sve da pretrpiš i objašnjavaš – demokratski.

„Kako si ti bio potpuno zabenavio, pa ti se dolaskom ovdje pamet povratila...“

To je sigurno i moguće, ali ja više ništa ne znam. Ma, neki pasjaluk u meni, pa me mnogo boli što ga ne smijem, demokratski zviznuti po ćelavici da zapamti moj demokratski odgovor, ali stisni i trpi demokratski.

Sjetih se ja dana kad sam tu počeo raditi. Prvog dana sjeo ja za datu da nešto konstruišem i baš mi bi drago što dobro ide, a sve se bojim i kontam u sebi da se što ne desi kad mi ovako sve fino ide. Kad ne lezi vraže, odjednom nastadoše problemi – data me ne sluša i ne mogu da nastavim raditi.

On sjedi tu pored mene i vidi da imam probleme, da se pečem na živoj vatri, ali se pravi nevješt kao da ništa ne vidi. Ja izađem malo na čisti zrak, popijem kafu, pa opet pokušam, ali ne ide. Neki vrag se desio i ja ne mogu da otkačim, pa se vrtim kô june u guvnu. Šta god pokušam, ne ide. Sjetih se moga divnog profesora koji je meni fino objasnio: „Ako ti se desi to“, ono mi se baš desilo, „a ti pokušaj sve, a ako ipak ne ide, ugasi datu, idi kući i sutra počni. Poći će sigurno, samo od sebe“.

Миодраг Лазаревић

БАЊА

(„Алма“, Београд, 2017)

18.

Радован је седео у својој соби за столом. Глава му је пала преко руке; као да спава, не помера се. Испред њега стоји флаша с ракијом, више од пола је празна, док је чаша преврнута.

Било је касно поподне када је у собу ушла Зорица с две путне торбе. На себи је имала летњу хаљину; на ногама ципеле с ниском штиклом; без мараме на глави, сада јој је расплетена коса падала преко рамена.

Стала је код врата и спустила кофере. Гледа у Радована, а затим направи један корак ка њему, па га назва:

– Радоване! – како се он није померао, она понови. – Радоване!

Радован полако подиже отежалу главу. Поглед му је мутан, а лице поднадуло од пића. Кад је разабрао из ког правца допире непознати глас, погледа у Зорицу и види је као у измаглици. Али, не издржа дуго, глава му поново паде на сто.

– Радоване, то сам ја, Зорица, твоја жена! – проговори Зорица, а у гласу јој се осети страх.

Радован поново подиже главу као из неког дубоког јарка. Руком прелази преко лица као да скида невидљиву паучину. Гледа у Зорицу. Она приђе још један корак ка њему, и сада, с осмехом, рече држећи руку на стомак:

– Радоване! Имаћемо дете!

Радован поче тешко да устаје са столице, ослањајући се рукама о сто. Креће несигурним кораком ка Зорици. Њој нестаде осмех с лица и поче брзо, у страху, да говори:

– Знаш, Радоване... ваздух... вода... па доктори и лекови. И, ето!

Радован се заустави насред собе. Зорица то искористи да се окрене и узме торбе.

Прилази орману, отвара га и почиње да вади ствари из торбе и да их слаже у орман.

Радован још тренутак гледа Зорицу, а затим се окреће и полази ка зиду где је о ексер окачена пушка и узима је. Зорица погледа у Радована и кад је видеела шта овај ради, журно полази к њему.

– Радоване, шта ће ти то? – упита га гласом који је подрхтавао.

Радован без речи подиже пушку у правцу Зорице.

– НЕ! – крикну она и пружи руке ка Радовану.

Чуо се пуцањ. Зорица посрну и паде на леђа. Радован баци пушку на под и брзо приђе Зорици. Као да га је пуцањ пренуо из кошмара и невидела, и да је сад, у том трену, у том севу пуцња, постао свестан шта је урадио.

Паде на колена поред Зорице. Сузних, црвених очију гледа у њу. Подиже јој главу с пода, па сломљеним гласом једва изговори:

– Боже, како је лепа!

Загорка је за то време била у продавници. Кад се вратила кући и ушла у Радованову собу, скаменила се угледавши мртву Зорицу, с једном руком на крвавим грудима, док јој је друга била на стомаку. Тек тад је Загорка вриснула, погледала ка зиду и знала је, чим нема пушке и Радована, шта још може да се деси.

Радован је, с пушком у руци, журио ка Миловановој кући. Ушао је у двориште, а да сада, по први пут, на њега није залајао црни пас, већ се, што је могуће даље, завукао под амбар.

Милован је био у дворишту, враћао се из тора с посудом млека у рукама. Угледао је Радована како му се приближава с пушком. Спаде му храброст као Зоричина сукња. Није могао ни напред ни назад, него само рече:

– Да ли је то мој побратим пошао на вукове? Па, мало си поранио, Радоване!

– За овог вука нисам поранио. Ово је право време за њега! – одговори Радован и опали из пушке.

Милован се пресави, као да се преполовио, укочено гледајући у Радована, за тренутак не верујући шта се догодило; испусти посуду с млеком које се разли по земљи и постаде црвено.

Пас Црња поче да завија испод амбара.

Стиже и Загорка и одмах с капије поче да кука и да се удара у груди.

Nadežda Mihajlović

KAMENO OGLEDALO

(„Nais Print“ – „Udruženje pisaca Čegar“ – N. Mihajlović, Niš, 2016)

Iznenadno zvonjenje telefona usecalo se u noćnu tišinu. Ivan se trgao iz dubokog sna i ispružio ruku da dohvati budilnik sa komode pored kreveta. Gledao je u njega zbunjeno. Zvonjava je i dalje ulazila u spavaću sobu, a budilnik u njegovoj ruci mirno je otkucavao sekunde.

Mila se lenjo podigla i pospanim glasom pitala:

– Šta se dešava? Ko telefonira ovako rano? Koliko je sati?

– Uskoro će četiri. Sigurno je poziv za mene. Nastavi da spavaš i ne brini – rekao je skočivši iz kreveta.

Utrčao je u trpezariju, naleteo na stolicu koju verovatno Vera nije vratila na mesto i umalo oborio telefon sa police.

Obaveštenje je bilo kratko:

– Ivane, hitno dođi na kliniku. Došlo je do teškog udesa na deset kilometara odavde. Naš ortoped nije dostupan. Autobus pun putnika ... – i veza se prekinula.

Oktobarsko jutro sačekalo ga je neočekivano hladno i vetrovito. Sve je utonulo u sivu pomrčinu koja se spustila i na njega, kao da je želela da ga zaustavi. Osećao je stezanje u grudnom košu, a hladna jeza mu je puzila kičmom. Bojao se susreta sa slikom na mestu udesa. To će biti njegova prva intervencija u nesreći tolikih razmera. Nije imao dovoljno prakse i iskustva da bi bez bojazni od greške mogao da pruži povređenima odgovarajuću pomoć.

Prizor je bio zastrašujuć! Da bi izbegao direktni sudar sa hladnjačom, autobus je sleteo sa puta niz strminu. Posle nekoliko prevrtanja zaustavio se na dnu oguljen, polupanih prozora, ulubljenih strana kao kada neko dobro nagazi dečiju igračku. U njemu i oko njega – ljudska tela, jauci, plač, dozivanje u pomoć.

Ivan je za trenutak zažmurio i stavio šake preko ušiju da oslobodi svest nepodnošljivog prizora. Medicinsko osoblje je promicalo pored njega u neprovidnom jutru.

– Ivane, preuzmi ovog čoveka – i čovek, i njegov glas, utopili su se u opšti metež.

Ivan je postao automat koji radi po ranije ugrađenom programu. Nije bilo vremena za razmišljanje. Iznenadile su ga preciznost i brzina kojom je obavljao intervencije. Strah je iščezao, a ozbiljnost situacije izvlačila je iz njega svako zrnce znanja i umešnosti.

Bilans nesreće bio je gori od očekivanog. Ambulantna kola su dolazila i odlazila, a zlokobno zavijanje njihovih sirena bilo je stalno prisutno. Ovu sliku su dopunjavale sirene vatrogasnih kola i šištanje plamena kojim su vatrogasci sekli delove autobusa.

Ivan nije primetio kad je svanulo. Senke koje su se nekoliko sati kretale oko njega postale su ljudi u belim mantilima ili civilnim odelima. Većinu je video po prvi put. Pritisak na bubne opne mu je popustio. I dalje je čuo sirene i jauke povređenih iako je znao da je sve utihnulo. Ruke su mu bile izgrebane i umazane krvlju, odeća mokra, a sa čela kapao znoj. Neko ga je potapšao po ramenu.

– Bravo, mladiću! Radio si k'o mašina. Da li su ovde bili neki tebi bliski ljudi? Na licu ti se vidi napetost i bol, pa sam pomislio...

Ivan je samo odmahnuo rukom. Primetio je da sedi na kamenu, bacio poslednji pogled na tamnu gomilu koja je nekada bila autobus, shvatio da se tu ništa više ne može da uradi, ustao i priključio se poslednjoj grupi ljudi koja je napuštala mesto nesreće. Kada se mučno popeo do vrha strmine, ušao je u neki autobus koji je tu stajao sa otvorenim vratima čekajući zaostale ljude.

Petar Marić

UOČI RATA

(„Alma“, Beograd, 2017)

Kemo pođe da isprati Stanka. Imao je takav običaj u poslednje vrijeme i mada se to Stanku nije naročito dopadalo – jer je Kemo išao vrlo sporo, gegao se s noge na nogu i zapodijevao nekakve po njegovom mišljenju mudre razgovore – Stanko je to ipak trpio jer mu je bilo nezgodno da Kemu odbije da ga ne bi uvrijedio, a Kemo bi se tako zanio u svoje mudrolije da mu nije padalo ni na kraj pameti da je to Stanku dosadno. Stanko bi ponekad nešto komentarisao, više iz učtivosti nego što je bio zainteresovan, jer ga Kemin način razmišljanja nikako nije zadovoljavao; činilo mu se da on pravi krupne greške u zaključivanju pa je povremeno osjećao potrebu da ga ispravi i ukaže mu na greške, ali ovaj to nije razumijevao nego je tjerao po svome.

– Da, da, socijalizam je dobro smišljen, ali se loše sprovodi – ponavljao je Kemo po svom običaju nečiju misao koju je pročitao u novinama.

– Ili je loše zamišljen jer je previše idealizovao čovjeka – reče Stanko.

Ali to Kemo nije mogao da prihvati jer to nije pisalo u novinama, a da malo porazmisli o tome na nov način i po svojoj pameti – za to nije bio sposoban.

– Ja mislim da ga loše sprovode. Eto uzmi Staljina – on je sve pokvario. Marks i Engels su to dobro zamislili, ali šta vrijedi. Kod nas je to dobro krenulo – samoupravni socijalizam je ipak mnogo savršeniji od državnog socijalizma kakav je u Rusiji i Istočnoj Evropi, ali i kod nas ima zastranjivanja: ideje su dobre, ali se loše sprovode.

– Pitanje je da li su ideje realne, da li se mogu sprovesti. Osim toga, uvijek će se naći ljudi koji će i najbolje ideje izopačiti i okrenuti u svoju korist.

Nešto kasnije, Kemo započe novu temu:

– Ovi književnici stalno nešto pišu, ko bi to sve čitao. Pa već je napisano sve što je značajnije. Šekspir, Servantes, Tolstoj, Hemingvej... Ne može čovjek stići ni to sve da pročita. I šta sad oni ima da pišu?

Stanko se začudi takvom načinu razmišljanja. Pa kao što svaki čovjek živi svoj život bez obzira što su ga preživjeli milioni ljudi prije njega, tako i svako vrijeme ima svoje teme, svoje brige i probleme koje treba osmisliti, objasniti, zauzeti stav prema njima, a to i jeste posao književnika. Mi možemo da saosjećamo, na primjer, sa Homerovim junacima i da se uživimo u njihovu sudbinu jer oni su ljudi kao i mi, bez obzira na hiljade godina koje nas dijele i na sve razlike među nama. Ali u Homerovoj „Ilijadi“ i „Odiseji“ sve se odvija po volji nekakvih bogova što je za nas besmislica jer mi znamo da događaji imaju druge uzroke. Ili na primjer u srednjevjekovnim djelima obično se radi o kraljevima, vitezovima, njihovim junačkim djelima, vjernosti prema feudalnom gospodaru itd. Takva je „Pjesma o Nibelunzima“, „Tristan i Izolda“, priče o kralju Arturu i slična djela. Sve su to veličanstvena djela čija nas opšteljudska sadržina ne može ostaviti ravnodušnim. Ali društvo se otada mnogo promijenilo, današnji odnosi među ljudima su sasvim drugačiji pa i književnost treba da izrazi te odnose. Jer mi treba da saosjećamo ne samo sa likovima iz tih starih djela, da učimo od njih kako su se nosili sa životom i kako su uspijevali u raznim nedaćama da sačuvaju svoju ljudskost i plemenitost, nego su nam potrebni i likovi koji žive u današnjim uslovima i s kojima ćemo lakše moći da se identifikujemo.

Ali kako to sve objasniti Kemi, koji to gleda tako jednostrano? Stanko pokušava šalom:

– Pa i ti si učio matematiku, pa sad ti učiš djecu, pa će poslije neko od njih opet da uči drugu djecu i tako sve ukруг.

Kemo se malo zbuni pa ušuti za neko vrijeme. A onda se povraati:

– Ne, ali stvarno ne vidim razloga da se pišu tolike knjige.

– Istina, ima bezvrijednih knjiga. Danas se štampa i što treba i što ne treba. Ali vrijeme sve postavlja na svoje mjesto. Neki su pisci veličani u svoje vrijeme a danas su potpuno zaboravljeni.

Stanku je padalo na pamet da prolaznici – i poznati i nepoznati – možda ovako razmišljaju: „Umjesto da prate neke djevojke, ovi dripci se sami vodaju po gradu ovako kasno“. Zato je pokušavao da ubrza korak ne bi li Kemu naveo da se vrati i ode kući jer on nije volio brzi hod, ali ovaj je svaki čas zastajkivao da naglasi neku svoju misao i uopšte nije primjećivao tu Stankovu želju da se požure.

Branka Selaković

GLINENI KRALJ

(„Dereta“, Beograd, 2016)

Posle mesec dana saznao sam da mi je umro deda po ocu. Moj deda. Moj spasilac. Junak mog detinjstva. Tražio sam dvodnevni otpust da idem na sahranu. Krsta nije popuštao ni posle moje plačne molbe. Za razliku od Sedlara, ja sam bio prava plačipička. I nikada ništa nisam dobio na suze. Osim gnušanja. Krsta je bio stariji od mene nekoliko godina, a tvrdoglaviji kao sto razmaženih curica. Opsovao sam mu sestru, ali sam odmah zažalio. Para iz ušiju je krenula da kulja kao iz vulkanskog grotla. Suzdržao se da ne nasrne na mene.

Odlučio sam da pobegnem. Išetao sam iz kasarne, kao da imam dopust. Niko me ništa nije pitao. Deda je pogodio da umre u petak, što je ispalo dobro jer sam se u grupi vojnika uputio ka železničkoj stanici.

Moj deda nije voleo vozove. Bio je dečkić kada su u teretnim vagonima prevozili ljude u logore. Neretko je govorio o tome. Kada bi popio koju više, sedeo bi na velikom belom krečnjaku koji je stajao ispred kuće, pušio duvan i klatio se.

„Ajoj, ajooj, krrrrrrc, šššššššššššš.... tako su ispuštali glasove... pa opet, majko pomagaj! Dajte vode! Dajte nam malo vodeeee! Ljudi, žene, deca, svi u marvenim vagonima, ječe, cvrče, jauču, mole. Odvoze ih nekud zaključane, čemerne. Nisu njih ubijali gasom, ne! Njih su odmah istovarivali u jame i posipali krečom, kamenjem, pa zemljom. Sećam se jednih očiju. Gledale su me pune silnih aveti koje ja nisam raspoznavao. Video sam dečije prste provučene kroz daske. Tih noćiju sam umirao sa njima. Nisam mogao da učinim ništa. Moja pokojna majka me je vukla po poznatim gajevima i skrivala. Tri meseca sam spavao u Drekvčevoj pećini. Tada sam i osedeo. Bojala se svih vojski. Četnika, partizana i nemaca. Mogao sam da nosim pušku. Hteo sam da krenem sa dva starija brata, gore u šumu. Nisu mi dali. Samo sam ja stajao noću ispred Drekvčeve pećine i osluškivao jauk sirotana. Oba brata su se vratila iz rata. Jedan se propio i ubio se tri meseca kasnije. Okačio se o šlji-

vu, vidiš onu tamo... e o nju. Drugi je kljakav ostao. Pogodio ga švapski metak u nogu..."

Onda bi se ućutao, ili bi ga baba ućutkala da ne priča dalje.

„Ne straši mi dete! Sine, laže deda, izmišlja. Znaš da voli da ti priča bajke!“

Nikada nisam saznao nešto više. Ne znam kraj koje pruge je mogao da posmatra voz pun ljudi koji su vođeni u logore kada pruga ne prolazi kroz selo. Ne znam gde je ta Drekvčeva pećina, ni to da je imao dva brata. Znam za dve sestre. Retki su bili ti momenti kada je tako gubio razum i pričao o strahotama koje je čuo, a možda i sam video. Da li nije mogao da prežali što nije otišao u rat, već je nosio stigmu kukavice dok je prolazio pored majki koje su izgubile sinove jedince, ili zaista nije bio stasao za vojsku, ostaće pod velom tajne. Moj deda biće sahranjen pored svog oca, preživelog borca sa Solunskog fronta, čiju kuburu i nekakav zarđali orden prenosimo krišom sa kolena na koleno.

„O tome se ne priča. Zlo je bilo šta govoriti. Jezik seče glavu, a ne mač“, mudrovala je baba.

Dok voz polako ulazi u stanicu mog rodnog grada, nestaje u dimu slika mog dede koji se klata na krečnjaku ispred kuće i nariče za pokojnim neznančima. Prekorevao sam sebe što sam ceo put o njemu mislio kao o takvom, maničnom u stigmati koju je nosio na srcu, umesto onakvog kakav je zaista bio u mojim očima. Junak. Nosio je šajkaču i bele štirkanke košulje, čak i na njivi. Pekao je najbolju rakiju na svetu i, priča se, obigravao oko tuđih žena.

Oko tri sata posle ponoći ušao sam u seosku kuću. Baba je bila budna. Vrisnula je kada me je ugledala. Zagrlila me i zaboravila na hladni mejit u susednoj sobi. Svi su se probudili, izljubili me. Hteo sam odmah da vidim dedu, ali mi nisu dali da uđem pre nego što jedem. Jeo sam sir, pršutu i topao hleb. Svaki zalogaj mi je šmirglao grkljan.

Bio je hladan, modar oko usana i očiju. Blago se osmehivao. Usta su mu ostala u tom grču izvijenom u šeretski kez. Glava obavijena belom maromom. Na glavi šajkača, u nedrima duvan, a kraj nogu flaša rakije i kilogram kocke šećera. Kako je voleo ujutru da pojede jednu kockicu, istopi je u ustima, mljacka, pa zalije hladnom vodom. Onda se razviče po kući: „Ima li šta ovde da jede ovaj čo'ek?“ Plamen zadušne sveće pucketao je i obasjavao mu čelo. Petrolejka je cvrčala kraj nogu onih koji su ga čuvali, moj drugi deda, jedan komšija i kum.

Весна Денчић

ИДЕНТИТЕТ : МИНИЈАТУРЕ

(„Удружење параплегичара Београда“, Београд, 2017)

САМО ДА ВЕТАР НЕ ДУНЕ

Кад градиш кулу од карата прво одабере шпил. Распростреш карте и гаташ. Потом помислиш жељу.

ДИЈАПАЗОН

Није осећала потребу да спозна необориву истину. Питања без одговора пружају безброј могућности.

РАСПОН

Отвор је био мајушан, тек толики да би се прст могао провући. Али је страх био велики.

ОПСЕСИЈА

У дно ормана сакрила је шкрињу, затрпала непотребним ствари-ма и закључала. Шкриња и без тога никуд не би могла побећи, али ваљало је све држати под контролом.

ОКРУЖЕЊЕ

У ваздушној комори дисала је неправилно. Неприродност окружења одузимала је тако потребну димензију иза које се распростирало недокучиво. Само је сенка била постојана. Дубока и вечна.

КЛАТНО

Мали човек кретао се испод казаљке на сату која је кружила непрекидно, не слутећи какав страх изазива. Ако се сад откачи, помислио је, време ће стати.

ПРОЈЕКЦИЈА

Седи у соби окружена сатовима различитих боја, облика, димензија. И сви су подешени на неодговарајуће време: једни журе, други касне, трећи стоје.

Поглед упућује ка оном који у датом тренутку највише обећава.

УНУТРАШЊА ПЕРСПЕКТИВА

У поноћ закључава врата, гаси светла и спушта се у омиљени наслоњач испред телевизора.

Седећи у мраку, испод спуштених капака, развија филм.

ПОРУКА

Кристална кугла одашиљала је поруке којима је увек веровала. На ивици понора свака ухваћена мисао вредела је труда уложеног у баштину узорану, над чијим је сводом капала суза небеска.

Sanja Milenković

OBILIĆEV VENAC

(„Alma“, Beograd, 2017)

UKLETA ZGRADA

Do II svetskog rata, stan na trećem spratu u našoj zgradi na Obilićevog vencu bio je vlasništvo Jevreja. Tu je, po pričama, živeo neki Jevrejin, stomatolog, sa svojom porodicom, a tu mu je bila i ordinacija. Kako su Jevreji bili proganjani za vreme rata, oni su izašli iz tog stana, a stan je, dakako neuseljiv (jer je Dragiša Vasić već bio u njemu), kupio bez njegovog znanja izvesni Sokić. Tako je to moglo biti u ono vreme. Moj otac je govorio, ponekad, da se u same zidove te stare zgrade uvuklo neko prokletstvo Jevreja i raznih ljudskih patnji i da je taj stan svakako, na neki način proklet... Ne samo naš stan na trećem spratu, nego i cela zgrada, krila je u sebi svoju priču, kao stara dama svoj loš renome. Sećam se, jednom sam se u studentskim danima vraćala taksijem sa neke žurke i kad sam izgovorila adresu, taksista me je začuđeno upitao:

„Tu ti živiš?! Jer još tu onaj ludi...?“

Zgrada je bila fenomen sama za sebe. Pozicija joj je bila krajnje specifična, jednostavna i intrigirajuća kad se ljudima objašnjava:

„Znaš, između hotela *Mažestik* i tzv. *Lotos bara* u Zmaj Jovinoj ulici“.

Na oba mesta, svako veče, održavao se striptiz program još u šezdesetim i po tome je mesto bilo poznato. Iz detinjstva se sećam, da nas je ponekad, pred samo svitanje, budila buka sa ulice, ubrzani koraci, klaparanje štikli noćnih dama po asfaltu, njihova vriska i svađa, a ponekad i po koja tuča... Taj potez je danas ispunjen elitnim kafićima.

Zgrada je bila kao ukleta... Kao malo koja, imala je dva stepeništa, jedno glavno i jedno sporedno, sa moje strane, u detinjstvu, doživljavano, kao tajnovit prolaz, za koji smo znali samo mi, njeni ukleti stanovnici...

PODNOŽJE ZGRADE

Sa glavnog stepeništa zgrade moglo se preći na sporedno, tako što se ulazilo na glavni ulaz zgrade na Obilićevom vencu i onda se ne bi penjalo glavnim stepeništem, nego silazilo dole... Jedan zavijutak, to je međusprat, i desno, eto vrata porodice gluvonemih... Bilo je nečeg zastrašujućeg, kada sam tu ženu sretala na ulici, ili ne daj Bože, tu, u tom mračnom međuspratu, kojim sam retko prolazila (samo kada je sunčan dan) jer je ona ispuštala nekakve glasove, nalik urlicima, koji su značili „Dobar dan“. Mene su u detinjstvu dosta plašili. Još jedno zavijanje stepeništem na dole, i tu levo ispod njih nekakav prašnjav, prazan prostor u kome je bilo đubreta, i po koji pacov... I, eto vrata koja izlaze na dvorište... Prođe se to kratko dvorište i uđe se na neka drvena vrata, olupanog tišleraja i eto vas na uskom, drvenom, sporednom stepeništu zgrade...

U prizemlju, sa leve strane, stanovala je bivša nastojnica, sa sinom Petrom i snajom Nadom. Oni su imali sina Uroša, nešto malo mlađeg od mene. Za njih se vezuje priča o tome, da je tu uvek bilo kockanja, kartanja, zagušujućeg dima, ispušenih cigareta i ne retko milicije... Kada je Uroš imao oko deset godina, saznali su da je Petar imao paralelno sa njima, na nekom drugom mestu, još jednu porodicu, ženu i sina. Posle više Petra, sa svojim šarmer-skim brkovima, nikada nismo videli... Nadu smo povremeno viđali... Do današnjih dana, glumila je svoj fazon šiparice, zadržala je svoju vitku i živahnu figuru i kratko podšišanu kosu „a la garson“. Lik su joj, u njenim kasnim četrdesetim godinama, naružile krupne, isturene oči, kao posledica hipertireoze. Jedno vreme je čak radila i sa mojim ocem u osiguranju „Dunav“, pa sam je mogla sresti i van Obilićevog venca... Nedavno, prošla sam Obilićevim vencem i na vratima naše, sada već bivše zgrade, videla umrlicu... Pisalo je neko, sasvim meni nepoznato, umetničko ime i prezime... Ali, na slici je bila Nada!!!??? Zaprepašćeno sam gledala u sliku i u neko novo, čudno, nepoznato ime... U stvari, ona je svoje ime promenila, a ovo je bilo umetničko... Od kada je davno prestala da radi u „Dunavu“, bavila se svim i svačim, a najviše imidžom slobodnog umetnika... Kada je moj sin bio mali, čak je bila i u nekoj komisiji za prijem dece, za manekene, gde je moj sin jednom učestvovao. Nada, sa svojom kratkom podšišanom kosom, vrištećih boja i neobičnih odevnih kombinacija, vitka do krajnje mršavosti, u nekom pank fazonu, nije bila za umiranje... Njenu smrt protumačila sam, sama sebi, nekim izvitoperenim načinom života, koji joj je izgleda došao glave. Bilo mi je iskreno i duboko žao...

Слободан Р. Мартиновић

ЗАПИСИ О ВВ

(„Алма“, Београд, 2017)

ПЕСМА ЗА Б.

Она игра.
Она игра, а ја
Задржавам стих.
(У ствари, тада су играли сви,
Али ја не ћутим
Због њих.)

Она игра.
Ја издалека берем
Цветове с њене хаљине
Док злочести стих вришти
Како је лепа.
Она се смеши у сну
Овог побрканог света,
А ја, побеђен, не пуштам стих
Већ целу песму.

ДИЛЕМА

Боже, шта да учиним
Са својом младом љубављу?
Да је ставим на срце
И гледам је нагу, уснулу?
Ил` да је снену упутим
На неку мекшу постељу?

СУТРА, ТИ И ЈА

Сутра
Ти и ја
И хладан нес
Написала си
Свој први стих
Можда
Прва твоја ствар
Коју сам украо
Узео
Без питања
Без напора
Без ризика
С питањем
О вечна моја
Упитаност
Да ли ћемо
Ми сутра
Бити скупа
Или ће сутра
Бити скупа
С нама
И хладним несом
Не знам
Само знам
Испуњен сам
Изнутра
(Само да не буде
Мало сутра)

ПРАТИЛАЦ

Ево, већ свуда
Носим те са собом:
Црвенкосог
Доброг демона
Што се поиграва
Бојом свог ока.
И ниси тешка
Ни да те дигнем збиља,
Камоли ко душа
Ношена у души.

(Носим те ко орден
Као талисман
Као заставу
Или ко знамен
За добар дан)

ЦРТИЦА

Твоја соба
Твоја постеља
Твоје бедро
Испред
Моја песма
Једро
Што нас
Неизмешаном песку
Носи

СУЂЕЊЕ

Нека пред поротом,
Сведоцима дичним,
Агент Време – тужилац,
И други актори
Подигну оптужбу:
„Крив је
Јер омладину квари
И уводи љубав
Што честит свет боли;
И још разне ствари.
Казна је: престаће да воли!“

Гледам строга лица
Отмених судија,
Оштрих тужилаца...
Скоро да застрепим,
Али тад се сетим
И нестану сумње,
Вагања и стрепње:
Када устанеш
Са места одбране
И сретну нам се
Погледи, без речи,
Кад се наше душе
У сусрет упуте,
Свет, оптужба, суд...
Сви ће да заћуте!

Danijel Piksijades

PRVIJENCI I OSTACI

(„Alma“, Beograd, 2017)

LJUBAV SVIJETU

Pjesniku Aleksandru Ćiriću

Ljubav je korijen, stablo i kruna!

Riječi su u lišću ispisane, u vodi plavoj,
u smiješku njiva što nas u nadi njišu.
Zbilja je ovca mekog runa,
kad ka nebu podiže ljubopitljivu glavu,
u vrijeme kad oblaci prospu željenu kišu.

Ljubav je zora sa srcem srasla!

Pjesme su šljive i orasi kraj Rasine rijeke;
u prijegršt da stanu, u usta željna slasti.
Zbilja je krv prolivena i tu se našla
da budi uspomene na bol i na ljubavi meke
u toku i krvotoku. U anđelu i sablasti...

Ljubav je pokatkad veća od svijeta,
u zvijezde neba čovijekom prenijeta..!

FINALE

Nikoli Drenovcu

I trava travi u rastu je tuđa!
Tu na domaku prastarih viđenja tmina,
Tu u raskoraku našem, i nježnosti žene,
U rđi i zlatu salivene,
Tu u postelji nikad izbistrene vene...
Tu ispred sunca, uvijek živog eha,
U suludoj namjeri praiskonskog smijeha!
Već ko ponovo da zida Nemanjića doba,
Ko iskrom misli u zvijezde da poleti,
U vremena koja su se otimala bijedi?
A zlo se sluti na početku dobra,
Jer dolazi u ispovijesti stradalnika,
I nikad da samuje, jer bez međa
Samo sebe u prostoru našem rodi:
U vojevanju, ropstvu i slobodi.
Neka stane žuč da boli.
Biće sunca napretek i tamo
Gdje čovjek čovjeka u prolazu ne voli...

Нада Караџић

ДОКАЗАНО НЕДОКАЗАНА

(„Алма“, Београд, 2017)

✱

Rođena sam u Hercegovini, živelа u Bosni.
Srbija će me sahraniti.

✱

Učili smo da se ne bismo mučili.
Sada nas muče oni što nisu hteli da uče.

✱

Nekada je na televiziji stajao milje. Sad mustra do mustre.

✱

U banana državi samo gorile imaju cenu.

✱

Kad uđemo u Evropsku uniju, bićemo svoj na svome.
Tako bar tvrdi moj do mojega.

✱

Dobili smo novi državni aparat. Sad možemo da merimo pritisak.

✱

Molim prisutne da ne budu odsutni.

✱

U svim fazama nula ostaje nula.

✱

Majku vam Božiju pa vi ste otišli do đavola.

✱

Neki ljudi sve bukvalno shvataju.
Valjda je to zbog sirovinskog sastava.

✱

Nemam ja živaca za kojekakve neurotičare.

✱

Da bi žena nabacila perje, prvo mora nekoga da očerupa.

✱

Natalitet u Srbiji opada, jer mlade mame šetaju pse,
a mladi očevi jure kučke.

✱

Ljubav je slepa. Zato se pipaju.

✱

Lepotica je pala na njegovu zver.

✱

Muškarci su kao kupatilo.
Prvo imaju pločice, onda bojler i na kraju im procuri kazanče.

✱

Bračna luka je za ljubav mrtvo more.

✱

Na novinske patke nasedaju guske.

✱

Nisam ja nedokazana. Samo je to teško dokazati.

Душан Ранков Лончар

СЕР-БИЈА ДРУГА-ЧИЈА?

(„Алма“, Београд, 2017)

✱

Маркса је интересовао вишак вредности.
За сићу су се борили радници.

✱

Славили су велику победу. Губици су се још пребројавали.

✱

На Сремском фронту је жртвована младост Србије.
За боље сутра.

✱

Србија је невина. За социјализам су други криви.

✱

Срби и Хрвати су веома слични. Унаточ разликама.

✱

Југославија нестала. Сви поштени.

✱

Косово хоће да мења власника. Спорна је укњижба.

✱

Наше пропадање се одужило. Пад се нестрпљиво ишчекује.

✱

Србе не треба нико да криви. Сами су криви.

✱

Српско питање треба решити у ЕУ. Већа је од Велике Србије.

✱

Војводина би хтела да буде одговорна. Када се већ не пита.

✱

Популизам нас чини много млађим. Види у нама децу.

✱

Никоме није лако под њим. Србенда је тежак случај.

✱

Држава је грађанска. Ако су послодавци – грађани.

✱

Како власт да буде поштена! Сви су се изређали.

✱

Национална кухиња је национализована. Претворена је у народне.

✱

Проблем незапослености је преувеличан. Људи заиста свашта раде.

✱

Из Брисела прате његове игре. Нама је лопту протурио кроз ноге.

✱

Вишкови су постали проблем. Праве мањак.

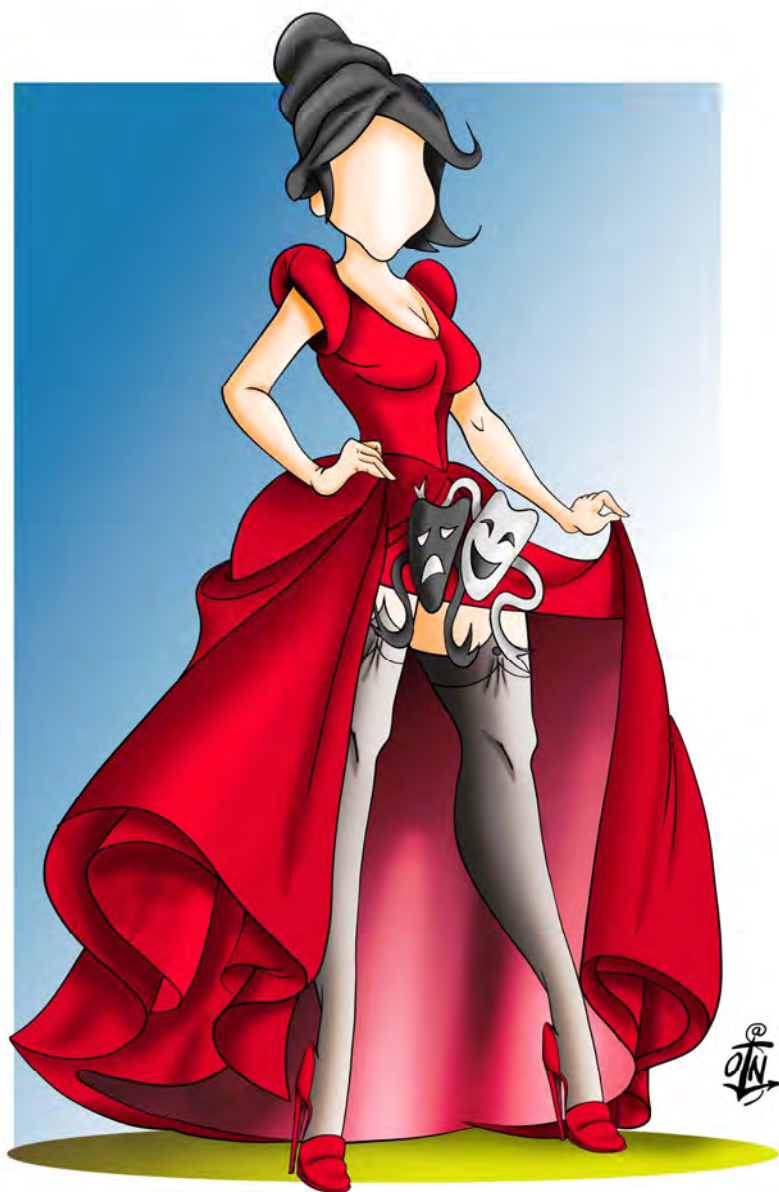
✱

Србија је слуђена. Сви се праве паметни.

✱

Шта вреди што се он променио! Све је остало исто.

ИЗ РУКОПИСА

Никола Оташ

Италија

10²/₁ 18. Приликом сам, по наговору
доси. Министра за културу,
обилазио „Музеј маслине“, али
је, као и протекле године,
био затворен! Два
службеника, закључана
у објекту, били су
ми рекли да је
директор одсутан
и не зна се кад
ће. Синас се уписао
да ми рече о Музеју,
ни запослени, нису
у овога мента.

А саму ма-
слину, могао
сам да осмис-
лим само
из давике.

Делује да је
у добром
стању.

С поштовањем,
Дино Јовић

Д. Ј. Пошто је фридрихсхајм
забрале, курије је у
прилози извештају.

Снежана Алексић

ЛИНИЈА

МЕКА ПРИЧА У ПРАШИНИ

Босим ногама купим прашину са сеоског пута. Мекано газим.

У даљини се чују петлови, вечито будни. Рано је јутро.

Мисли ми плутају, далеко од данашњице, у само средиште детињства.

Босе ноге и крупа, која почиње да скупља делиће прашине. А ми деца клечимо док уцртавамо путеве до градова у која никад нисмо стигли.

Пренух се намах. Мајка ме позва. То нису моја сећања. Градско сам дете. А ни мајке нема, две године већ.

ЛИНИЈА

Размишљао је о томе како је лако кувати. Додаје се полако нешто ситно сецкано. Потом, зачини. Меша се полако дрвеном варјачом и не размишља се. Све се ради механички, а ипак, на крају, испадне добро. Хм... Зар све остало постаје толико компликовано, до јуче тако једноставно? Уместо похованих тиквица, треба направити уштипке са тиквицама.

Лепше, брже, издашније, лакше...

Свестан жеље да попије целу флашу пива од две литре и, подсвесно, чињенице да то није добро, утицало је на одлагање одлуке. Смењивале су се добре и лоше намере. (To be or not to be that is the question.)

Тако је танка била линија између те две супротне чињенице.

СЛИКЕ

Лежао сам на свом малом кревету у својој малој соби. Изнад главе су ми претећи зјапила уста шест митраљеских цеви које бљују ватру. Зашто ли сам ставио ту глупост изнад кревета? Зато што је та слика поклон, ваљда. Претходни власник као да је једва дочекао да неко каже: *Занимљива слика*, па да му је поклони. Такав гест би било непристојно одбити, иако сам схватио да није баш толико занимљива истог тренутка када сам је други пут погледао. Али онда, кад сам је већ добио, нисам имао другог излаза до да је окачим на неки зид и чекам некога коме ће да се свиди, па да је се решим. То се, међутим никако није догађало, мало људи је уопште гледало чега има по зидовима.

Музика је била смирујућа, звуци су се играли испод таванице вртећи се укруг полако све док се не сјуре кроз моје срце до прошлости. Тренуци су били тако мирни у свом нестајању за разлику од ватре из митраљеза која је остала замрзнута у памћењу сликара опседнутог уништењем.

Одједном, звуци се пореметише, изгубише своју круголику путању и разбежаше се по соби. Стигла је Александрија, ненајављена, као што је то почела да чини пре извесног времена. Осмех, али не мој. Мој је био уздах. *Чему то?*, питала је она. Шта рећи?

Гледао сам много филмова, прочитао много књига у којима су исказане тешке патње главних јунака да кажу некој особи да је воле. Љубави су, у литератури и филмској уметности, на путу многе препреке: односи са другима, друштвене конвенције и слично, а често је то и лични кукавичлук или обично несналажење. И тако су остали многи којима је прави подвиг био да изразе љубав, да кажу две врло кратке речи: *Волим те*. На жалост, не сећам се много примера којима је био проблем рећи: *Не волим те*. Још мање је таквих који су то већ рекли, али им се не верује. Да ли је престанак љубави мање људски од њеног настанка? Мање племенит?

Кафа је била укусна, али је са паром из шољица излазила и некаква напетост. Већ сам питао шта хоће. *Ништа*, рекла је. Само да ме види. Опет уздах. Ја и нисам био расположен за гледања. Када бих јој рекао да се музика у овом тренутку не креће око мене како ја волим она то тешко да би схватила, али би се увредила, то је сигурно. Ја, међутим, нисам хтео да вређам, већ да се крећем са звуцима испод плафона, па да се сјурим у нечије срце. У нечије чисто срце. Наша већ одавно нису била чиста. Испрљале су их сујете, патина од погрешних хемијских реакција и лоша комбинаторика.

Упитала је може ли да прегледа заједничке фотографије. *Зашто*, питао сам ја. Желела је да их види. Постоје тренуци када свако хоће да се распилави, или евентуално, да распилави неког другог. Мислио сам да је ово друго, и то ми се ни најмање није допадало. Али, како одбити један тако пристојан, људски захтев? Колико ђубре може да буде човек, па да не услиши такву молбу једног испрљаног, али рањеног срца? Опет уздах, помешан са штектањем шест митраљеза испред наранџасте позадине, са наранџастим пламеновима. Музика је панично бежала по соби хаотичним путањама. Ја сам издвајао фотографије.

Гледала их је, једну по једну коментаришући овековечене ситуације. Овде сам био пијан, тамо нерасположен, а овде супер. Ех. Ја сам гледао без интереса. Какве то сада има везе? Сада сам такође нерасположен и пијан и супер и све то, али нисам ја тај на сликама. Био сам некада, али више нисам. Сада сам на путу да постанем једна од ових митраљеских циви, ако се тако може рећи. Променио сам се поред тебе, а ти ни да схватиш.

Пружила је фотографије ка мени, али их је нагло повукла када сам хтео да их узмем. Да види још нешто, каже, али то ми се не свиђа, нико ми се не свиђа. *Дај ми то овамо*, рекох са једва пригушеним бесом у грлу. Али их је она ставила иза својих леђа, чврсто их држећи. Е, па неће моћи! Ухватих је за руку у којој су биле слике и покушах да их извучем. Она је само јаче стегла и згужвала све слике.

Окрнуо сам леђа покушавајући да схватим шта је најбоље чинити. Па, ништа. Ако треба да се бијемо, има да се бијемо. Шта још може да се изгуби сада, у овој ситуацији, на овом месту? Изгубићу девојку? Њу сам давно изгубио. Дај те слике, гадуро, убићу те одмах без много размишљања!

У њеним очима појавила су се нека чудна светла. Та светла садржавала су у себи измешане боје суза, крви, љубави, мржње, моћи и немоћи. Рекох јој то, акцентирајући сузе, не бих ли утицао на њену јаку сујету. *Која је боја љубави и мржње?*, јаросно упита. Не би ти то схватила, нема вајде од причања. Дај те слике!

Поново је зграбих за руку, само јаче. Ишчупаћу их, макар ми то било последње у животу. И кренух да их чупам. Ослоњен на физичку силу, али без ударања, покушах да јој отворим шаку. Прсти као клешта ојачана инатом. Јака клешта, најгори алат. Она се некако увијала и мигољила, гужвајући заробљене слике. Уздисали смо и стењали као да нас је захватио пламен страсти, а не као да се гушамо око фотографија у јарости.

Под прозором су се све време чули људи који пролазе. Све узорни грађани и најгори лицемери. Сутрадан ће, више пута су то показали и у случајевима неких породичних свађа других људи, да пролазе поред мене као поред турског гробља, али ће вечерас уста да испирају, то је сигурно. Ајде, узорни грађани, не ишчуђавајте се, интервенишите, спасите моје слике, спасите мене од прављења глупости! Наравно да узорни грађани то нису узимали у обзир, али, волео бих да могу знати шта мислим.

Одједном ми се у руци нашло парче једне фотографије. Скаменио сам се. Уопште немам појма зашто је читав тај догађај тако снажно деловао у том тренутку. Шта, уосталом, и да нестану те фотке? Као да то нешто значи – картончићи на које хемијским путем машине пресликавају ухваћену светлост. Или су оне део личне историје?

Она је само гледала. Затим је почела да цепа, али не једну по једну, већ све одједном. То није било лако, па је успела само да их изгужва. Али, изгужвала их је темељно, за вечита времена. Ја сам их подигао са пода и било ми је јасно: те фотографије су мртве. Затим сам их, једну по једну, поцепао. Цигарету сам запалио као после јела, или као што то раде у филмовима – после секса. Испоставило се да ми је лакнуло, уосталом, учинио сам све што сам могао, али сам на крају схватио да није требало да се трудим. Ништа страшно, то се често дешава у животу. Боље тако, него да је требало да се трудим, па да на крају, упркос труду испадне белај. Овако, нема везе. Имам негативе, ако сам баш толико луд. Али, изгледа да нисам – не пада ми на памет да их поново радим.

Седим на поду, главом ослоњен на зид. Пушим. Митраљези бљују исту ону ватру као и пре пола сата. Александрија одлази. Збогом, Александријо! Барем си видела шта значе сузе које се у правилном ритму сливају низ образе, без драме. То није плач због бола и увреде, већ плач за лањским снеговима, за прошлим временима. Закаснили чин жалости за нечим што је умрло, а ми смо то касно приметили. То је плач без жалости, те сузе су речи, јаче од посмртних говора.

Гледао сам папире, остатке прошлости како, разбацани, леже по поду. Било ми је јасно да треба да их скупим. Чим сам то учинио, музика се вратила у своју уобичајену путању – испод плафона у круговима, па кроз моје тело. Лежао сам на малом кревету у малој соби и гледао слику са митраљеским цевима. Наранџаста позадина, шест цеви митраљеза у ватреном дејству. За то време пролази непрекидна река узорних грађана. Време тадашње, окамењено као слика.

Маја Ковачевић Савић

РЕБРО

ДОБАР ЧОВЕК

Нудили су му да га уклони.

Неки од њих су желели да плате, други, да то лично одраде, трећи, помињали организовање разних акција.

Неки добри људи. Сви до једног.

Није пристао.

Шта би онда са руком?

Вратио би се цигаретама, а једва је престао.

Не због новца. За већину ствари у животу није потребан, спреман је да се закуне у то, ако би се нашао неко коме је још стало до његовог мишљења. Ипак, овде је реч о искуству, а њега му нико није могао оспорити. Горко. Морао је да га испљуне. И опет згрози Свет.

Добио је Њега и повратио нешто достојанства: гладио га је десном руком, оном којом је некада, са асфалта, одлепљивао изгажене пикавце и примицао их рањеним уснама.

Нашла је нову „занимацију“.

Добри људи су нудили преко новина, видео је наслове у онима којима се покривао. Могао је да прихвати понуђено. Тада би писали и о њему, поново, као онда када је и он учинио нешто за овај Свет. Осим пљувања по њему.

И опет би сви заборавили.

А овако, сваки пут када напипа смежурани и набрекли ожиљак на челу, подсети се да је једном и за друге био добар човек.

РЕБРО

Сија у свој својој пуноћи. Тако га виде други.

Она не.

Уз саму леву закривљену ивицу види празнину која се стапа са тамом око њега, угриз неке немани, можда Великог или Малог медведа; парче отпало кад се Кит очешао о њега; можда Бик зацепио рогом, а Рак га исекао својим кљештима. Или га је Паун мунуо репом?

Могло је бити било шта.

Недостајуће месечево ребро. Српасто, сребрно и оштро.

А, он и даље кружи око своје Земље, помало је успорава и магијом додирује њене воде трагајући за својим сребром.

Андреј Михаљчишин

АНДРОИДИ

ТАМО НЕКА РУКА

Просвјетљени, погасили су ломаче да би резолуцијама Уједињених нација правдали масовније егзекуције – спаљена земља у име неприкосновености људских права, а тамо гдје више ни трава не ниче, очигледан је ток приче и они је ревносно приводе крају до нечијом руком уписаног броја.

АНДРОИДИ

Аларм у утроби се усијао. Осврћем се, пажљиво посматрам... све сами зомбији заокупљени паметним телефонима – безазлени типови, али утроба не гријеши, као што данас истребљују покемоне, сутра ће нас – необиљежене. Ови ће да заврше посао.

Радослав С. Недић

КОЛАТЕРАЛНА ШТЕТА

ЗОРА

У очекивању сванућа питоме јунске зоре, изађох на терасу свог стана на Неимару. Занимало ме је да ли се је у међувремену у жардињерама и саксијама појавио неки нови цветак. Бацих поглед према Аутокоманди и у истом трену, зачух два коса како се нежно доцвркутавају негде у крошњама дрвећа. Цандрљиви врапци су весело чаврљали, прелећући у јатима с једног дрвета на друго. Голубови су се удварали голубицама гукањем и климањем главама. Боже, како је то леп осећај да усред града окованог бетоном видиш зеленило и чујеш цвркут птица. А онда је на сами врх високог платана слетео велики гавран, гласно гракћући. Стекао сам утисак да је на некога био љут. Врапци се разбежаше. Утихну песма косова и гукање голубова. Затим је долетео други, још горопаднији гавран, дужег кљуна и ширих крила. Потерао га је да би заузео његово место. Питао сам се зашто, када се ту налазе још четири платана, а и има и другог дрвећа?

Неодољиво ме је подсетио на човека!

КОЛАТЕРАЛНА ШТЕТА

На дан обележавања почетка бомбардовања наше земље од стране НАТО пакта и земаља чланица алијансе, дошли стручњаци из НАТО-а у једно село на југу Србије, које је у току бомбардовања претрпело велике жртве и материјалне штете, да објасне сељацима како су они гађали искључиво војне објекте. Њихови инструменти су толико прецизни да, чак и са висине од 10.000 метара, пилоти могу да виде коју марку цигарете неко држи у устима, а да не говоримо о стратешким објектима, или фабрикама муниције и наоружања, на пример. Они су гађали

само те циљеве, али се догодила и понека ненамерна грешка, а то се у ратној стратегији назива – колатерална штета.

Слушају их сељаци и сумњичаво врте главама. Међу њима је и чика Стојанче, коме је бомба пала на запрежна кола и потпуно их разнела, побила му волове, а он, неким чудом, једва извукао живу главу, иако је био тешко рањен.

— Баш смо задивљени вашом техником и прецизношћу, — вели чика Стојанче. — Ваши пилоти видели из авиона да пушим Мораву без филтера, али нису видели да ли возим тенк, или сељачка кола!

Илустрација неспорног,
али и непотврђеног случаја
комплетне интраутерине
онтогенезе човека.
Потиче из средњовековног
„Атласа медицинских
раритета“.
Случај се води
Под именом „човек
који је имао само датум
смрти“ јер се никада није
родио, а умро је са
неоствареном породиљом.

Данко Стојнић: „Онтогенеза“ (2017)

КАЖЊЕНА

– Дobar дан, Милена. Диван вам је тај капут! Како сте ви данас, како колeно?

– Дobar дан, докторка, добар дан. Капут... Не питајте како сам. Дошла сам да ми напишете неке таблете за спавање.

– Али...

– Знам, докторка, да то не могу добити на рецепт, купићу их, али ми неће дати у апотеци без рецепта, па вас молим...

– Ви то до сада нисте узимали.

– Нисам, али сада ми је заиста потребно... Имала сам непријатност... Имате ли мало времена за мене? Имам потребу да се некемe изјадам, а срамота ме...

– Свакако, само сте ви још пријављени за преглед.

– Ви знате колике су плате професора, сада још умањене за десет посто. Знате да ми је супруг избегао из Хрватске. Он је саобраћајни инжењер без посла, у шали каже да му је ујак страдао деведесетих, и да је зато без посла, а није му до шале. Сналази се повремено да ради сезонски, али је све то несигурно и слабо плаћено. Пре зиме је радио на неком градилишту, мешао малтер мајстору... Једном му је тај мајстор рекао: „Лако је теби за плату, ти имаш школовану жену...“ Мој се Гиле томе смеје, ваљда се давно помирио с тим да је његова диплома само папир, педесет и три му је године, па више и не жали што му је „страдао ујак“. Овај капут сам купила од комшинице која држи продавницу половне робе. Осим веша, све што видите на мени је половно. Додуше, чизме нису половне, кинеске су. Снабдева ме комшиница, психолог без посла, има жена око да оцени шта ће ми одговорати, па ми донесе, иначе би мене било срамота да сиђем до њене продавнице у приземљу зграде... Ипак сам професорка, не могу на посао као социјални случај, деца не поштују професора ако остави утисак да је бедан. Овако, нико не зна где се облачим, па могу без стида да одем у школу. А мајка ми је говорила: „Учи да будеш госпођа“. Ја сам покушала да будем мало мудрија, па својој деци кажем: „Учи да кроз живот корачаш подигнуте главе“. Да сам бар студирала неки језик, као што ме је саветовао отац, мо-

гла бих да повремено зарадим још који динар преко плате, али ја нисам хтела да дозволим да ми неретко пијани отац соли памет. Волела сам биологију... Ето ми сад биологије. Двоје студената, докторка, и ово треће већ шести разред, полако постаје девојка и оно, а плата једна и бедна. Да не живимо у Београду, да нас није примила моја усамљена тетка да се гурамо с њом у стану и чинимо јој самоћу лакшом, па да треба да плаћамо кирију студентима, као што су мени родитељи плаћали, а и они су продали имање да би испливали с трошковима, не би деца могла да нам се школују. Пре око месец дана се оженио братанац мог супруга. Ми, наравно, без пара, па је мој Гиле позајмио од пријатеља двеста педесет евра, а педесет ми уштедели некако. Пре два дана кренем ја до банке да подигнем новац, минус до краја, како бих купила евре да се одужимо човеку. Остаће ми нешто мало новца до плате, за три дана. У банци, испред мене стоји крупан човек са брковима, каже да се познајемо. Да вам право кажем, толико је родитеља, нарочито очева, који дођу једном или два пута у школу и више их никада не видим, па сам помислила да је један од њих и да га се зато не сећам. Пита ме он за супруга, где ради, а ја му потанко изнесем на видело нашу породичну ситуацију. Наивна будала. Он ми се кези, показује ми своје прљаве и смрдљиве зубе, каже да ми може помоћи пошто му баш треба радник за дужи период, и предлаже да се детаљније договоримо кад изађемо из банке у башти оближњег кафића. Кажем му ја да ми је супруг кући и да може доћи, боље ће се они договорити, а он мени намигује и уноси ми се у лице: „Шта ће нам он? Направићемо ми договор како нама годи, а да и њему не буде лоше.“ Ух, како ме је било срамота због оних људи из реда. Имам педесет година, мајка сам троје одрасле деце... Решим се ја смрдљивка и одем до мењачнице. Евро поскупео опет. Кренем кући, а зауставља ме неки старији човек. Наводно је дошао код ћерке, али му је ћерка умрла, нико му није јавио, он сада нема двеста динара да се врати кући... Показује ми личну карту... Нисам баш најбоље схватила његову причу, али ми га би жао. Дам му двеста динара, а он пита: „А имаш ли неку цигару да ми даш?“ „Немам цигару“ – кажем му у љутњи мало гласније и кренем напред, а испред мене иде полако старија жена и, не подижући поглед са асфалта, каже: „Њему сваког дана умире ћерка и откад већ иде кући, а никако да оде. Живи ту, у близини, прима социјалну помоћ, а ово му је хонорарни рад. Лако изазове сажаљење, такав човек“. Би ми криво што сам насела, али нека, сиротиња је... Таман ја до станице, стиже ми трамвај. Нисам уплатила превоз за овај месец, свака-

ко на посао идем пешице, близу школе станујемо, а дућујемо. Рачунам, кад ми затреба за даље, куцаћу појединачну возњу. Одатле имам три станице до стана. Лоше време, ово колено ме мучи, далеко ми за пешачење, а опет, жао ми да за тако кратко време дам деведесет динара. Они су подигли цену карте, забога, сада важи деведесет минута. Шта ће мени карта за деведесет минута, кад се возим око пет минута?! Ипак ућем у трамвај и управо се ломим да ли да куцам карту или не, кад, прилази ми контролорка. Да је хтео да се отвори под оног трамваја, скочила бих, па нека погинем, само да избегнем ту бламажу. Отворим новчаник да видим да ли имам две хиљаде да јој одмах дам, да ми не пише казну, у новчанику, нећете веровати, хиљаду деветсто и шездесет динара. Да бар не дадох оном старцу двеста динара! А контролорка само што није угурала свој нос у мој новчаник да преброји оне евре што из њега вире. „Људи су платили карте, а ви, госпођо, хоћете цабе да се возите“ – каже ми дрско. Мислим, њено је да напише казну, не да моралише, али ћутим, крива сам, од стида не смем реч да изустим. Што је још горе, препознала сам жену, пре неколико година је долазила да моли директора наше школе да је запосли као „теткицу“, али срећом, она мене не зна, тада је била мала, молила је, па није ни видела пуну зборницу професора који је сажаливо гледају. Сада јој се чини да је део власти, па за бедну плату кињи исто тако бедне суграђане. Добро, ради свој посао, али... Сишле смо из трамваја. Преписивала је читаву вечност податке из моје личне карте, а кад сам најзад добила свој документ и њихов записник и кренула кући, она је иза мене прокоментарисала: „Има госпођа за бунду, а нема за карту“. Да ми не беше половног капута са крзном и туђих евра у новчанику, макар не би била онако заједљива према мени... Од тада, докторка моја, нити могу да спавам као човек, нити могу да једем као човек, чини ми се да се све у мени стегло, не могу да дишем како треба, а камо ли да прогутам залагај с апетитом. Платићу ја казну, неће ми ни она срушити кућу, али се нешто осећам бедно, обесправљено, омаловажено у сваком погледу... Зар да у овим годинама, са завршеном школом и после толико година поштеног рада дођем у ситуацију да ми деведесет динара толико значи? Зар ми приличи да се шверцујем, зар ми приличи да се облачим у продавници половне робе? И, што је најцрње, како да свом детету кажем: „Учи да кроз живот корачаш подигнуте главе“, како?... Зато вас молим, дајте ми тај рецепт, да се макар наспавам, можда мало заборавим.

Љерка Петковић

ПОСТЕЉА

ПРОВИНЦИЈА

Лијена пријеподневна кафа. Сва важна и неважна лица размјењују опуштене мисли у доколици која се осјећа у ваздуху.

Одједном, пажња се усмјерава на пролазника који се појављује у видокругу. Један од ријетких истинских умјетника у граду усправно корача средином улице. Одаје утисак гордости и одвојености од ове масе, а у ствари је занесен и у свом свијету загладан у нешто што остали не препознају и не виде.

У првом реду столова двије дотјеране дјевојке са испразним погледима зауставише свој разговор и, подгуркујући лактом своју пријатељицу, једна од њих подсмјешљиво рече:

— Види каква су му дугмад на капуту!

ПОСТЕЉА

Отимају се цијеле ноћи око покривача, око јастука, ногама, рукама, сновима. Траже испод свилених чаршава изгубљену мрву разумијевања.

Зашто лијеви, а не десни бок?

Жуљају душеци меки.

Зоран М. Мандић

МАЛИ ВЕЛИКИ ПОСЛОВИ

ОБУКА АНАРХИСТА

Шетња је пас
који се спрема да уједе
Након патње разлије се
течност типичне безосећајности
Питаш
с ногама у води
пливаш
час напред час назад
кажу да је увек тако када
обучавају почетнике
Дан се преломио
у огромном пожару горе север и југ
Уснио си како трчиш с транспарентом у
руци
пуштају те
неко је обрисао паролу
Триковима се избегавају смрти
Свет је полудео
виче продавац новина и затеже односе
са улицом
Ноћас ће киша говори мајка лежући
С ишијасом и надом у спасење
младог анархисте

МАЛИ ВЕЛИКИ ПОСЛОВИ

Неко просипа велике снове
а
они падају у блато
под ноге
којим тонемо све дубље
у лаж лишћа
оковани жељама
зарђали
Неко јако важан
мути обичним људима последњу
наду
претвара их у живе метафоре
позориште лутака
чистаче жутог лишћа
чистаче рђе
Неко сасвим тајан баца колаче на
земљу
док падају
ваздух их размазује и прљавим
кишама полива
мали људи великим метлама одржавају
чистоћу у граду
истим послом баве се од свог рођења

Санда Ристић Стојановић

СИМБОЛИЗАМ ВАТРЕ

СЛИКАРСТВО

Слику скрива у тајни боје
још понека тајна.
Скица Месеца тоне у нашу
месечину као слика трајна.
Море слике уочи само
бродолом плаве боје.
Многобројни ликови само чело
сопственог времена освоје.

Небо разби на слике плавог,
птице облачности слика.
Слику позајми скици времена
нека мутна простора прилика.
Сунце претражи слику свог
сјаја, детаљно и озбиљно.
Ноћ описује своју слику,
црном у нама, произвољно.

ТУГА

Лик туге изгреба
на лику времена жалост.
Песма остари исто као
клецање речи старост.

На лику времена
око затвори меланхолија.
У сјај речи, Сунце,
затвори сопствена мудролија.

Рђу речи уочи тек песме
времена, делимична корозија.
Туга јесени постаде, жутог
испупчена визија.

Време се у самицу
речи време, затвори.
Реч космос, време између
две речи свемир притвори.

ОСЕЋАЊА

Реч осећање, превелики
комад песме, речју бес одмери.
Туга у старици речи, старост
и песму себи замери.

Реч јесен по површини
песме, реч зима остави.
Реч на клацкалицу
времена, антиреч постави.

Између речи живот и речи смрт,
подиже се беса времена
прашина.

Воз времена претиче, простора
осећање да је сопствена шина.

Реч радост скочи у свој
погрешни речи туга, изговор.
Лик усхићености разби огледала
свог са временом разговор.

ВЕЧНОСТ

Између речи живот и речи смрт
растеже се вечност.

У речи живот дрема њена са
речи смрт, сличност.

Опаска ноћи о звезди,
као наше црно се протеже.
Небо вечност птице,
плаво растеже.

Реч вечност претвори у
у реч време, све што је спорно.
Небо траје у вечности птице,
доста напорно.

Реч вечност премести се

у речи време покриће.
Реч смрт омаловажава песмом,

ПРОВОКАЦИЈА

Месец читав свет
у месечину нашу измени.
Реч дан нагло свет,
у речи ноћ смени.

Небо слете тамо где
птица света постоји.
Ноћ провоцирају својим сунцем
наши црни застоји.

Реч дан пресрете, речи ноћ
свака пропуштена прилика.
Рам света напусти нека нама
потпуно непозната слика.

Реч дан провоцира само
речи ноћ, изглед.
Сунце провоцира само
наш сунчани поглед.
Смрт види само реч свет
кроз живота двоглед.

НОВИ ГЛАСОВИ

Данко Стојнић: „Мода“ (2017)

Јелисавета Антонијевић

ДНЕВНИК

Дневник - понедељак

9.45

Кажем ти, свако јутро мирише исто, без обзира где се будим. Излазим из стана и чекам лифт. У лифту стојим пред огледалом и замишљам да сам неко други. Смејем се. Кез је вештачки, али је красан за такво јутро.

Излазим из зграде. Гледам лево, гледам десно. У тренутку заборављам где би требало скренути. Двосмисленост прекида крдо дивљих коња који у галопу јуре ка северу. Слобода. Слобода или страх?

Шта има на северу? Размишљам се да пођем за њима.

Дневник -

7.48

Изгубила сам флоту. Таласи су се помирили са ветром. Ово поподне одузеће ми дан. Ал' навикла сам на Пирове победе. Испијам последњи гутљај кафе. Мирише море иако је неколико миља удаљено. Волим да седим у башти овог кафића. Пријатно је. И време је лепо. Пролећни дани умеју да испуне успаване животе. Из зграде која се налази поред кафића излази висок човек, седе косе и бркова. Његово лице подсећа на Финистере, област на северозападу Француске. Како зашто ме подсећа? Због магле и стена. Због тајанствене разуђене обале. Диста, можда су се моји бродови тамо изгубили?

Дневник -

21.30

Бенд је свирао излизане рок хитове у једном пабу на ћошку код парка. У први мах изгледало је као да ће бити то једно сасвим пријатно и забавно вече. Напољу је почињао снег. Унутра је било топло и осећао

се мирис пива и цигарета као у стара добра времена када смо јурили на свирке и желели све и одмах. Е, али ово нису она стара добра времена. Свирао је за мене један потпуно непознат бенд, у потпуно непознатом пабу у неком граду на крају планете. Једино су хитови остали исти. Крећем се полако кроз гужву према бини, држим криглу и осећам да су сви људи око мене повезани тешким ланцима, оним који су се правили у доба робовласништва. Сви певају и покушавају да надгласају једни друге да би тако доказали да је та песма баш писана за њих. Осећам велики притисак и почињем да се знојим. Песма ме баца негде натраг, и прошлост устаје из свог ковчега, скида са себе прашину и подиже тло. Испијам последњи гутљај и излазим напоље. Осећам хладноћу и бива ми лакше.

Дневник -

20.26

Двадесет шест. Киша је. Ускоро ће пролеће. Вечери су још увек прохладне. Он седи изваљен на седишту аутобуса. У рукама држи књигу Рилкеове поезије и помно читајући на лицу му настаде благи осмех. Замишљено погледа ка прозору, па се онда врати читању. На руци му је нацртано срце, црвеном непрекидном неспретном линијом. Он воли и сања. Његова капа исплетена је вештим рукама. Његов нос је хладан а његова душа спасена. Двадесет шест.

Дневник -

Требаће нам времена. Нећемо стићи. Пожури. Каснимо. Један, два, три, четири... већ је пет. Десет, девет, осам, седам... три, два, један. Срећна јебена нова година! У протеклих дванаест месеци шта сте научили? Да бројите. Од један до дванаест, па изнова. Од тад до тад сам на одмору. Тад не могу, заузета сам.

Од петка до петка сањам неки други дан. Дан који нема име, улицу и број. Дан без идентификације. Дан без времена. И тако изнова покушавам да схватим зашто песак увек цури на погрешну страну. Сваког понедељка тражим неки нови почетак, а сваке недеље изгубим крај. И није ми јасно шта тражимо затворени у соби без светла са казаљкама у цеповима.

Дневник -

05.05

Ломе ме све те успомене које ми препричаваш. Живимо исте животе у различитим временима. Спаја нас само круг, вечна линија прошлости и заорава. Увек се питам, да ли су тужнији они који одлазе или они који остају? Праскозорја у мени и даље враћају летња јутра, ведро небо и плаветнило. Сањам само ружне снове, али ретко спавам. То је добро. Овде је мирно скоро увек. Не знам како је тамо сада. Има ли још увек рушевина и да ли и даље пуштате змајеве на брду изнад града? Синоћ сам бројала мостове. Недовољно их је. Хоћу ли и овај град престати да волим?

Данко Стојнић: „Descendence 2“ (2017)

Милан Петровић

МУШИЦА

Срећна мала мушица безбрижно је летела док јој се у судару са борбеним авионом утроба није размазала преко шофершајбне. Изнервирани пилот псовао је у кабини, немајући брисаче да је склони. Срећни мали војници безбрижно су трчали бојним пољем док им се у судару са тенком утробе нису размазале по оклопу. Изнервирани тенкиста псовао је у кабини, немајући брисаче да их склони.

Нови режим ступа на снагу, док задовољни путници одлазе на свечани бал. Режим чврсто хвата кормило својим крупним длакавим шакама и прави оштар окрет удесно. Брод се ломи о гребен, даме и господа истрчавају из потпалубља, предња страна тоне, задња страна је у пламену. У даљини се назире чамци за спасавање којима су представници режима напустили поприште трагедије.

И стари Мирон је у олујној ноћи шетао пољем када га је ударио гром. Окупљени сељаци, увидевши казну Божију, нису хтели да сахране Мирона заједно са својима већ га баце у некакву провалију. И док је огањ рата спаљивао село, цркву и земљу над гробовима, тамо из провалије смејао се покојни Мирон, спокојан у својој тишини.

С оне стране машине утао је другачији, храна има другачији укус, вино другачију боју, глава оптерећена небитним, живот вреднији живљења, снег ретко пада, а жене су лепе, насмејане, празне, скалпелом доведене до савршенства, пријатељи лажнији, крв црвенија, трава зеленија, ноћи немирне, вечито грабљење, трка и јурњава, претећи погледи и речи пуне зависти а змије отровнице гвире из пукотина...

ПОРЕДАК ЈЕ САВРШЕН

Метак улете нешто испод десног уха и немајући довољну снагу да пробаци излазну рану, задржа се негде унутра. Он посрте, а нека баба хистерично позва упомоћ при чему му извуче новчаник из џепа; неко други, глумећи доктора, скиде му кравату да му олакша дисање и скупоцени сат да му опипа пулс, затим негде отрча; неко трећи, не осећајући потребу да глуми, без журбе скиде му ципеле и уђе у први такси. Попут мрава размилеше се свуда, свако носећи по комад - тако природа разграђује себе, тако природа обнавља себе, тако природа напредује...

ПРОМИСАО

Неки људи би хтели, тајно или отворено, да изгоре све цркве. Неки би хтели, тајно или отворено, да изгоре школе. Много је оних који тајно или отворено прижељкују спаљивање свих банака и државних зграда. Многи би хтели да изгоре сви људи на свету. Зато је Бог далековид. Он би све поплавио.

МОЈИ НЕПРИЈАТЕЉИ И ЈА

Ловим своје непријатеље.

Они лове мене.

Чекају ме са запетим пушкама да се појавим на великом тргу, док ја чекам њих, нишанећи спремно, да то учине први.

Већ дуго лежим у скровишту вребајући непријатеље, знајући да они леже у својим скровиштима и вребају мене.

Где сте, моји непријатељи?

Знам да нисте прошли великим тргом, Ниједном нисам склонио поглед са нишана и спавао сам с једним оком отвореним.

Већ су нам браде нарасле до колена, Пушку све теже придижу остареле руке.

Изађите, драги непријатељи.

Зашто сте такве кукавице?

Учините први корак.

Небојша Јанковић

ДОЛИНЕ БЕЛИХ ШАТОРА

ТАМНИЧАР

Хладан ми је дах неосетне сене,
Кроз овај оклоп више не гледа онај ратник,
Иза отворених врата закључаног држе мене,
Када кући кренем на очи ставите златник.

Премала је соба да мислима побегнем,
Под туђом зором нађу ме, моја је на месту старом,
Размишљам о свему лепом што ћу касније да порекнем,
Само да бих заспао над стаклом и жаром.

На тананим нитима с ветра висе прозори,
Иза сваког смејем се са супротне стране,
Из њих чупам призоре док се чело у сну озноји,
Али све носе ми када ноћи нестане.

Често гледам људе, са њих слива се боја,
Остају само црне мрље и контуре,
Пред очима цветају ми куће, а жива је још која,
Под погледом мојим, не знам зашто, много журе.

Долине белих шатора

Чекам дукат жути да падне са слике,
Па да њиме купим бекство од свих немира,
Од свих осмеха што видим, ја узвраћам крике,
Све док је мене, ђаво даље не бира.

И вечерас, странче, поново те шаљем,
У долине мог првога рођења,
Донеси ми свитце и тајне под пањем,
Лице, лица и срца испод стења.

Не могу се вратити, не питај ме зашто,
Јер одговор не знам, бежи ми по сањању,
Али сузе ми извлачи све док не бих заспо,
А питање ме свако вече убије на спавању.

Донеси ми ноћас моје старе ношње,
Са осмехом у накиту и вољом у кораку,
Укради ми моје кровове и крошње,
И начичкану децу на спаљеном ораћу.

ПРЕВЕДЕНА КЊИЖЕВНОСТ

Никола Оташ

Аљес Бачила

(Алесъ Бачила, Белорусија)

ДАЛЕКА СТАНИЦА

МАТЕРЊИ ЈЕЗИК

Жива је кроз векове белоруска реч,
Народа душа и народа сила.
Називали су те „језиком сељачким“
А матерњи језик нама си била.

И најлепши, и најмилији,
Те мајке, која нам је џемпере плела,
Која је лети на речици платна белила,
А на јесен овас сама жњела.

Која је зимама шаре везла,
Која је од саме колевке, како је само могла,
Искрености, правди, добру је учила,
Брижно од разних болести чувала.

Дођем кући... И шта се прикаже...
Чујем разговор, или песму, или стих –
Чини се нежно разговараш са мном,
И руку под руку идемо стазом.

У црвеном маку гори насеље...
О, матерњи језик! У пролећу чедан!
Нико ми никад неће заменити тебе,
Јер си ти, као и мајка, на свету један.

Презир, злоба, људска срамота,
Клевета и неправда – колико је вас
Скривао сасвим недавни час?...
Некад сам мислио да ћу се навићи,
Бол залечити, гнев замрзнути,
И прекор ка свима напустити...
О, не! Милион пута - о, не!
УЛОВИТИ СЕ НЕ МОЖЕ НА КУКОЉУ,
ДОБРОВОЉНО СМО САМИ У ЗАМЦИ
УДАРИЋЕМО У ЛИЦЕ, НЕ ОТПОЗАДИ.
ДОСТА ЈЕ! ВЕЋ ОДАВНО!
Одавно – живот издајом купили.
Одавно – ми смо сами ланци
Отезали – размишљали, па се крили...

Сијајте ви, заставе чисте!
И нека срца бију испод исте!

1965.

(Песма је први пут је објављена 2017. године у Минску).

Превела с белоруског: Дајана Лазаревић

Максим Адамович Богданович

(Максім Адамавіч Багдановіч, Беларусія)

ВЕНАЦ

Улице Виљне бучно грме и сијају!
Вир људски скроз прекрио појасе тротоара,
Светла у гори сјаје, прозори блистају
И измучених лица очи горе од жара!

Вирнеш у улицице – она тесне, криве;
Тамна стакла глувих, стародавних зграда;
По камењу – маховина и стабла траве,
И на кули, као округле очи сове,
Бројчаник – пажљиви сведок минулог рада.

Тихо је ту. Тугљиви су – и сањају
На небу куполе, шиљци и пушкарнице;
Корац усамљеника далеко се чују,
Некад сразмерни удари звона одјекују
И заћуте, напустивши старог звоника лице.

Сети се, срце моје, дана давних!
По налогу градоначелника већ су сви
Прозоре затворили, светла угасили...
Стража улицом је прошла... Не спимо само ми -
Ја и црни шишмиш, што лети ка кули.

ПРЕПИСИВАЧ

На папиру чистом, пред уским прозором,
Слова лепа исписује он пером,
Повлачећи међу њиним црним редовима,
Црвени ред; свакаквим цветовима,
Разнобојним животиња главицама
И невиђених птица, сплетом увојница
Он украшава скроз – од самог почетка,
Своје вишебојне вињете до завршетка,
И заглавке све – нема куда да жури!
Понекад он застане, само да заоштри
Перо гушчје, и види: сунце сија
Зраци пролазе кроз окно уско и то прија,
И ствара се у њима лепа, лака прашина;
Као плавкаст дим невиђених кандила,
Плови облака рој; широким круговима
Небом ластавице лете над крстовима
Као жар горећи; а ту, крај прозора,
Црвена птица пева и куца жуна.
И опет се он склања, маштом заставу налази,
Бледим сребром; дан нечујно пролази,
Ускоро ће ноћ, на небу прва звезда биће,
Крај једног лепог труда благословиће.

Превела с белоруског: Дајана Лазаревић

Елигијус Димовски

(Eligiusz Dymowski, Пољска)

ПУТОВАЊА

СЈАЈ МИЛОСРЂА

Када седам уморан
након истрганог и незасићеног дана
палим тада
свећу
и загледан у пламен
размишљам о Теби
да би изгладио мој
немир

СЕЋАЊЕ НА МАЈКУ

Дозивам слике из даљине
изоране борама
као твоје руке
забринуте и престрашене
за моју будућност
не стидећи се Суза
отварам све прозоре
да би ветар
осушио чежњу

Амалии,
април 2001.

ЈОШ ЈЕДНА УСПОМЕНА

Мами

Да ли се сећаш када сам ти писао песму
цвеће је већ мислило на пролеће
говорила си:

како је тихо када су звезде иза прозора
тако лагано у души, тако нежно...

ПУТОВАЊА

*кроз сваки опажен бол
лепота прониче наше тело*

С. Веј

Не буди само на даљину
значи никада.
Нико неће угасити буктећи грм.
Када у мислима сазрева слика,
трње твоје одеће
је исто тако јако као снажни и привлачећи
мирис ружа
купљених у освит
... тренутак спојен на вечност...

Превела с пољског: Олга Далић-Кровицка

Серхиј Жадан

(Сергій Жадан, Україна)

АВИАХЕМ

БОВЕ

Упитај раднике, који осветљавају воде,
растерујући маглу, као уморне животиње на обале,
шта значи ово маркірање за афричке теретне бродове,
који превозе камени угаљ таме
негде на север,
у велике луке.

Нек они испричају
о становницима хладних ртава, без светла и поште,
о океанским дубинама,
у којима се, као у цистернама за млеко,
сакупља млеко месеца,
о момцима са брода, који ходају пешчаним дном,
о свадбарским оркестрима, који свирају на сидриштима,
дозивајући утопљенике својим тромбонима.

Они знају називе свих бродова с ове стране Атлантика,
они су спавали у свим хотелима одавде па све до Румуније,
они носе у врећама одрубљене псеће главе своје туге,
они пале врела срца бова у близини празних молова.

Колико још треба да пловиш, колико да луташ,
да се храниш зрнима кафе, безнадежним лучким вином,
када небеса грме тако, као кад се каче теретни вагони,
а тама те скрива од јутра,
као шверцоване конзерве.

АВИАХЕМ

Управо је требало да идем на на железничку станицу и већ сам кретао
разгледао сам јутарње суботње балконе
светлост толико светлости
на канапима женско прање
тужни лептири на сат пре поласка

мени су нешто причали о овом празнику
уз то сам видео људе који се крећу по хиподрому
десета година револуције
цепелини су горели на небу као црвена комуњарска срца
грејало се млеко на јеврејској тржници
тихо и покорно као прогоњени апостоли

чак сам гледао горе надајући се да бар нешто видим
и мали брзи авион већ је кружио над трибинама
млади пилоти који су стајали на пољу
држали су у рукама преносиве рачунаре
као искрзане библије
пребирали су по џеповима кикирики и презервативе
гледали су како изненада авион почиње да пада
и како пилот да не би пао на гледаоце
усмерава авион на дрвеће

и помислих боже блажено је светло твоје
спасена деца твоја што пуше црни дуван
спасени пушачи са смеђим прстима
као зенице оболелих од жутице
спасени пресеци твојих крила све што нас препуњава
редовност летњих свитања
роса на прозорима женски глас који зове са балкона
као ружа сломљена кичма авијатичара
слатки плави ваздух његовог респиратора

Превео с украјинског: Јарослав Комбиљ

Вамалва Антина Еуђин

(Wamalwa Antipah Eugene, Кенија)

АМБОСЕЛИ

ЗАТВАРАМ ОЧИ

Не видим ништа
Покушавам да достигнем свој ум
И даље ништа

Веровало сам свом срцу
Да буде мој компас
Да ће ме одвести до моје судбине
Пре него да ме одведе шакалима
Ропства и очаја

Сада када сам преплављен
Пре него што ме је држао
Затвореник са челичним шипкама
Био је мој пратилац
Можда би требало да поделим моју тугу
Са челичним кавезом
И слободом ветра

Играла је тихо
Напомињући како би изразила свој најдубљи бол
Њено срце плаче и испољава бол
На равном путу срчане паузе
Она полако нестаје са њеним болом
Баш као и ехо њене музике
На даљини

ДОК СЕ НЕ ВРАТИМ ОПЕТ

Моје речи су нестале...
Заборављене
Слово у мом перу
Осушило се и претворило у пепео
Сада када сам мртав...

Моја запуштања су утиснута
Као камен са променом
И напуштена као сломљени порцелан
Ја сада не могу учинити ништа када сам мртав...

Кроз смрт... поезија...
Живи у мени иако сам мртав
Устаћу поново са новим наслеђем
Моје боје ће тећи као река Јордан
Писаћу на срцима
Бескрајном току извора
Моје перо ће тада бити оживљено

И ја ћу поново устати
Са сунцем и постављеним знањем
Дао сам све што сам имао

Превела с енглеског: Јелена Радуловић

Људмила Рубљевска

(Людміла Рублеўская, Белорусија)

БАЛАДА О ДРВЕНОМ ХРИСТУ

На тој земљи, где има толико извора,
и у сваком – звезда падалица на дну,
Где сваки камен има своју идеју,
као мајка у дечијем сну
Где је свако брдо – бивша хумка,
а сваки од прадедова – узвик у бој,
Где живи стари задружни пастир
у својој кућици старој.
Зато што је, сигурно, цео живот свој
Гледао на своја родна тла,
Од дрвета ћилибара деда је направио
не било кога – већ Христа.
Обичном секиром, у вечерњим сатима
Дубио је борово месо.
Незграпан, сирот, груб је био,
али ипак – прави Господ.
И мајстор је очи насликао плавим,
попут лана, украс лица.
И легао је на влати ражи
трнате, као бодљикава жица.
Усред села крст се подигао,
над кућама, међу дрвећем.
И на зачуђене сељаке
њима сличан
Христос је гледао.
Из оближње цркве свештеник је дошао,
рекао је нешто о светогрђу,

Потом је крај Божијих ногу застао,
које је ексер скроз пробио,
Додирнуо је црвену боју – и
прекрстивши се, отишао.
И уплашио се он – Неверни Тома,
јер од крви не може опрати прст...
Рекли су мајстору: „Узми свој крст,
страхота је гледати на њега.“
Али су се навикли. Јер на све
можеш навићи наше људе.
„О, фолклорни! Аутентичан“ – страни господин
Христа је фотографисао,
Хтео је за доларе да га купи – али
ни да чује, мајстор није га дао.
И лила му је родна, хладна киша
на тужно лице, дрвета дар,
Са знака се спрао натпис да је ту
прикован јудејски цар.
Као вране са гробља – ноћ лети,
и рода доноси зору.
И гледа Христос са крста
на сироту Белорусију,
Исто је тужан, као и она,
и месо од њеног меса,
У селу, између извора и језера,
међу дрвећем и хумкама.
Дрвен и неспретан – Он
је наш Бог, наша земља и судба наша.
А то значи – живеће Белорусија сва,
зато што ће у одређено време
сићи Христос са крста!

Превела с белоруског: Дајана Лазаревић

Петар Чухов
(Бугарска)

УЛАЗ/ИЗЛАЗ

МАЛА НОЋНА МУЗИКА

* * *

Ове ноћи
обући ћу гитару
у малу
црну
сукњу

Играћу са њом
флертоваћу
и причаћу јој
масне вицеце

на крају ћу одсвирати
неколико балада
што ломе срца
и струне

а када она
отежа као дете
у мојим рукама
и сунце изгреје
у углу хоризонта
рећи ћу јој
остарела си

одвешћу те
у цркву

До јутра
сам се гледао
са звездама

нису издржале
мој
поглед

УЗАЈАМНО

Шта ћеш учинити
ако је твој анђео чувар
пали анђео

Да ли ћеш му пружити руку
да се исправи
или ћеш лећи
до њега
и рећи ћеш себи
крила
су мека постеља

КАДА НЕМА СНЕГА
ИЛИ
ОТВРДЊАВАЊЕ
ДЕТИЊСТВА

Када нема снега
игре се мењају -
уместо снешка белића
правимо споменике
уместо грудви
бацамо камење
уместо санкама
спуштамо се возићима
ужаса
и када паднемо
над телима нам не остају
снежни анђели
већ надгробне плоче

УЛАЗ/ИЗЛАЗ

Када се окренеш
од оностраног
без да си заправо тамо ишао
без да ти је лудост
упутила позив
за маскенбал
без да те је болест
водила у свој будоар
без да те је бездан
молио

с њим да проведеш
хиљаду и једну
ноћ без дна –
не огледај се у огледалу
огледај се
у празном квадрату
који је на зиду остао
од слике
у коју више нема начина да уђеш

МАСЛАЧАК

Мада ме ветар испуњава
јаросним очекивањима
безветреност ме је увек
вређала

Да ли сам био лист
у пређашњем животу
или ћу бити застава
у неком будућем
не могу да знам
и зато
сусрећем са смиреношћу
своју судбину
и чекам неког заљубљеног
да ме дуне
у лице
вољене

Превео с бугарског: Милан С. Димитријевић

Турхан Расијев Молов

(Турхан Расиев Молов, Бугарска)

САТИРА ЈЕ СЕИЗМОГРАФ ЈАВНОГ МЊЕЊА

✱

Они који ћуте, најлакше пронађу заједнички језик.

✱

Често је опасније да будеш правилно схваћен,
него погрешно...

✱

Свако има личну драму, трагедија је општа.

✱

Свет је мали.
Нема места за веће трагедије.

✱

Бесмислено је да плачеш последњи.
Нема ко да те утеши.

✱

Неки стваралачки кругови личе на нуле.

✱

Сатира је сеизмограф јавног мњења.

✱

С празним рукама лакше се аплаудира.

✱

Свако жели да види свет, али не Онај.

✱

Златно правило има своје сребрне и бронзане изузетке.

✱

Политичар који је жедан власти
не зауставља се ни пред крвопролићем.

✱

Корени зла требало би да се искорењују на врховима власти.

✱

Он пет пара не даје за народ... Нема ситно.

✱

Не волим да ми дају магловита објашњења
кад је све јасно.

✱

Немој да се радујеш кад говоре само лепо о теби.
Можда вежбају за твоју сахрану.

✱

Не знам каква је иронија Судбине,
али судбина ироније је јадна.

✱

Људи више не клече пред папама и патријарсима,
већ пред олигарсима.

✱

Није посао незапослених да дају савете влади
како да им пронађе посао.

Превео с бугарског: Александар Чотрић

Ихор Сичовик

(Игор Січовик, Україна)

РАЗБАРУШЕНЕ МИСЛИ

✱

„Колико кошта афоризам?“ – „Добијало се и до пет година“.

✱

Боље је бити беспослени милионер
него запослени инжењер.

✱

Ако су жену именовали за шефа, значи да ћете имати
критичне дане.

✱

Некад су људи пљачкали банке. Данас банке пљачкају људе.

✱

Код нас се не може веровати ни семафорима.

✱

У неким земљама тројанске коње одгајају у чопорима.

✱

Влада је једина дама са којом нико не жели – да се растане.

✱

Свака влада би требало да одседи два мандата:
један на власти и други у затвору

✱

Немој бити компликован – ти ниси формула.

✱

Не бој се – не могу те два пута убити.

✱

Зашто је у структурама власти више мушкараца?
Јер они умеју да уђу кад треба.

✱

Миш се гоји дотле док може да прође кроз рупу.

✱

Овнови се са вуковима кусурају овчијим кожама.

✱

Ништа се не рађа само од себе. Чак и за кризу постоје очеви.

✱

Ако влади понестане пара, она народ храни обећањима.

✱

Рука руку мије, перући новац.

✱

Код нас сиромаштво извирује из сваког џепа.

✱

За свако мастило постоји белило.

✱

Не могу се све птице сместити на врху дрвета.

✱

Понекад је лакше убити непријатеља, него страх у себи.

Превео с украјинског: Јарослав Комбиљ

РАЗГОВОРИ

Данко Стојнић: „Предпроштајни концерт“

Филип Исток

ЧЕМЕРИКА – РОМАН КРОЗ ВИЈЕКОВЕ

(Разговор с књижевником Данилом Марићем)

Данило Марић, аутор романа *Чемерика*, рођен је 1938. године у Косору код Мостара. По занимању инжењер и магистар техничких наука, Данило се бави и писањем, а своја животна искуства, професионална и лична, користи у књижевном раду. Најпознатији романи су му: *Алипаша*, *Сузополје*, *Васа Киса*, *Крик с јама*, *Вуле Јелић*, *Лешинарке*, *Палата изнад Бел Кањона*, *Госпа*. Аутор је неколико стотина приповједака, које су саткане од слика из његове прошлости и обичаја родног краја, и путо-

писа, који су настали приликом обилазака тридесет седам држава. Члан је Удружења књижевника Србије и Српско-канадског удружења писаца „Десанка Максимовић“ у Торонту, као и Удружења књижевника Сјеверне Каролине и Друштва писаца БиХ, подружница Херцеговина. Добитник је више престижних награда за свој књижевни рад.

На 62. Међународном сајму књига у Београду ове године на штанду издавачке куће „Алма“ имали смо прилику да међу многобројним новим насловима примижетимо и једно капитално издање, роман *Чемерика*, састављен у три књиге. Изузетно технички урађен привукао је пажњу, а илустрација на насловној страни такође је ауторова која симболизује породицу у међусобном потпомагању како би се што дуже одржала без разлике на времена и околности у којима се нађе. Занимљивост романа била је повод да контактирамо аутора и да урадимо овај занимљив интервју који би по свом садржају требало да буде интересантан широј читалачкој публици.

*За књижевног ствараоца свако његово дјело је најуспјешније остварење у часу његовог првог објелодањивања. Постоје радови којима се приписује посебна пажња, да ли је роман *Чемерика* једно од таквих остварења?*

Свако књижевно дјело за аутора је важно дјело, па и онда када има потпуну свијест да његово дјело, о коме се говори, није достигло озбиљнији квалитет. *Чемерика* је дјело за које ће рећи сваки критичар да је за поштовање, ако ни због чега другог, а оно због очигледног труда који је у њега уграђен. Роман од око хиљаду и по страница мора изазвати посебну пажњу, нажалост, данас књижевни критичари не читају књиге *како бог заповиједа*, читају их на чудесан начин, за који имају и израз – *читају дијагонално*. Од такве критике, ја који немам лоби, не могу очекивати озбиљније занимање и критиковање.

Свијет и живот који се описује у вашем роману наставио се. Живи и сада. Прошлост од садашњости у књижевним радовима се тешко раздваја, да ли је тако и у животу?

Наука каже да човјек на овој планети живи преко шест милиона година, ако је тако, онда је он пролазио кроз небројено земаљских промјена и начина живота. У свим тим околностима човјек је комуницирао са природом и са човјеком и стално имао нагон да казује о себи. И кази-

вао је. Нажалост, могао је казивати само средствима свога времена, а многа та средства нису преживјела, па нису преживјела ни њихова казивања и ми о њима немамо сазнања и због тога уображено мислимо да смо ми нешто изнад свега пређашњег, што је само проста уобразиља. Живот човјека је у хармонијском континуитету. Живот и у мом роману, који се одвија двије стотине и педесет година, у потпуном је сагласју са данашњим и будућим, једино што се мијењају техничка средства, тако роман почиње са гулама и завршава са лаптопом.

Можете ли нам у најкраћим цртама приказати садржај вашег романа?

Роман почиње даном укидања Пећке патријаршије 1766. године, када једна херцеговачка породица бива мотивисана да донесе одлуку о превјеравању, која јој је годинама висила над главом. Одлуку да, из економских разлика, дио породице промјени услове и начин живота путем превјеравања. Живот породице креће у потпуно два супротна смјера, православни и исламски. Услиједиће још једно превјеравање, па још једно, у католичко и протестантско. Једна породица у дугом времену живи у четири религије, неко вријеме и врло омражене једна другој.

Живот ових саплеменика бива временом веома различит, а одвијао се на три континента, са посебним акцентом на живот Индијанаца. Породице су пролазиле кроз различите услове у различитим просторима, којима у роману има доста датог простора, као што је Херцеговина, Босна, Турска, Војводина, Славонија, Косово и посебно сјеверноамерички континент и посебно Калифорнија.

У вашем роману је много слика прошлости које су исписале историју стварања новог свијета на америчком континенту, испреплетене са крвавим дешавањима на Балкану, специфично на простору Босне и Херцеговине у посљедња два и по вијека. Како сте долазили до грађе за свој роман и која вам је била идеја водиља да остварите ово надасве вредно књижевно дјело?

Повода и мотива да приступим овом пројекту много је. Од дјетињства сам се наслушао о турским зулумима, о америчком богатству, о Индијанцима, о Златној грозници... и о свему томе створио неке своје слике, а кад ме је живот извео на нови видиковац, у мени се све побунило, схватио сам да турски зулум није ни слика зулума како су ме учили,

суочио сам се са страшном америчком суровошћу која, истина је, и ну-ди огромне могућности, кад сам сусрео Индијанце, схватио сам да нису ни слика из холивудских казанија... Схватио сам да Америка води нај-природнију политику на свијету, политику која је на терену ужасна, али је најприроднија политика по – закону јачега. И схватио сам да је за Американца моја државица БиХ једна мрља која се брише једним захва-том. Схватио сам да се *не може у силу бога*, како ме је учила мајка, а како може питао сам се, распитивао, проучавао, биљежио и писао роман *Че-мерика*.

Емигрирали сте у САД већ у позним годинама, не својом вољом, колико вам је то ипак помогло да се усредсредите на своје писање, с об-зиром да су ваша најновија награђена дјела такође настала у емигра-цији?

Имао сам срећу да сам, кад сам већ морао бити емигрант, доспио у Америку. Америка има више лица, ово у коме сам ја је свјетло и чи-сто, лице које ми се осмјехивало на сваки начин, тјешило, материјално помагало, обучавало по колецима и учило, ово посебно наглашавам, учило како се у Америци тражи посао. Ништи људи, како је сиротињу називао Свети Сава, много боље познају свијет који га окружује, много више од иманих људи, јер сусрећу много више људи, простора, иманих и неиманих људи. Био сам до избјеглишта иман и постао крајње ништи и допао људског талоба, када сам као инжењер и књижевник постао чи-стач у једној цркви и, између осталог, чистио и 37 клозетских шоља. Из тога блата сам видио много више него икад прије. Видио сам, чак, и ка-ко се могу извући из блата. Инжењерством и писањем. Написао сам ро-ман о Американцу-Србину и паралелно порадио и постао менаџер озбиљног посла. У овим ситуацијама кроз главу су пролазиле многе идеје, па и писање о људима који су се изблаћивали и изблатили, при том сам те ликове налазио у огледалу испред кога сам сједио и буљио у њега.

Будући да сте породичан човјек окружен љубављу и пажњом нај-ближих, колико своје књижевне снаге црпиште из њихове подршке вашем писању?

Ово је питање на које одговори немају краја. Кад сам почео да пи-шем, у мом окружењу писање није било на цијени, поготово пјесници,

слушао сам кад кажу: *будала нека пише пјесме*. У вријеме мојих почетака крио сам да пишем, крио да не будем будала. У широј породици у прво вријеме нису ме узимали за озбиљно кад би били на тој теми, касније и онако и онако. Са супругом није било тако, касније, како су дјеца одрастала, све више су имали симпатије за моје писање и подржавали су ме, а још касније, потпуну подршку, уз супругу, на сваком кораку осјећам од унучади. А имам их седморо, тако да сваки дан чујем неку лијепу ријеч на тему мојих радова.

Данас је тешко пронаћи издавача за том састављен од три књиге као што је ваша „Чемерика“. Реците нам нешто о искуству на том пољу. Како успијевате све то да постигнете?

Данашња такозвана информатичка цивилизација је у мало време на извршила дармар у многим друштвеним дјелатностима. Можда нијде толико колико баш у издаваштву. Вјековна искуства и штампарске вриједности дошле су под упитник, и тешко се сви сналазе у ланцу књиге, од аутора, издавача, откупљивача, награђивача и редом до читаоца. Све око овога данас се назива бизнис. А за бизнис, поред идеје која је доминантна, иде политичка платформа, новац, лоби и све то умотано у рекламу. Ја се, заиста, осјећам јако срећним и богатим човјеком са мало новаца, новац ме просто неће, а онда ме неће ни издавачи.

Конкретно да одговорим на ово питање око објављивања овог тротомног скупог издавачког подухвата. Један ми је књижевник из Сарајева тражио око три хиљаде америчких долара да ми напише рецензију. Књижевници Илија Шаула и Милутин Србљак написали су рецензије и нису ми тражили да им што платим.

Ваш роман ће се наћи у конкуренцији романа за награде, наћи ће се и на зубу критике, читаоци се већ радују, посебно они који могу очекивати да ће у њему пронаћи и своје коријене. Ипак сте роман неком намијенили, шта је то што сте жељели постићи романом Чемерика?

Свако књижевно дјело, као и свако људско дјело, прирасло је уз срце творца, који га доживљава као чедо своје и постаје дио њега. Тако и ја доживљавам своја дјела, роман *Чемерику* посебно због огромног труда који сам уложио у њега. Међутим, оваква осјећања и критике не могу очекивати од других људи, ја их прижељкујем, међутим, и роман, иако сам му ја творац, имаће свој живот и ја могу само да му зажелим срећу. А биће срећа ако га читаоци буду читали, а вјерујем да хоће, и вјерујем, уз сву његову обимност, да ће га до краја читати са интересовањем и у њему наилазити на много занимљивих дијелова.

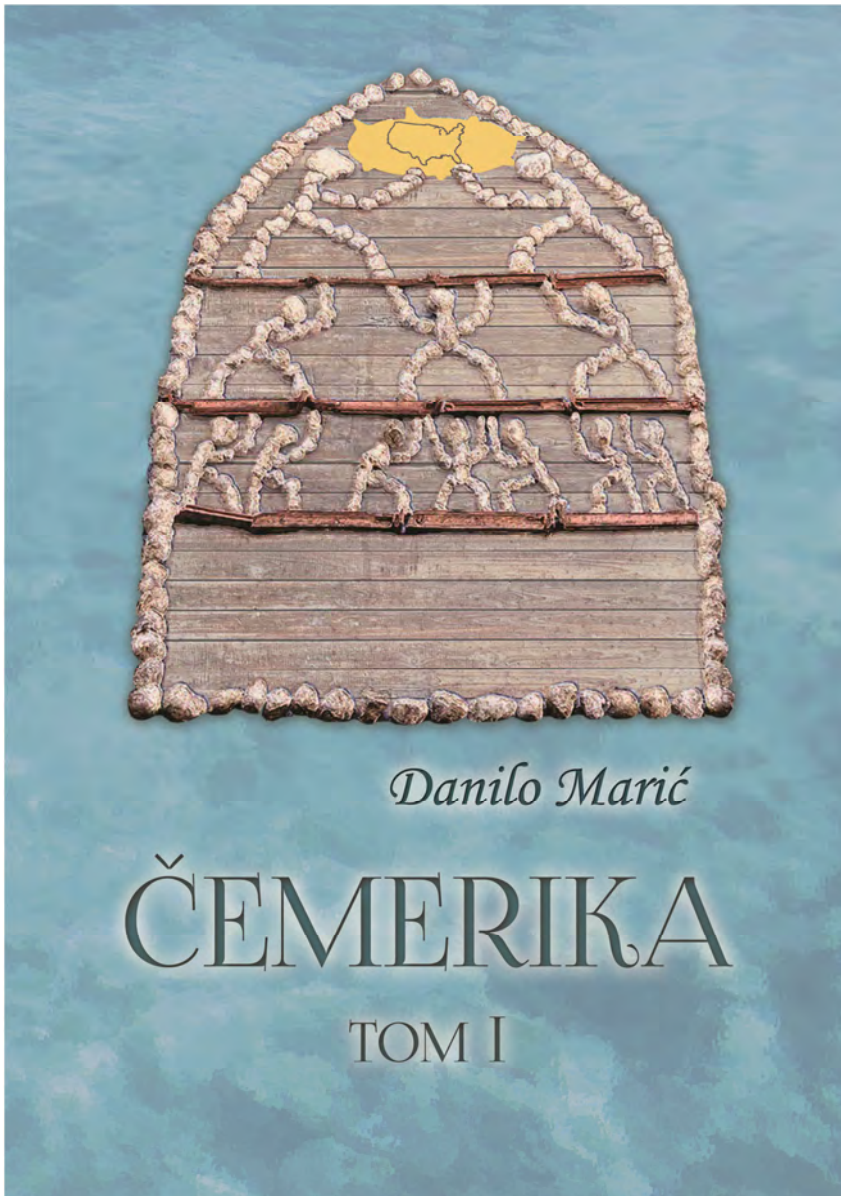
По првим реакцијама читалаца, написали сте једно од капиталних дијела у српској књижевности. Да ли Ви као аутор дијелите то мишљење, с обзиром на грађу коју сте употребили за ваш роман?

Било би нескромно од аутора да каже такво нешто. Али, ево да будем мало и нескроман, ово дјело би могло наћи своје мјесто у српској књижевности, јер је тешко код Срба наћи роман који је оволико дубоко и широко водио једну породицу и одсликао јој вријеме и невријеме у два-три немирна стољећа. Рећи ћу да сам много и вриједно радио на прикупљању грађе за овај роман.

Шта можемо још очекивати од тако вриједног аутора, прије него се појаве ваша сабрана дјела?

Написао сам релативно доста, 15 завршених романа и планирам завршити још један. Написао сам око 300 прича, стотињак пјесама, 4 позоришне драме (имам само једну сачувану), написао сам двије обимне књиге о књижевним и сликарским дјелима Вељка Бојића, Написао сам врло обимну биографију, написао сам преко 70 књижевних критика, на-

писао сам књигу *Марићи у Херцеговини*, написао сам и три инжењерске књиге, преда мном је обиман рад сређивања рукописа за сабрана дјела. За који мјесец намирујем осамдесет година живота и лађу кормиларим у мирније воде и усмјеравам је ка обали.

Бранка Селаковић

НА БУЛЕВАРУ СВЕТЛОСТИ

(Разговор с књижевником Илијом Шаулом)

Када јесен закуца на врата, донесе мирис печених кестенова и необичну усхићеност која се увлачи међу нити шалова и рукавица, којима се Београђани штите од враголасте кошаве док хитају на Сајам књига, где издавачи, излагачи представљају своју продуктивну годину. Сместила се на штандовима силна најновија издања, бестселер романи, но-

ви, млади писци и њихова обећавајућа чеда, прекаљени професионалци, оседели класици, дечији писци, стрип цртачи, антиквари... За љубитеље светова међу корицама дивна светковина. У зависности од буђелара, пуне се цегери, ранчеви, кесе и док снопови мрака падају на бели град, са залихама за предстојећу зиму одлазе својим домовима. Ред туршије, ред књига, или чај с циметом, компот и омиљена књига. Лепе зимске вечери следе, јер „Кључ је у књигама“. Сајам књига је прилика и да се колеге сусретну. На овогодишњим 62. сајамским сусретањима са колегама и читаоцима дружио се и Илија Шаула, писац са Кордуна који већ две деценије живи у Америци. Том приликом представио је своју књигу „Булевар светлости – промисли о животу“.

Ово је друго издање књиге „Булевар светлости – промисли о животу“ у издању Издавачке куће „Алма“. Вероватно сте задовољни, два издања за годину дана?

Задовољан сам, наравно. Нисам знао за неке мањкавости ако се иде пребрзо са другим издањем, али шта да радим кад нисам имао више књига. Са новим насловима потрудићу се да будем у складу са уређивачком и издавачком политиком. Важно је пратити трендове јер у данашње време напредак технологије је подстакао све гране привреде. Тако је и издавачка делатност дошла у нова искушења на која треба да буду спремни и аутори и издавачи.

Куда води Ваш Булевар?

Мој Булевар води кроз поље свести до несвести! Сјајно питање. Сећам се кад сам био клинац, као свако несташно дете зарадио бих понекад и батине, болело је, али сам се питао у себи, ко зна зашто је то добро. Кад сам одрастао и упадао у искушења, невоље, болне тренутке, опет сам се питао, да ли драги Бог зна зашто је то добро. Данас после свих падова опет се питам за доброту након свега тога. То је путања у мојој свести коју сам назвао Булеваром светлости, пут који води у добро, пут живота на којем се налази човек са запаљеном лучи у срцу крећући се ка добру.

Која је светлост водиља Ваше поетике?

У периоду живота кад сам почео да пишем поезију, било је све превише мрачно, тежио сам светлу и остварило ми се. Човек није свестан своје комплексности, самим тим не разуме улогу светла у функцији бића. Занимљиво је да је многим прва асоцијација на светло – сијалица. Она јесте симбол светла, али природни систем који сунчеву енергију претвара у светлост и на тај начин доприноси развоју живота на Земљи, сијалица је немерљива са таквим извором. И ми поседујемо енергију која својим деловањем расветљава простор нашег ума и помаже да дођемо до нових спознаја које доприносе развоју наше свести. Том светлошћу се води моја поетика.

Коме сте посветили књигу?

Књига је посвећена мом стрицу Петру. Човек је живео за своју фамилију, посебно за мене. Не постоје дарови којима бих могао заменити љубав и пажњу коју ми је он посветио. Ова посвета је само мали знак пажње. Био је великодушан. Не знам зашто не умем бити као он, а желео бих. Свака моја добра намера је само покушај да се приближим његовој величини. Есенција моје књиге јесте доброта, али то је и разлог што сам је посветио стрицу Петру.

Књига „Булевар светлости – промисли о животу“ преведена је на енглески језик и ускоро ће се наћи пред америчком публиком. Колико је интересовање за српску књижевност међу америчким читаоцима и колико су савремени српски писци представљени тамошњим генерацијама које воде порекло са Балкана? Да ли међу њима чили српски језик?

Јесте, *Булевар светлости* је преведен на енглески језик, вредно и зналачки су то урадиле две даме, професорке енглеског језика, Драгослава Гавриловић и Гордана Савић, које желим да похвалим и захвалим им се на раду који је раван ауторском труду, јер су од Булевара направиле нову књигу за нове читаоце енглеског говорног подручја. Хвала им!

У Америци се све чита. Ако је нека књига добра, Американци не гледају одакле је аутор, важно је да је на енглеском, самим тим га сматрају својим. Они воле снажну мисао, али не воле да расподелају о њој. Код нас постоји пословица, зашто да буде једноставно кад може бити

компликовано, Американци то гледају баш супротно. Американци се не труде да буду свезналице, они мисле да све знају. Оно што не знају, сматрају да нема ни потребе да знају. Књига у Америци се гледа отприлике као хлеб у исхрани, може се јести и без њега, али, ипак, нека га, важно је да је ту.

Наша савремена књижевност допире до оних који се интересују за тај облик уметности, нећу рећи да је мало оних који читају, али верујем да је више оних који не читају. Велики број људи је у трци за што бољим материјалним стањем, а нису свесни колико би им управо књижевност помогла да лакше савладају животне потешкоће које им се нађу у том сулудом утркивању да би се зарадио долар више. Мој животни мото је од кад сам дошао у Америку, да што мање физички радим, а боље да живим! Не желим истицати да сам у томе успео, али желим нагласити да сам модел таквог живота управо спознао кроз светску савремену књижевност.

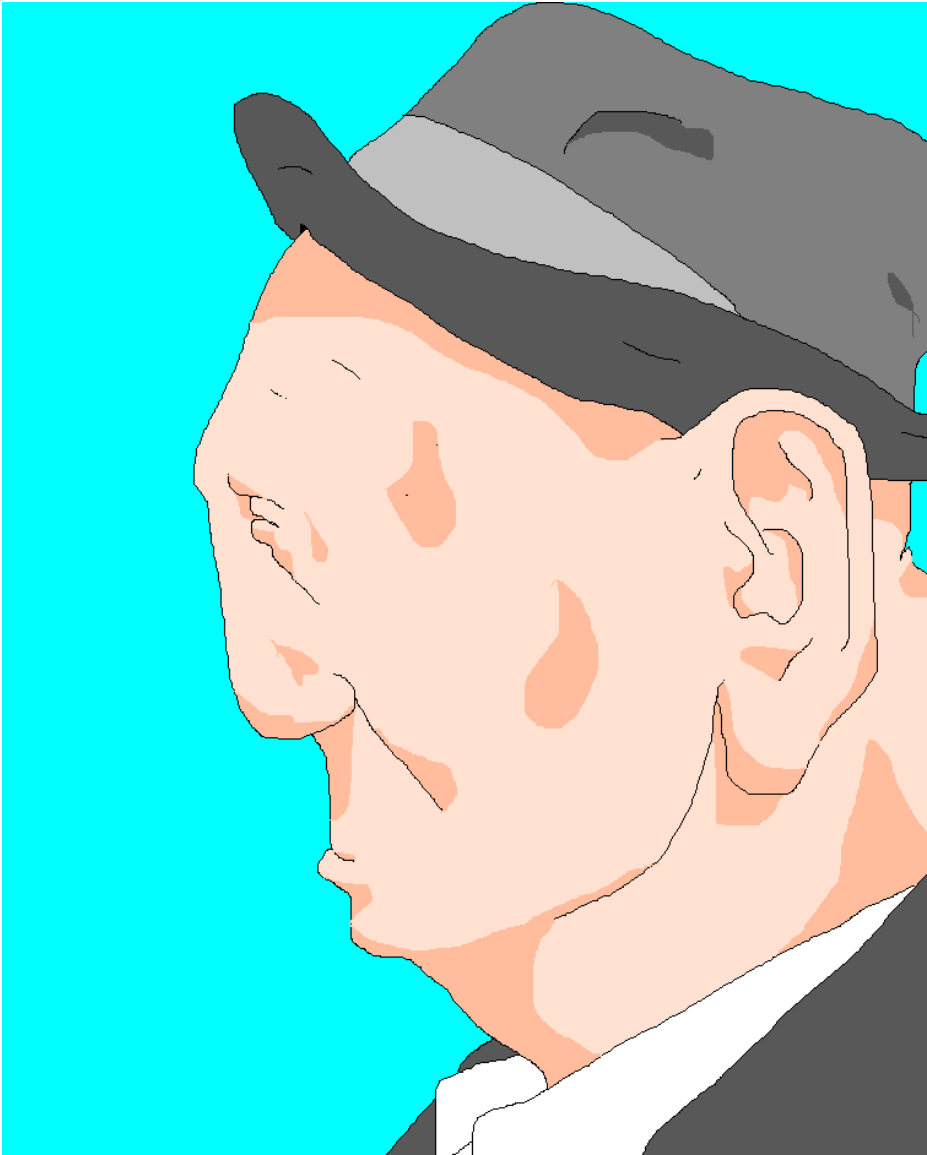
Колико је писцу из дијаспоре важно да представи своју књижевност у матици?

Мислим да је то најважније. Сутра сваки онај ко је оставио трага у књижевности неће бити заборављен једино у свом родном завичају. Све остало је пролазно. Велики Пупин је своја највећа дела остварио у Америци и на Колумбија универзитету, али његово име се најгласније изговара у родном Идвору и, наравно, у Србији. На другим местима је то тише, или се ни не спомиње.

Какве утиске носите са овогодишњег сајма књига у Београду? Чија дела сте понели у Америку?

Београдски сајам књига је светска манифестација. Бити и имати учешћа у томе је велика част. Сваки сусрет са светом књиге за мене је фестивал. Хвала Београду и Србији што имају слуха и љубави да организују тако велике и значајне манифестације. Сматрам франкфуртски и београдски сајам књига најзначајнијим светским манифестацијама у свету књиге. Са мношћу су, овог пута, у Америку пошла дела Мирка Демића, Миљенка Јерговића, Александре Танасковић Тасић, Предрага Марковића, Владимира Пиштала и драгог професора Владете Јеротића, као и збирке поезије Милице Јефтимијевић Лилић и Јелене Ћирић.

АУТОРИ

Данко Стојнић: „Пијачар“ (2017)

АЛЕКСИЋ СНЕЖАНА – Рођена у Београду. Пише кратке приче. Објавила је књиге *Одлазак 5.* (краћи роман) и *Поглед из другог угла* (збирка прича). Живи у Београду.

АНДРИЋ РАДОМИР – Рођен 1944. године у Љубањама код Ужица. Објавио тридесетак збирки песама. Председник Удружења књижевника Србије. Добитник бројних награда за поезију. Живи у Београду.

АНТОНИЈЕВИЋ ЈЕЛИСАВЕТА – Рођена 1993. године у Ужицу. Студент српског језика. Пише поезију и прозу.

БАЧИЛА АЉЕС – Рођен као Александар Микалајевич Бачила 1918. године у селу Лешница, сада Пухавицки округ Минске области. Белоруски писац, драматург и преводилац. Своја дела објављује од 1934. године. Збирке поезије: *Путеви* (1947), *Звезде пролећа* (1954), *Младост* (1959), *Поклоните лале* (1966), *Три богиње* (1973), *Бели брезовик* (1976). Његове песме се одликују једноставношћу и сажетошћу, па су многе и испеване. Неке од њих су: „Отацбино моја драга“, „Јасна зора“, „Бодљикава ружа“, „Звезда Венера“. Аутор је књиге о белоруском класику Максиму Богдановичу „Путевима Максимовим“ (1971). На белоруски језик је преводио дела руских, украјинских и литванских песника.

БОГДАНОВИЧ МАКСИМ АДАМОВИЧ (Максім Адамавіч Багдановіч) — рођен је 1891. године у Минску, а умро 1917. године на Јалти. Спада у класике белоруске књижевности. Познат је као песник, публициста, књижевник, преводилац, један од твораца белоруске књижевности и савременог књижевног белоруског језика. Сматра се да књижевношћу почиње да се бави 1907. године. Прва његова запажена прича била је „Музика“ на белоруском језику, коју објављује часопис *Наша Њива* (*Наша Ніва*). 1914. године објављена је једина збирка песама Максима Богдановича *Венац* (*Вянок*).

ГЛИШИЋ НЕНАД – Рођен је 1972. године у Крагујевцу. До сада је објавио осам песничких књига, један роман и две збирке кратких прича. Живи у Крагујевцу.

ДЕНЧИЋ ВЕСНА – Рођена 1963. у Београду. Дипломирани политиколог. Књиге афоризама: *У друштву се не шапуће* (1987), *Свет не може пропасти без нас* (1996), *Пут до пакла* (2001) и *Страдање у циклусима* (2007), збирка кратких прича *ИНверзије* (2003, 2007), збирка песама *Подијум / Подиум* (2008), збирка хаику поезије *Плави поглед* (2008). Превела поетски триптих *Три дана касније*, Владимира Гасијевог (2007, коаутор Олга Лалић Кровицка). Приредила панораму *Страдија данас* (2003, коаутор Владимир Јовићевић Јов), *Сатиричне приче 2003* (2004, коаутор Ђорђе Оташевић), *Сатиричне приче 2008* (2009), *Сатиричне приче 2009* (2010) и *Дневник непристајања* (2009). ЦД *Смех до бола* (2003) и *Смех до бола 2* (2005). Сарађивала је с бројним часописима и листовима. Награђивана у земљи и иностранству. Заступљена у многим зборницима и антологијама кратких прича, песама и афоризама. Превођена на пољски, руски, бугарски, македонски, словеначки, енглески, француски, немачки, италијански, румунски и баскијски језик. Оснивач и главни уредник првог електронског часописа за сатиру Етна. Живи у Београду.

ДИМИТРИЈЕВИЋ С. МИЛАН – Рођен је 1947. у Лесковцу. Дипломирани астроном и физичар, доктор наука. Аутор више књига о астрономији. Пише и преводи поезију. Књиге: *Песме* (преведена на бугарски), антологија *Космички цвет* (2003) и *Пред звезданим вратима* (савремена бугарска поезија, 2015). Члан је Удружења књижевника Србије.

ДИМОВСКИ ЕЛИГИЈУШ (Eligiusz Dymowski) – Рођен је 1965. године у Саникима (Пољска). Доктор теолошких наука. Фрањевац, предавач теологије, песник и књижевни критичар. Члан Удружења писаца Пољске. Аутор многобројних публикација из области теологије и литературе.

ЂУРИЧКОВИЋ МИЛУТИН – Рођен је 1967. у Дечанима. Доктор филолошких наука. Песник и прозни писац за децу и одрасле, новинар и књижевни критичар. Живи у Београду и ради као професор на Високој школи за васпитаче струковних студија у Алексинцу. Члан Удружења књижевника Србије и Удружења новинара Србије. Уређивао часописе *Светионик* и *Наше стварање*. Заступљен у 35 антологија и избора. Радови су му превођени на десетак језика. Објавио је 53 књиге – 16 белетристичких (песме, афоризми, романи) и 37 научно-стручних издања. Добитник је награда: *Сима Цуцић* (најбоља књига за децу, 2010), Награда за најбољу дечију књигу године (Подгорица, 2010), *Раде Обреновић* (најбољи роман године за децу, 2011), *Доситејево перо* (трећа награда дечијег жирија, 2011, 2013). Живи у Београду.

ЕУЋИН ВАМАЛВА АНТИПА – Рођен је у 1997. у Бонгомију (Кенија). Студира књижевност и психологију у Најробију.

ЖАДАН СЕРХИЈ – Рођен је 1974. Песник, прозаиста, есејиста, преводилац. Члан је асоцијације украјинских писаца. Учесник бројних мултимедијских пројеката. Збирке песама: *Бележница* (1995, 2005), *Генерал Јуда* (1995), *Пепси* (1998), *Баладе о рату и обнови* (2001), *Историја културе почетка века* (2003), *Марадона* (2007), *Етиопија* (2009), *Лили Марлен* (2009). Проза: *Биг Мек* (2003, 2007, 2011), *Депеш Мод* (2004), *Химна демократске мелодије* (2006), *Воршиловград* (роман, 2010). Објавио је и већи број књига са другим ауторима. Превођен је на четрнаест језика. Преводи са: немачког, пољског, руског и белоруског језика. Добитник је двадесетак домаћих и међународних књижевних награда.

ЗЕКОВИЋ БРАНКА – Рођена у Никшићу. Преводилац. Објавила три књиге. Награђивана за приче. Живи у Београду.

ЈАНИЧИЋ ДИМИТРИЈЕ ДИСО – Пензионисани новинар. Објавио пет књига. За поезију и прозу на есперанту више пута награђиван.

ЈАНКОВИЋ МИОДРАГ – Рођен у Сарајеву. Машински инжењер. Пише романе и приче. Објављене књиге: *Боже зашто нас остави* (2016), *Боје љубави* (2017), *La commedia è finita* (2018) и *Требиње у срцу* (2018). Живи у Штокхолму (Шведска).

ЈАНКОВИЋ НЕБОЈША – Рођен 1994. године у Новом Саду. Студент географије. Пише песме, приче и афоризме. Сарађује са часописима. Награђиван.

ЈЕФТИМИЈЕВИЋ ЛИЛИЋ МИЛИЦА – Рођена 1953. године у Ловцу, код Бањске, Косово и Метохија. Магистар филолошких наука. Објављене књиге: *Мрак, избављење* (1995), *Хибернација* (1998), *Путопис коже* (2003), *Чарање* (2007), *Сиже случаја* (2002), *Одвијање с привитка* (2009), *Мистерија љубави* (2011), *Критички темељи и донети* (2011) *Жубор ума (Il gorgoglio della mente)* (2012), *Тетоважа ума* (2012), *Мозаикот на создателот* (2012), *Das mysreium der liebe* (2012), *По мери мита* (2014), *Очи у очи са судбином* (2015), *Партенон звездама зидан* (2015), *Ватра и слово / Il fuoco e il verbo* (2015). Књиге критика: *Поетика слутње* (2004), *Епистемолошка осветљавања* (2007), *Езактност тајне* (2012), *Понирања (у прозни текст)* (2015). Песме су јој превођене на: руски, италијански, енглески, француски, арапски, словачки, бугарски, мађарски, немачки и друге језике. Критике на: енглески, италијански, македонски... Живи у Београду.

КАРАЦИЋ НАДА – Афористичар. Књига афоризама *Доказано недоказана* (2017).

КОВАЧЕВИЋ САВИЋ МАЈА – Рођена 1972. године у Београду. Дипломирани правник. Објавила роман *Можда си то била ти, Ангелина* (2017). Живи у Београду.

КОМБИЉ ЈАРОСЛАВ – Рођен је 1944. Дипломирани технолог. Од 2001. преводи с украјинског језика на српски и са српског на украјински. До сада је превео: *Мисија у Африци* (2002), *Ивана Купала* (2005), *Ривне/Ровно – Зид* (2006), *Слатка Дарусја* (2007), *Преподобни Јов, игуман Почајивски* (2008), *Воа Constrictor* (2009), *Уси на сцену (Хајдемо на позорницу)* (2001–2009), *Коняк з доцем (Коњак уз кишу)* (2009), *Cornelia Street Cafe* (2009). Његови преводи су објављивани у бројним нашим и страним часописима.

КУЛИЋ МИЛЕНА – Рођена 1994. године у Бачком Добром Пољу. Дипломирани филолог. Добитница је награде Филозофског факултета *Боривоје Маринковић* за 2015. годину, за рад *Трагом средњовековног позоришта у српској литератури од 13. до 15. века*. Члан редакције Билтена Стеријиног позорја (од 2016. године). Један од оснивача и уредника часописа за културу и уметност *Култ*. Своје есеје, позоришне критике, театролошке текстове и приказе књига објављује у периодици и електронским часописима. Објављена књига: *Лет Минервине сове: огледи о позоришној уметности* (2017).

ЛАЗАРЕВИЋ ДАЈАНА – Рођена је 1993. године у Шапцу. Дипломирани филолог. Преводи с руског, белоруског и енглеског. Објавила је три књиге поезије, један роман и једну биографију. Живи у Београду.

ЛАЗАРЕВИЋ МИОДРАГ – Рођен је 1954. године у Пожаревцу. Пише афоризме, приче, романе, песме и драме. Добитник бројних књижевних награда за афоризме, приче и песме. За рукопис романа *Бунцање*, на конкурс „Златна сова“, добио је прву награду у Источном Новом Сарајеву (Република Српска). Објавио је следеће књиге: *Биће боље и друге приче* (1996, 2002), *Лумперајка од пролетаријата* (1998), *Сјај у глави* (2001), *Немој да причаш* (2001), *Приче из торбе од скаја* (2006), *Назад у боље сутра* (2007), *Неки то воле круће* (2007), *Два века под Србима* (2012), *Успаванка за тату* (2013, Београд), *Зора сутра* (2013), *Кожна биљка* (2014), *Дође доба* (2015), *Бунцање* (2015), *Ласаће комендија* (2017) и *Бања* (2017). Живи у Пожаревцу.

ЛОНЧАР ДУШАН – Рођен је у Бачком Брестовцу. Дипломирани социолог. Објављене књиге поезије: *Истините песме*, *Будан си* и *Небески руј*.

Књиге афоризама *СЕР-БИА 2014-1914* и *СЕР-БИА ДРУГА-ЧИЈА*. Члан је Друштва књижевника Војводине.

МАЛШЕВИЋ ЈАСМИНА – Рођена је 1962. године у Београду. Доктор ветеринарске медицине. Члан Удружења књижевника Србије. Објављене књиге: *Рођени из исте смрти* (Јасмина Малшевић и Војислав Брковић, 1990, поетски дијалог о љубави), *Скарабег*, (1992, поезија у прози), *Адаме не љути се* (Александра Слађана Милошевић и Јасмина Малшевић, 2001, проза), *Јади младог анђела* (2010, поезија), *Дневник урбане сирене* (2013, поетски роман), *Чарна шума* (2014, поезија у прози), *Мачкасте приче* (2015, књига за децу).

МАНДИЋ М. ЗОРАН – Рођен је 1950. године у Владичином Хану. Дипломирани правник. Објавио је следеће књиге песама: *Кораџи сумње* (1971), *Путник и његова невоља* (1976), *Опекотина* (1980), *Упуство за опстанак* (1982), *Каринска тројства* (1987), *Читаоница* (1989), *Нишан* (1990), *Крај сезоне* (1991), *Бизарна математика* (1991), *Цитати* (1992), *Радови на путу* (1993), *Наспрам чуда* (1994), *Крај сезоне и друге песме* (1995), *Цитати и друге песме* (изабране песме, 1996), *Нисам никада написао песму коју сам могао да напишем* (1997), *Апатин и песме од пре* (1998), *Усеклине, прозора* (2000), *Нестварни штафелај* (2005) и *Мали (п)огледи* (2006 и 2008), *Бог у продавници огледала* (2010), *Оквир* (2011), *Кафкина фонтана* (избор из поезије, 2012) и *Србија у дубоким водама* (2015). Објавио је књигу микро-есеја *Мали наслови* (2003, 2008). Објављени су му избори из поезије на италијанском, *Господово писмо*, у преводу Драгана Мраовића (1994) и на македонском, *Не бринем за наду*, у преводу Ристе Василевског (2004). Заступљен је у великом броју антологија и прегледа српске поезије у земљи и иностранству (на италијанском, македонском, немачком, пољском, мађарском и др.). Био је члан жирија књижевних награда: „Госпођин вир“, „Бранкова“, „Печат вароши сремскокарловачке“, „Павле Адамов“, „Душан Васиљев“, „Песничке стазе“, „Ервин Шинко“, „Круна деспота Стефана Лазаревића“, „Књига године Друштва књижевника Војводине“, „Ленкин прстен“, „Меша Селимовић“, „Повеља Карађорђе“, „Милан Ракић“, „Лаза Лазаревић“, „Миодраг Борисављевић“ и др. Добитник је бројних награда за књижевни рад. Пише поезију, књижевну и ликовну критику, које је објављивао у бројним часописима и листовима, као и на ТВ Нови Сад у емисијама серијала „У сазвежђу књига“ и на РТС Београд. Аутор је сценарија емисије о Апатину у новом серијалу Варошарије Радио-телевизије Војводине. О Мандићевој поезији и другим радовима писали су бројни књижевни критичари. Члан је АICIL-а – Европског удружења књижевних критичара са седиштем у Паризу, Удружења књижевника Србије, а више

мандата био је члан Управног одбора и председник Комисије за пријем нових чланова Друштва књижевника Војводине. Живи у Сомбору и Апатину.

МАРИЋ ДАНИЛО – Рођен је 1938. године у Косору, Мостар (Босна и Херцеговина). Магистар техничких наука. Објављене књиге: *Чувари звијезда* (приповетке, 1983, група аутора), *Доктор лима* (приповетке, 1985), *Ни бос ни обувен* (приповетке, 1986), *Süzam daži* (приповетке, 1986, на турском језику), *Alipaşa* (роман, 1987, на турском језику), *Васа Киса* (роман, 1989), *Yaşova* (роман, 1990, на турском језику), *Мостарска трећа* (приповетке, 1997), *Vüle Yelich* (роман, 1997), *Рика ријеке Дрине* (приповетке, 2000), *Сузополје* (роман, 2000), *Алипаша* (роман, 2001), *Палата изнад Бел Кањона* (роман, 2004), *Лешинарке* (роман, 2005), *Од јаблана до поплара* (роман, 2006), *The Mystic Best Man* (приче, 2008, на енглеском језику), *Мистериозни кум* (приче, 2008), *Мостарска трећа* (приче, допуњено, 2009), *Васа Киса – мостарска лиска* (роман, допуњено, 2009), *Господин Алекса* (приче, 2010), *Радост и туга мостарског духа* (роман, 2011), *Госпа* (роман, 2013), *Our Lady* (роман, 2013, на енглеском језику), *Nuestra Senora* (роман, 2014, на шпанском језику), *Чемерика : Том I* (2017), *Чемерика : Том II* (2017), *Чемерика : Том III* (2017), *Вељко Бојић – прећутани умјетник* (истраживање, 2008). Објавио је више од седамдесет осврта, рецензија и есеја. Живи у Шарлоту (САД).

МАРИЋ ПЕТАР – Рођен је 1940. године. Лекар специјалиста. Објављени романи: *Љубав војника* (2004), *Живот у малом граду* (2010) и *Уочи рата* (2017). Живи у Бањалуци.

МАРТИНОВИЋ СЛОБОДАН – Рођен је 1965. године у Лазаревцу. Дипломирани дефектолог и доктор правних наука. Објавио је око тридесет књига из области права. Пише поезију, афоризме, хумореске, кратке приче и драмске текстове. До сада је објавио три збирке песама: *Једноставне песме* (2004), *Јасне ствари* (2016) и *Записи о ВВ*. Награђиван за кратке приче. Живи у Лазаревцу.

МИЛЕНКОВИЋ САЊА – Рођена је 1966. године у Београду. Доктор медицинских наука. Пише приче и романе. Књига *Обилићев венац* (2017). Живи у Београду.

МИХАЈЛОВИЋ НАДЕЖДА – Професор енглеског језика. Објавила је 11 књига: проза и поезија (за одрасле и децу), јапанска поезија (хаику, сенриу, вака, хаибун и хаига). Радове објављује у књижевним часописима и хаику новинама. Живи у Нишу.

МИХАЉЧИШИН АНДРЕЈ – Рођен 1964. године у Добоју. Пише кратке приче, прозу, поезију и хаику. Објавио књиге кратких прича: *Август* (1993) и *Позориште сенки* (2000) и књигу поезије *Уробор* (2011). Сарађује са часописима. Награђиван. Живи у Прњавору.

НЕДИЋ РАДОСЛАВ С. – Адвокат. Пише кратке приче и романе. Објављени романи: *Мој роман* (2001), *Смрт у Паризу* (на српском и француском, 2007), *Транссахарска железница* (2010), *Препознавање* (2013). Збирка кратких прича *Причам ти...* (2008). Награђиван. Члан је УКС. Живи у Београду.

НЕЗИРОВИЋ СЕНАХИД – Рођен 1963. године у Тузли. Дипломирани филолог (југословенске књижевности и српскохрватски језик). Пише поезију, прозу, есеје и критике, преводи. Добитник је бројних књижевних награда. Књиге: *Церемонијал* (1985), *Таксират* (1998), *Класићи* (2011).

НИКОЛИЋ ЈОВО – Рођен 1958. године у Тутњевцу, општина Угљевик. Књиге афоризама: *Имитација логике* (1986), *Ланчана реакција* (пет издања, 2000), *Отворени прелом* (2002), *Застава свих боја* (2007), *Дух материје* (2012). Аутор је Антологије афоризама БиХ *Протести мождане масе* (2008). Сарађује са часописима. Заступљен је у преко четрдесет зборника, антологија и лексикона. Превођен на више светских језика. Добитник је бројних награда. Живи у Угљевику.

ОТАШ НИКОЛА – Рођен 1960. године у Делиблату, а умро 2016. године у Београду. Сликари и карикатуриста. Имао је педесет самосталних изложби, а три је организовао испод воде. Награђен је са 85 значајних до-маћих и иностраних награда. Са Слободаном Симићем коаутор је књиге антиратних афоризама *Српско тајно оружје*. Ауторске књиге карикатура: *No comment* (1998), *Оташирање* (2002), *За(ш)то* (2013).

ПЕТКОВИЋ ГРОЗДАНА – Рођена 1966. године у Грделици. Лекар. Пише приче. Књиге: *Сећања која не бледе* (2010) и *Не волим зиму* (2011).

ПЕТКОВИЋ ЉЕРКА – Рођена 1961. године у Горажду. Професор. Пише кратке приче и песме. Књига поезије *Шапат и крик* (2016). Живи у Берама.

ПЕТРОВИЋ МИЛАН – Рођен је 1990. године у Крагујевцу. Учесник Књижевне радионице СКЦ Крагујевац. Живи у Крагујевцу.

ПИКСИЈАДЕС ДАНИЈЕЛ – Рођен је 1931. године у Кисачу (Војводина). Завршио је учитељску школу. У Канади је објавио низ песама, приповедака, есеја и чланака у југословенској и чехословачкој емигрантској штампи.

Један је од првих чланова Удружења *Десанка Максимовић*. На словачком је објавио збирке песама за одрасле и за децу: *Таласи сидра таласи / Vlny kot vyvolnu* (1974), *Modrá píša, Úlet za srdcom, Zbrazdene nebo, Rybka Žiara, Току*, а на српском збирке песама: *Бити изван* (2003), *Ка срцу земље* (2005), *Одасвуд сјевер* (2006), *Свечаност воде* (2017), *Путоказ ка звијезди* (2017) и *Путници на југ* (2017). На енглеском објавио збирку *Interlude*. У Канади је уређивао *Наше новине* (1977–1988). Другу књигу мемоара објавио је под насловом *Записи без редоследа* (Нови Сад, 2014). Живи у граду Тандер Беј, у провинцији Онтарио (Канада).

РАДОВИЋ ВЕСНА – Рођена је 1966. године у Херцег Новом. Специјалиста фармацеутске медицине, доктор медицинских наука. Објавила је збирке поезије: *Гора изнад мора, Несаница, Искласале речи, Име на води, Трагови белог медведа*, и избор песама *Чувари душе*, као и роман *Фирентински шал*. Добитница је бројних награда. Једно време водила је књижевну заједницу у кући Ива Андрића у Херцег-Новом. Члан је Удружења књижевника Србије и Удружења књижевника Црне Горе. Песме су јој превођене на италијански језик. Објављује поезију у више часописа. Заступљена је у зборницима и домаћим антологијама. Живи у Београду.

РАДУЛОВИЋ ЈЕЛЕНА – Рођена је 1995. године у Нишу. Студира на Виској школи за васпитаче струковних студија у Алексинцу. Преводи с енглеског језика. Живи у Нишу.

РАСИЈЕВ МОЛОВ ТУРХАН – Рођен је 1942. године у Варни (Бугарска). Пише афоризме.

РИСТИЋ СТОЈАНОВИЋ САНДА – Рођена 1974. године у Београду. Дипломирани филозоф. Пише кратке приче и поезију. Књиге поезије: *Ноћ је праштање своје* (2000), *Свитање је лет боје* (2007), *Ноћи наше, услуга* (2008), *Тишина разликује светлости* (2010), *Облачна птица* (2011), *Годишња доба речи* (2012), *Измишљотина ватре* (2013). Заступљена у зборницима. Сарађује са часописима. Члан је Удружења књижевника Србије и Српског књижевног друштва. Живи у Земуну.

РУБЉЕВСКА ЉУДМИЛА – Рођена је 1965. године у Минску (Белорусија). Дипломирани филолог (белоруска књижевност). Радила је у редакцији новина „Наша реч“, и у редакцији часописа „Први цвет“. Од 1996. се бави књижевном критиком, а од 2002. године је уредница рубрике свакодневне књижевности. Члан је Удружења књижевника Белорусије. Збирке песама: *Кораца по старим мердевинама* (1990), *Едукација* (1990), *Замак месечевог сјаја* (2002) и др. Збирке приповедака: *Древни митови града Б* (2002), *Деца Га-*

мункулуса (2000), *Срце мермерног анђела* (2001), *Прстен последњег цара* (2002). Књига прича за децу *Доживљаји миша Пик – Пик* (2000). Драмске поеме: *После Цезара*, *Прва заповест* и др. Добитница је награде „Златни апостроф“ (2014) и „Националне књижевне награде“ (2017).

СЕЛАКОВИЋ БРАНКА – Рођена 1985. године. Дипломирани филозоф, новинар. Објавила је три романа: *Нарциси бојени црно* (2006), *Капија* (2009), *Љута сам* (2011) и збирку поезије *Еинаи*. Песме и кратке приче превођене су на енглески, шпански, немачки, индонежански и норвешки. Члан је Удружења књижевника Србије. Живи у Београду.

СИЧОВИК ИГОР – Рођен је 1945. године. Дечији писац, хумориста, сатиричар, песник, прозаик, драматург, преводилац. Објавио је три књиге сатире и хумора: *Жртва моде* (*Жртва моди*, 1972), *Опчињена шесторка* (*Зачарована шістка*, 1978), *Азбука за одрасле* (*Азбука для дорослих*, 1985). Објавио је политичко-сатирички роман *Дурилло* (*Исповест председничког псића*) (2003), као и причу-роман *Невероватне авантуре барона Минхаузена у Украјини* (*Неймовірні пригоди барона Мюнхгаузена в Україні*), која је драматизована и са успехом приказивана на сцени. Такође је аутор више од 40 књига за децу. Његова дела објављивана су у многим зборницима и књижевним часописима, а такође и у букварима и читанкама. Члан је Националног удружења писаца Украјине.

СТОЈКОВИЋ ДУШАН – Рођен 1948. у Београду. Песник, приповедач, књижевни критичар, есејиста, антологичар. Уредник Шумадијских метафора (Младеновац). Објавио је књиге поезије *Мало сунце* (2004) и *СмртКовање / СмртКовење* (2008); прозе: *Сневомрак, кафкијаде* (2006), *Сновни словарь* (2007) и *Речник дубровачког језика* (2000). Написао је критике *Баштиници и сапутници* (2007), *Хлеб камена и неба* (2010), *О сврљишким песницима* (2010), *Жубор метафизичког* (огледи о српским песницима, 2010), *Зрнасти снови* (критички текстови и студије о стваралаштву Дејана Богојевића, 2010), *Радомир Андрић или Поезија која траје* (2012). Антологије: *Речи у излогу града* (1999), *Небо језика* (2002), *Хук душе* (2003), *Тело у телу* (2003), *Лирски бруј Шумадије* (2004), *Снови бића* (2004), *Дах речи* (2005), *И снови и јава* (2005), *Рудници снова* (2006), *Граматица смрти: Именице* (2006), *Зрнење светлости* (2007), *Граматица смрти: Прироци* (2007), *Граматица смрти* (2008), *Граматица смрти: Проза-Ида* (2009), *Граматица смрти: Проза – Идет. Туђоземци* (2010), *Граматица смрти: Проза – Идет. Нашијенци* (2011), *Зрнца* (са Дејаном Богојевићем, 2011), *Граматица смрти: П(р)озорје* (са Милошем Јанковићем, 2012), *Венац венаца* (са Дејаном Богојевићем, 2012), *Госпођа смрт на дну тишине: од Ерине до Каролине* (2012), *Антологија песништва песника умрлих пре њихове тридесете године* (са Деја-

ном Богојевићем, 2012), *Гласници невиђеног* (2013), *Граматица смрти: П(р)окушаји* (са Дејаном Богојевићем, 2013), *Антологија Поетикон* (са Миљурком Вукадиновићем, 2014), *Нису све болести за мене* (са Миљурком Вукадиновићем, 2014), *Трезор српске поезије, Српски песници XX века* (са Дејаном Богојевићем, 2014), *Бубе у глави* (2015), *Нису све болести за мене* (са Миљурком Вукадиновићем, 2015). Потпредседник Удружења књижевника Србије. Изабрана дела: *Снивци* (*Unus tundus*, Ниш, 47 /2014, стр. 89 – 249). Живи и ради у Младеновцу.

СТОЈНИЋ ДАНКО – Рођен је 1955. у Београду. Педијатар. Бави се дечјом пулмологијом и фтизиологијом. Објављене књиге: *Априорна фантастика* (2010), *Синтетичка аутобиографија* (2011), *Две приче* (2011), *Градске приче* (2012), *Шест кратких прича* (2013), *Фасцикле* (2014), *Девет прозора* (2015), *Неколико чудних прича о екскурзорима* (2015), *Колекција споредних размишљања о оцу* (2016), *Диспликације* (2017) и *Повезивање* (2017). Живи у Београду.

ЧОТРИЋ АЛЕКСАНДАР – Рођен је 1966. године у Лозници. Од 1984. године објављује афоризме и приче у новинама и часописима. Објавио је књиге афоризама: *Даћемо ми вама демократију, Пета колона, Недозвољене мисли, Кратки резови, Гола истина, Померање памети* (сатирични афоризми); *Играње главом* (афоризми о спорту); *Својеглава књига, Дечја посла и О љубави с љубављу* (афоризми за децу); *Добре вибрације* (афоризми о женама и мушкарцима); књиге сатиричних прича: *Обележене приче, Приче пред буђење, Причињавање и Друге приче* и књигу прича за децу *Озбиљно смешна књига*. Књиге афоризама или прича објављене су му у Румунији, Македонији, Словенији, Пољској, Мађарској и Бугарској. Приредио је антологију српског афоризма за децу *Раздељак*, зборник афоризама о спорту *Дриблинг духа*, Антологију савременог стваралаштва за децу српских писаца у расејању и Антологију савремене руске афористике. Заступљен је у антологијама које су објављене у САД, Русији, Немачкој, Шпанији, Италији, Аустрији, Бугарској, Македонији, Пољској, Румунији, Словенији, Шведској и другим државама. Међу осталим, добитник је признања: „Златна кацига“, „Радоје Домановић“, „Владимир Булатовић Виб“, „Јован Хаџи-Костић“, „Драгиша Кашиковић“, „Стеван Сремац“, „Ђорђе Фишер“, „Златна значка“, „Златни беочуг“, „Витезово пролеће“ и „Доситејево перо“ (награда ученика београдских школа). Лауреат је и књижевних признања у Бугарској, Румунији, Македонији, Црној Гори, БиХ и Либану. Приче и афоризми преводени су на енглески, пољски, немачки, француски, словеначки, мађарски, румунски, шпански, македонски, руски, белоруски, албански, словачки, чешки,

шведски, грчки, бугарски, русински, италијански, португалски, јерменски, грчки, каталонски, баскијски, арапски и турски језик. Живи у Београду.

Чухов Петар – Рођен 1961. године у Софији. Дипломирани библиотекар и магистр социологије. Аутор је 11 збирки песама (најновија је *Addicted*, 2017), две књиге прозе и књиге за децу. Саставио је антологију бугарске хаику поезије. Коаутор је позоришног комада „Срећна Нова година“. Дела су му преведена на 17 језика и публикована у више од 20 држава. Добитник бројних награда у Бугарској и у иностранству. Члан бугарског ПЕН центра, Удружења бугарских писаца, Хаику клуба „Софија“, Haiku Society of America, World Haiku Association и Musicautor.